

PLANINSKI

U E S T N I K

2
2018

SPD
1895

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

9 770350 434008

3,90 €

INTERJU

**Maurizio
Zanollo - Manolo**

Z NAMI NA POT

Pozimi nad Vrščem

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

PLANINSKE OBHODNICE IN POHODI, Nikola Guid

Knjiga Planinske obhodnice in pohodi natančno opredeli pojma, kot sta planinska obhodnica in pohod, ter skuša dati popoln pregled nad to problematiko. Obravnava samo take obhodnice in pohode, na katerih prejme udeleženec priznanje ali spominček.

Zbrani so podatki o:

- 73 planinskih obhodnicah,
- 16 obhodnicah zunaj PZS,
- 17 akcijah, podobnim obhodnicam,
- 131 planinskih pohodih,
- 98 pohodih izven PZS in
- 3 pohodih slovenskih društev v zamejstvu.

Knjiga je namenjena planincem in ljubiteljem narave ter pohodništva, vodnikom PZS kot ideje za izlete in skrbnikom obhodnic in pohodov zaradi zbranih priporočil.

Format: 148 x 210 mm; 271 strani, z zgibanko, šivano, broširano

CENA: V času od 15. 2. 2018 do 15. 3. 2018 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 4,95 € (redna cena: 9,90 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštne plača naročnik.*

-50%

IZ PLANINSKE TRGOVINE

Planinska trgovina PZS obvešča, da smo nekaterim planinskim edicijam znižali ceno kot npr.:

- Iveri z Grintovcev,
- Nevarnosti v gorah,
- Prehrana v gorah,
- plezalnim vodnikom in
- številnim planinskim vodnikom.

Več podatkov najdete na spletni strani <https://www.pzs.si/trgovina.php>.

VABLJENI K NAKUPU!

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

Kaj bodo pa ljudje rekli?

Berem knjigo *Onkraj gore* Steva Housa. Navdušuje me v svoji preprostosti in hkrati v svoji resnici, ki je Štef, ki se je kalil v alpinistični šoli APD Kozjak Maribor, ne olepšuje in jasno zapiše, ko naredi napako. A jasno govori tudi o tem, kaj so njegove želje, cilji, hrepenjenja in kakšna je njegova vizija, tisto nekaj, kar ga vleče naprej, čemur sledi, in kaj je njegov zakaj. Ne piše o zmagoslavni vznesenosti na vrhovih, ampak o prezebljih udih na neudobnih bivakih, o otečenih organih, zatikajočem kašlju, izpraznjenih črevah, o krutem žrtvovanju in odpovedovanju, o spoznavanju samega sebe, o notranjem bogastvu in minimalizmu, pa o vztrajnosti, prilagajanju in zaupanju, o svojih porazih v življenju in pri plezanju ter o tem, da ko menimo, da smo svoj cilj dosegli, smo ga že izgubili. Pravi takole: "Od vse naše sreče, presoje, naučenih in upoštevanih spoznanj in izkušenj, pridobljenih in izgubljenih višin, telesne pripravljenosti ter spretnosti na koncu ne ostane ničesar ... Tako naši cilji oblikujejo scenarij naših življenj."

Kam nas vodi naša življenjska pot? Čemu sledimo in kam gremo? Si priznamo tihe želje in naredimo zanje vse ali jih skrivamo in se pretvarjamo, da smo brez posebnih želja, ki bi nam dale krila? Čemu se izogibamo, da bi bolje preživeli dan in se izognili morebitni bolečini, ko bi jo na poti k uresničevanju svojih stremenj in vizije morali premagati? Katere stvari tlačimo pod odejo prikritih strasti, da ne bi vznemirili ljudi okoli sebe in morda izstopali iz povprečja? Da ne bi vznemirili ljudi, ki so jim "njihove pasti in puščice samo izgovor, ker jim ne uspe zbrati dovolj poguma, ne uspe jim verjeti vase ali se z vsem srcem posvetiti nenačrtovani prihodnosti," razlog obrekovalcev, ki ne vidijo stalnega razvoja, razkriva Steve.

Današnji trenutek se ne bo ponovil in prav tako se ne bo ponovil začetek novega leta, ko si ljudje tako radi zastavljamo nove cilje. Cilje po bolj aktivnem življenju, po bolj zdravi prehrani in večji disciplini, po večji povezanosti z domačimi, po dopuščanju k temu, po čemer žeja srce ... A življenje se ne vrti v krogu, noben trenutek se ne vrača, ne na isto mesto ne v isti čas. Naše življenje je daljica na premici življenja. Naše življenje ni življenje nikogar drugega. Naše želje naj ne bodo želje koga drugega.

Želim vam vsem skupaj in vsakemu posebej, da bi posegli po smelih ciljih in sledili viziji, ki vas bo dvignila iz postelje, da boste skočili v nov dan z novimi priložnostmi, da boste stopali korak za korakom po vaši in edino vaši poti, na kateri boste rasli, se razvijali in si dopustili biti tisto, kar v resnici ste.

Ne bojmo se napak. V resnici ni napak, so le izkušnje in lekcije, ki nas vodijo k izpolnitvi našega cilja. Napake nas delajo pametnejše, če se iz njih nekaj naučimo. Naredijo nas močnejše in bolj samozavestne. Težke situacije, dogodki, ljudje in zavrnitve so tam samo zato, da nas ponovno usmerijo na pot, ki si jo želimo, pa se

ji vedno znova morda izogibamo zaradi nekakšne neskladnosti z družbenimi merili, kaj je normalno in sprejemljivo za okolico. Vse se zgodi z namenom. Stvari se ne dogajajo nam, ampak za nas, da spoznavamo, česa si ne želimo več in po čem stremimo z vsem srcem. Da nam prilivajo olja na ogenj želja in nas podžigajo v naših namerah.

Kdaj nam bo končno jasno, da smo edinstveni, ti, jaz, vsak posameznik? Da takega ni bilo in nikoli več ne bo? Nikar ne hodimo po poti drugih – utrimo novo pot in ji sledimo. Kar imamo in kar lahko svetujemo, je unikatno. Kdaj bomo končno spregledali, da je pomembno le to, kaj mi mislimo o sebi, kako smo zadovoljni, kako se počutimo ob koncu leta, meseca in vsakega dneva? Da šteje le to, ali smo sledili svoji viziji in željam, ali smo jim vsak dan korak bližje, ali smo skrbeli za svoje telo, duha in medsebojne odnose, smo v tem dnevu boljši kot dan poprej ... in da še zdaleč ni pomembno, češ, kaj bodo pa ljudje rekli. Vedno, karkoli bomo naredili ali mislili, vedno bo približno polovica takšnih, ki nas bodo pri tem podprli ali se vsaj strinjali z nami, in približno polovica takšnih, ki jih naša dejanja ali razmišljanja ne bodo zanimala ali jim bodo nasprotovali.

Prisluhnite srcu, zapišite vizijo, zavzemite se za svoje cilje in ideale, začrtajte pot, bodite ji zvesti s potrpežljivo vztrajnostjo, vedno spoštujte druge, njihova mnenja in dejanja. Pa imejte se radi!

Zdenka Mihelič

UVODNIK

1 Kaj bodo pa ljudje rekli?

Zdenka Mihelič

ZGODOVINA PLANINSTVA

4 Visoka obletnica prve reševalne akcije

Pripoved stotnika Bosia

SMUČANJE V DOLOMITIH

16 Turni smuk s pogledom na Tri Cine

Matija Turk

SPOMINSKI ZAPIS

20 Uiharniku z Bače v spomin

Igor Dakskobler

RAZMIŠLJANJE

26 O plezalski etiki in strpnosti

James Pearson, Caroline Ciavaldini

INTERJUJU

30 Maurizio Zanollo – Manolo

Jernej Šček

Z NAMI NA POT

35 Pozimi nad Uršičem

Gorazd Gorišek

OBLETNICA

43 Pol stoletja prvega zimskega vzpona v Čopovem stebru

Dušica Kunaver,
Anton Sazonov - Tonač

UZGOJA

46 Turna smuka

Tomaž Jakofčič

LOV NA PARTIZANSKE SPOMENIKE

50 Iskanje in popisovanje dediščine velike vojne

Miran Hladnik

PLANINSKA DEDIŠČINA

54 Nova cicka tudi za kolesarje

Marjeta Bričl

GORSKI UODNIKI

56 Janez Pečar – Bobek

Janez Turk

PLANINČKOV KOTIČEK

58 Prigode svizca Zvisa

Kristina Menih

IZPOLNJENE DAVNE ŽELJE

60 Roman Benet postal slovenski državlján

Mire Steinbuch

MLADINA IN GORE

62 Podnanos in Idríja zmagovito

Po sporočilu za medije
povzela Zdenka Mihelič

MLADI NA POHORJU

64 U objemu pohorskih gozdov

Nuša Maver

GORNIŠTVO POZIMI

66 Zimovanje na Zelenici

Jasmina Peklar

SREČANJE Z MEDVEDI

68 Adrenalinski šok

Ivan Premrl

GORE IN VARNOST

69 U znamenju varnosti pred plazovi

Irena Mušič Habjan

70 NOVICE IZ VERTIKALE

71 ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

72 PISMA BRALCEU

73 LITERATURA

77 PLANINSKA ORGANIZACIJA

78 FILM

80 TRIGLAUSKI NARODNI PARK

80 U SPOMIN

USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.

Visoka obletnica prve reševalne akcije

Pripoved stotnika Bosia

Iz "Illyrisches Blatt zum Nutzen und Vergnügen", 1823, št. 14–17: Letošnjega maja sem začel svoje meritve v severozahodni rajdi glavnega pogorja. Pri tej priložnosti sem iz dolin tam okoli obiskal hrib Sv. Jošta pri Kranju, planoto Jelovico pri Radovljici, nato pa sem užival v prijetni Blejski kotlini in obiskal Bohinjsko ali Bukovo dolno.¹ Že v prejšnjih letih sem dal postaviti na vrhovih Črne prsti in na Suhi² triangulacijske piramide, sedaj pa sem se obrnil proti severu in obiskal izvir Savice. Preden sem se vrnil iz tistih krajev, in sicer prek Bleda in Lesc na nasprotni strani ležeči gorski hrbet ter mimo gradu Kamna po novi cesti, ki je z nje prelep pogled na vso dolino tja do Ljubljane, skozi Tržič na najvišjo točko gore Ljubelja, ki se imenuje Košuta, se mi je zopet oglasila stara želja, da bi splezal na najvišji vrh Triglava, ki ga je le malokdo dosegel. Tamkaj sem hotel postaviti triangulacijsko znamenje.

Kot zaljubljenec na svojo izvoljenko sem ne-
prestano mislil na to svojo veliko željo, ki mi ni šla iz
glave in srca. Najskrbneje sem poizvedoval, kakšni so

bili vzponi in dotedanja opazovanja, kaj se je na poti
dogodilo tistim, ki so ta cilj dosegli, in tistim, ki so klo-
nili pred težavami. Poizvedoval pa sem tudi o možeh,
ki so bili tako srečni, da so se povzpeli na vrh gore ali
pa ki bi bili tako pogumni, da bi z menoj tvegali to pot.

¹ Bukova dolina: to ime velja za Bohinjsko dolino v predelu vasi Brod, Savica, Kamnje, Polje in Laški rovt, danes le še tu in tam v govorici starejših domačinov. Dlje časa se je obdržalo ime Bukovske planine, tj. pašni gorski svet omenjenih vasi, in sicer: Za Liscem, Osredki, Poljane in Suha. Vse te štiri planine od Črne prsti proti vzhodu na severu tolimnsko-bohinjske mejne rajde so zdaj opuščene.

Vse opombe je prispevalo uredništvo PV.

² Suha ni vrh, ki bi bilo na njem treba postaviti triangulacijsko znamenje. Nemara je to Rodica (1965 m) nad dolino Suhe ali kak drug vrh v tej rajdi.

Statnik Bosio je med meritvami za izdelavo zemljiškega katastra leta 1822 izmeril tudi višino Triglava. Njegov izračun 2865,17 m je bil v tistem času daleč najnatančnejši.
Foto: Franci Horvat

Nekatera od teh poročil sem nabral v Mesnovcu,³ druga v Stari Fužini, v obeh krajih so namreč fužine in kovačnice barona Zoisa. Za prebivalce teh krajev so posebno značilne drugačne, v primeri s prebivalstvom drugih, bližnjih dolin lepe in pravilne poteze

³ Mesnovec (1536 m) je najvišji vrh Pokljuke. V Freyerjevem seznamu krajevnih imen Kranjske Mesnovec kot naselje ni omenjen. Obstaja tudi Mesnova glava severozahodno nad Uskovnico (nad Pšincem). V tehnični prilogi Železarja, 1966, I. VIII/1, izdajatelj Železarna Jesenice, so zanimivi podatki v znanstvenih razpravah o rudarstvu in železarstvu v Bohinju in njegovi bližnji okolici. Tamkaj so opisana dognanja odprave, ki je poleti 1963 raziskala južno območje Julijskih Alp. Eno izmed poročil Zgodovinski pregled, povzet iz arhivskih podatkov o rudarjenju in oglarjenju v Julijskih Alpah (avtorja Božo Pibernik in Franc Ravnik), navaja v zgodovinskem naštevanju popisov o podelitvi pravic za rudarjenje in oglarjenje večkrat tudi "U Mesnovzi" in p. Tudi uvodni članek tehnične priloge, ki govori o geoloških svojstvih rudnih nahajališč (avtorja Rado Gospodarič in Janez Pohar), navaja nahajališče na Mesnovcu takole: Ozemlje Mesnovca predstavlja višji nivo poključke planote (1450 m–1540 m). Okrog in okrog so nižji predeli ... (itn.) Kaže torej, da je Bosio mislil na ta Mesnovec, kjer je tedaj bržkone bilo živahno oglarsko in rudarsko življenje.

obrazov in postavna drža, posebno pri ženskem spolu. Največ pa sem zvedel o Triglavu v Bistrici sami, tako da sem bil glede svojega načrta pomirjen. Tam so mi bili pripravljene pomagati, našel pa sem tudi može, ki so mi na dolgo razlagali in zatrjevali, da so že bili na vrhu.

Potrudil sem se, da bi te može pridobil za svoj načrt. Iz svoje vroče želje in iz prepričanja, kako pomembno je, da postavimo triangulacijsko znamenje na vrhu, ki je bil do tedaj izmerjen le z drugih gorá, kar bi pomenilo nekaj posebnega, sem ljudem ognjevitvo prigo-varjal. Obljubil pa sem jim tudi precejšnje plačilo, ki bi ustrezalo nalogi. Tako sem pridobil višjega sodnika v Bistrici,⁴ da mi je pomagal pripraviti druge može, ki so poznali razmere in pogoje za tako namero, do tega,

⁴ V izvorniku: "... vermochten den Oberrichter ... zu dem Versprechen ..." Verjetno je višji sodnik v Bohinjski Bistrici (če ta beseda ne pomeni kakega pravnega uradnika v železarskem obratu) Bosiu le pomagal najti može za njegovo namero. Tako je tudi prevedeno.

Kot je bilo naročeno, so možje nekaj tednov prej na vrhu Triglava postavili piramido, zraven nje pa strelvod, s čimer je Bosio hotel preprečiti, da bi jo uničila strela.

Ilustracija: Milan Plužarev

da so obljubili postaviti na vrhu Triglava triangulacijsko piramido. Ta je, kakor vemo, sestavljena iz štirih drogov, ki se na vrhu stikajo, ojačeni pa so s prečnimi bruni in z deskami, ki jih objejejo v primernih razdaljah, da je upor proti vetru zaradi vmesnih presledkov manjši. Tako piramido, tako so obljubili, bodo postavili, kakor hitro bodo boljše snežne in ledne razmere v ugodnem letnem času to dopuščale.

Ko so mi to zagotovili in obljubili, da me bodo obvestili, brž ko bodo po mojih napotkih delo opravili, sem odšel od tam, ne brez dvomov, ki sem jih sicer poskušal v sebi potlačiti, saj povod zanje res ni bil kar tako. Skrbelo me je, da bi se vsa dobra volja tistih, ki sem imel njih obljubo, zlomila v brezupni bitki s silami in drugimi ovirami, ki uveljavljajo v tistih negostoljubnih in nevarnih višinah svojo moč, neodvisno od človeške volje.

Toda Previdnost je bila naklonjena mojim načrtom. Ljudje, ki sem jih najel, so izpolnili obljubo. Piramida je bila postavljena na najvišji kopi Triglava, zraven nje pa, kakor sem naročil, strelvod, s čimer sem hotel preprečiti, da bi je strela ne uničila. Kakor hitro sem prejel to obvestilo, sem odšel na svojo težko pot, ne da bi bil komu o tej tvegani nameri kaj povedal. Kdor ve, kako je to, ko gremo nasproti nevarnostim, ko nas k temu ne priganja dolžnost, temveč le ljubezen do službe in želja, da bi bili po svojih močeh

na omejenem torišču človeštvu koristni, bo nemara iz svojega izkustva poznal občutke, ki so me spreletavali med potjo v Srednjo vas, ko sem se bližal cilju.

Tretjega julija t. l. sem dospel tjakaj pozno zvečer. To je zadnje naselje, mejnik, kjer ljudje v tistem kraju še družno živijo. Zbral sem svoje vodnike, može ki so bili postavili na vrhu gore triangulacijsko piramido, in se z njimi posvetoval o poti. Želel sem, da bi odšli že ob eni ponoči, če bi me domačini, ki so kraj dobro poznali, ne bili prepričali o nevarnostih gorske poti. Zato sem se vdal in počakal do štirih zjutraj. Ob tej uri smo se torej 4. julija odpravili na pot. Tisti trenutek mi bo za vselej ostal v spominu kot prvi korak v vročo bitko.

Bilo nas je devet po številu. Med mojimi spremljevalci sta bila dva domačina, ki sta že bila na gori, in pet drugih, ki so nosili merilne naprave, teodolit, shranjen v lesenem zaboju, šotor in nekaj živil. Poleg teh meni sicer neznanih⁵ vodnikov in nosačev je bil z menoj Johann Rothemmel, korporal iz pehotnega polka Reuss-Plauen. Pomagal mi je pri mojem delu in poznal sem njegovo vgnano in zvesto vdanost. Lahko sem se zanesel nanj.

⁵ Iz Kronike M. M. Debelakove razberemo, da so Bosia spremljali med drugimi: Anton [Ceklin: in njegov brat Matija] Korošec, Simon Stare, po domače Orjakov Šimen iz Podjel, in Anton Kos. Korošec in Kos sta bila že prej na vrhu.

Tako smo dobre volje korakali navzgor po gorski poti, ki je postajala vedno bolj strma. Kakor je pojemale rastlinstvo in kakor je obdelana zemlja ostajala za nami, tako smo se oddaljevali od naših domov, od človeških naselij, a v zavesti premaganih težav je postajala naša volja vse bolj trdna. Steza je držala zdaj prek razklanih skalnatih tal, zdaj čez pritlični alpski mah in med revnimi stanovi, poletnim domovanjem miroljubnih pastirjev, nas je pripeljala do samega znožja grozljivih višav.

Pogumno smo se ozirali navzgor proti razritemu pečevju, mimo katerega je držala naša utrudljiva pot. Kakor v ubranem koraku smo v krepki hoji hiteli po ozki stezi, ki se je vila ob pečinah tik nad strahotnimi prepadi. Ker pa smo jo lahko zmagovali, je naš pogum toliko bolj rasel, saj smo se že navadili gorskih višin in vsega, kar straši novinca pri takem nevarnem vzpenjanju. V tem smo videli le spodbudo za napor, ki nas je še čakal. Vsakogar, ki je že bil kdaj na takih potih, bi rad spomnil na prav posebna občutja vedrine in notranje gotovosti, na občutek, s katerim se da premagati najnevarnejša mesta.

Tako smo dospeli na Konjsko planino,⁶ kjer na zmer-no strmi poljani – tej bi sicer povsod drugod rekli strmo gorsko pobočje – stoje zadnje pastirske staje, imenovane V polju, deloma na lepi, veliki ravnici.⁷

Navpično nad nami se je vzdigoval vrh velikana, kakor da bi grozeče kljuboval naši oholi nameri, ko smo – črvi na deblu veličastnega hrasta – hoteli splezati navzgor. Bila je druga popoldanska ura in priganjala me je vroča želja, da bi še tistega večera dosegel vrh. Toda vodniki so me prepričali, da ne bi prišli do vrha prej kot v petih urah in da bi ga bilo zaradi težkih bremen komaj mogoče doseči. Noč bi nas dohitela, preden bi prišli na cilj. Ne imeli bi torej druge izbire, kakor da bi prenočili v mrazu in temi na 10194 čevljev visokem vrhu. Zato sem ostal v pastirski koči. Sklenili pa smo, da bomo nadaljevali pot ob enajstih ponoči. Tako bi bili ob prvem svitu že na visokem cilju.

Ura je prišla, a takrat so se okrog vrha Triglava nagradili tako gosti oblaki, da nam ni kazalo nič drugega kakor počakati, da nam bo vreme bolj naklonjeno.

Petega julija je termometer ob treh zjutraj kazal tri in dve tretjini stopinje Réaumurja pod ničlo, saj se ob jutru, ko nastajajoči dan zmaguje nad nočno temo, zrak vselej zelo ohladi. Ogledeval sem si sovrážne oblake. Stresla me je slutnja in v srcu je vstala bojazen, da dan, ki je napočil, ne bo dan radosti in da se ne bo izpolnila moja stara in vroča želja. Megle okrog Triglava, ki mi je tedaj postal že znanec in prijatelj, so se okrog njegovega dostojanstvenega

temena sicer redčile, toda bile so še vedno tako goste, da sem bil v skrbeh. Še najmanj, kar bi me utegnilo doleteti, je bilo, da bi moral oditi praznih rok, ne da bi opravil trigonometrična opazovanja. Toda moji spremljevalci so bili drugih misli. Po vetru so presodili, da kaže v višinah na jasno in vedro nebo. Seveda sem tem raje verjel, ker so me ti izkušeni poznavalci krajevnih razmer s svojo napovedjo pomirili, z druge strani pa sem v goreči želji hlastno priprijel za tolažbo.

Prav s tako naglico, kakor sem se bil po tem preudarku odločil, sem odhitel na čelu svoje male karavane naprej in se otresel vseh pomislekov za in proti, da ne bi z dvomečim ugibanjem popustil v svoji nameri.

Polagoma se je vedrilo, kakor da bi bilo vstajajoče jutro razlilo svoj prijazen smehlaj po čelu, nagubanem od skrbi. Tudi v moji duši je po prejšnjem omahovanju vstalo novo upanje. S težko obloženimi spremljevalci smo se vzpenjali čez koničaste skale ob globokih soteskah, ki je iz njih votlo odmevalo, skozi ledene doline, ki se v njih barvitih odsevih ogledujejo visoke okoliške gore, prek grozljivih razpok, ki so odpirale svoja kot orjaška žrela globoko izdolbena brezna. Plezali smo od pečine do pečine, brez zanesljivih stopov, na obeh straneh neskončnost prepadov, krog nas gluha tišina. Niti šepetaje nismo

Merilno napravo v zaboju je nosil možak, privezan okrog pasu na vrvi, ki sta jo držala dva druga, tretji pa ga je od zadaj potiskal navzgor.

Ilustracija: Milan Plužarev

⁶ Konjsko planino omenjata tudi Rosthorn in trezni Jacomini-Holzapfel-Waasen. Danes pravimo tako sedlu med Triglavom in prvimi odrastki Vernarja, ki so Oklo, Cesar, Čikelman. Pri dr. Tumih: Sedlo čez Konjsko planino, 2020 m. Konjska planina, omenjena v Bosiovem, Rosthornovem in Hermannsthalovem opisu, se ujema nekako z današnjim Malim poljem.

⁷ "V polju" je seveda Velo polje.

Dne 5. julija 1822 je stotnik Bosio s pomočnikom Rothemmlom v spremstvu domačih vodnikov in nosačev prispel na Triglav, da bi opravil meritve. Ilustracija: Milan Plužarev

govorili, zakaj nevarnosti so povsod prežale, vedno znova so se pojavljale, vedno večje so bile. Zavezale so nam jezike. Tako smo dospeli do razklane pečine, ki ji pravijo Triglavska vrata.⁸

Po pravici se tako imenujejo, zakaj drugačen svet je na tej in na oni strani. Tu je konec vsakega rastlinstva,⁹ ločnica vsega živega. Onstran Vrat ne najdeš več niti črvička niti ne krožijo več po zraku v drugih višavah tako pogostne gorske ptice. Poslednje revne bilke rastejo tik ob pragu razpoke, onstran katere stopaš v notranjost skalnatega svetišča.

⁸ Triglavska vrata, pravo ime Stope ali Stopce.

⁹ Hacquet v svoji *Oriktografiji*, za njim pa tudi mnogi drugi tedanji opisovalci vzponov na Triglav, trdijo, da od neke višine naprej ni videti nobene rastline več. Ob takem opazovanju je le treba opozoriti na sestavek univ. profesorja dr. Toneta Wrabra v *Proteusu* (1971/72, št. 34), kjer med drugim pravi: "Na najvišjih vrhovih slovenskih Alp so življenjske razmere že tako skrajnostne, da je vegetacija ... dokaj enolična. Sestavlja jo ena sama rastlinska združba, ki jo imenujemo združba triglavske rože ..." Dr. Wraber našteva v tej združbi poleg triglavske rože še pet cvetic. Takih rastlin, ki so zapisane v vsaj 60 odstotkih vseh popisov, pa še pet. In pravi: "Najnižje število vrst v popisu je bilo 7, najvišje 31 ..." S tem so ovržene vse nekdanje navedbe potopiscev o "popolni goloti" skalovja.

Hacquet v svojem *Mineralogično-botaničnem potovanju ...* pravi tole: "Na razdalji tri ure hoda vkreber, ko ne zapaziš nobene prsti več med skalovjem, torej tudi nobene rastline, sem našel še štiri posebne vrste cvetic, in sicer: Löwenzahn (danes: dimek), Serratula, neke vrste cnicus (danes: Saussurea pygmaea - kosmatulja), Myosotis (danes: Erित्रichum) in Potentilla (Potentilla nitida, tj. triglavska roža)."

Ne smem in ne morem ga drugače imenovati, zakaj v meni je pred to vzvišeno, naravno skalovito zgradbo vstalo spoštovanje, kakršnega nisem še nikoli prej občutil.

Kako je poplačan plezalec, ko stopi prek razpoke in se mu nenadoma odpre pogled proti vzhodu, jugu in zahodu, kakor da bi se bil vzdignil zastor! Proti severovzhodu zdrsne pogled prek lepe Celovške kotline na nasprotno stran proti znanim, ljubim bohinjskim goram. Z vzhoda pogleduje sem gor hribovje okrog Kranja, kakor da bi nas prijazno pozdravljalo. Ob pogledu na druge znane gore pa se znova zbuja pogum v osrečujočem spominu na prejšnja dejanja. Prav to pomirjajoče čustvo, dar nebes, nas je spodbujalo ob pogledu na težave, ki so nas čakale. Premagali smo omahovanje, ki se nas je pollaščalo, ko smo videli pred seboj skoraj navpično steno Malega Triglava, ki jo je bilo treba preplezati. Čeprav smo bili svoje tovore le pičlo odmerili, smo sedaj spoznali, da tako ne bomo prišli naprej ali pa bi se morali ločiti od nosačev. Odločil sem se zatorej, da se tam ustavimo in nekaj malega pojemo. Ostanke svojega pičlega brašna in posodje smo pustili v skalni votlinici, tako da so nam ostali le teodolit v zaboju, moj šotor in steklenica vina. Brez kakšne druge teže na sebi smo se ob pol sedmih zjutraj podvzivali naprej in pogumno odhiteli proti vrhu Malega Triglava. Termometer je kazal pet in pol stopinje Réaumurja pod ničlo.

Močni sunki severnega vetra so precej ovirali naše plezanje, zbujali pa so nam upanje, da bo prav ta naš nasprotnik razgnal oblake, ki so še vedno v neodločeni bitki zagrinjali vrh Velikega Triglava, kakor da bi se bojevali za gospostvo nad njegovo okolico. Orjaška stena, razdeljena v sroke, se je izoblikovala v amfiteater. K njegovemu vrhu se je moč popenjati le od stopnje do stopnje, samo z medsebojno pomočjo in v neprestani nevarnosti, da zdaj zdaj padeš v nedogledne globine. V ozkih skalnatih poklinah je noga le tipaje poskušala najti stop, ki bi držal, in ko smo počasi rinili navzgor, so nam bile te počti v veliko oviro. Merilno napravo v zaboju je nosil možak, privezan okrog pasu na vrv, ki sta jo držala dva druga, tretji pa ga je od zadaj potiskal navzgor. Pri tem, ko je bil vsak korak tudi brez bremena negotov in nevaren, je bilo komaj mogoče zmagati ta napor. Nimam besed za to, kako je bilo le s skrajnim trudom mogoče privleči tovor skozi počti, saj so tisti, ki so nosaču pomagali, sami omahovali na slabih stojiščih.

Vendar smo le dosegli vrh Malega Triglava, ki je bil po Hacquetovem mnenju nekdanj zvezan z glavnim vrhom. Po njegovih domnevah, ki so, kot kaže, utemeljene, je sedaj ločen od svojega velikega soseda zaradi preperevanja, ki so mu izpostavljeni taki goli, večidel apnenčasti gorski vrhovi, in zaradi močnega razpadanja, ki je prej ali pozneje usoda vseh zemeljskih stvari. Sedaj stoji sam zase kakor gospodovalna trdnjava. Kdor še ni dosegel te točke in ne čuti v sebi nepremagljivega klica, da bi vsemu grozečemu navkljub splezal na najvišji vrh, se bo le težko odločil, da

bi ob pogledu na to, kar ga po prvi, komaj doseženi zmagi še čaka, nadaljeval plezanje po tako imenovani poti, ki edina vodi k še oddaljenemu cilju.

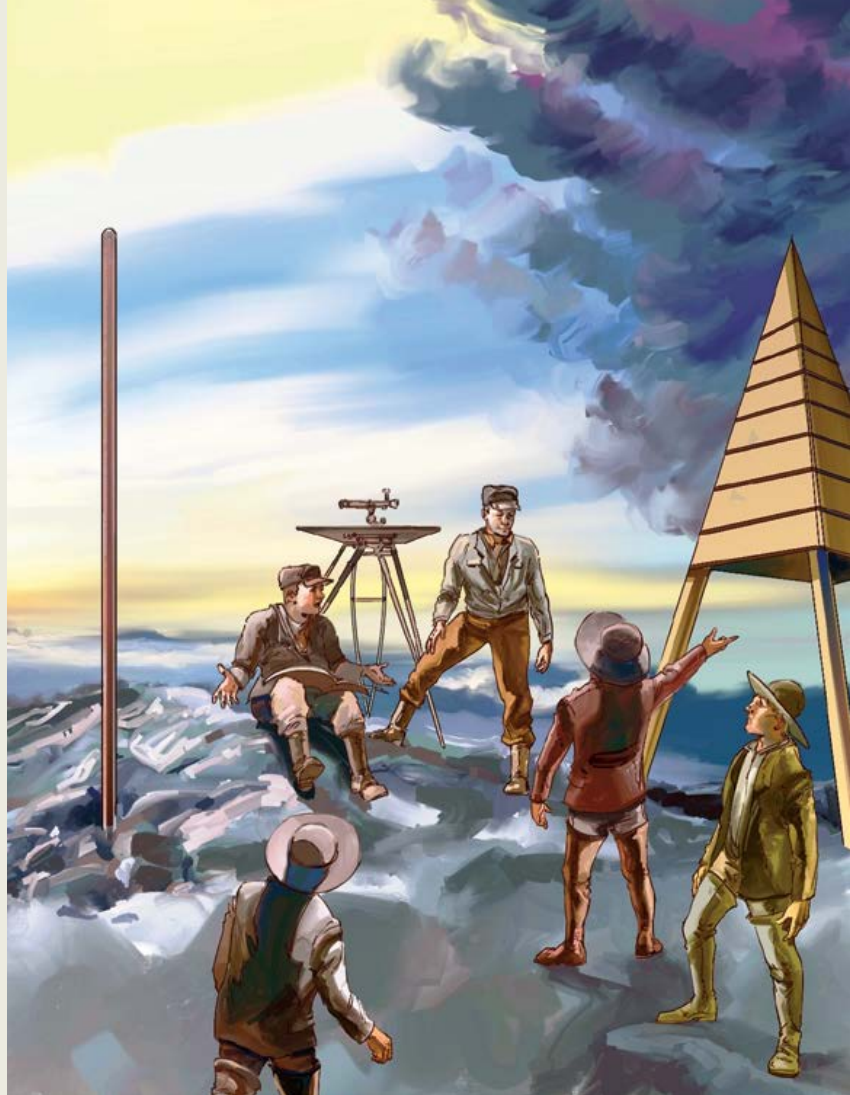
Na južni strani gorske kope se je mogoče po skalovitem hrbtu, ki povezuje ti dve pečinasti grmadi, povzpeli na zaželeni vrh. Na obeh straneh se zviška pogrezajo strmine v neskončne prepade, kjer se belijo snežišča in ledeniki. Zaradi preperlega skalovja nisi pri nobeni stopinji varen življenja, saj se pri vsakem koraku, ob vsaki skali, ki se je noga komaj dotakne, proži kamenje v brezdanje globeli. Ne preostaja nam nič drugega, kakor da si pomagamo prek teh srh zbujujočih pečin sede na skalnatem hrbtu, plezaje z rokami in nogami. Samo to mi je bilo v misli, kako se bom obdržal na tem skalovju, ki sega visoko nad silne globine.

Brez oddiha, ne da bi se bili ozirali nazaj, smo se pomikali po strmi steni navzgor, oprijemali smo se za skalnate pomole in si po njih pomagali kvišku, dokler nismo po dobri uri takega plezanja, ki je bilo podobno samoobrambni bitki, ob deveti uri zjutraj dosegli najvišje točke, vrha Velikega Triglava, visokega cilja, kateremu smo se bližali s tolikšnim hrepenenjem, s tolikšno tesnobo in s tolikim trudom.

Kakšen trenutek nebeške sladkosti po šestih urah boja in trpljenja, po toliko srečno premaganih nevarnostih, kakšno zavzeto občutje! Kdo bi mogel popisati čustva takih trenutkov! Ozirali smo se v globeli in po svetu, ki je ležal pod nogami, in bilo nam je, kakor da bi ponosno kot vladarji gospodovali nad svetom, ki se nam je pokoril. Saj je človeški naravi prirojeno, da tisti, ki više stoji, zviška gleda na svoje nižje soljudi, in če velja, da stvarno in moralno višje gledišče zbuja tudi vzvišene občutke, potem naj bo odpuščeno našim radostnim in povzdignjenim čustvom. Prešinjala so nas v zavesti, da smo priplezali na višino, ki je z nje mogoč razgled več kot 54 zemljepisnih milj daleč naokrog, če upoštevamo, da meri gora 10194 čevljev nad morjem.¹⁰

Toda komaj smo se oddahnili od prvega prijetnega vtisa, sem že moral opozoriti svoje prijatelje, da zastira megla, ki se je bila začela zbirati v dalji, tudi naš obzor. Presledki, ki so nastajali med meglenimi oblaki, pa so me navdajali s pričakovanjem, da se bo megla poglobila po dolinah, in brez pomisleka sem se vdal temu upanju. Saj nas upanje, večni spremljevalec človeka, kakor pravi Schiller, do pozne starosti ne zapusti.

Hotel sem torej podrobneje spoznati kraj, kjer smo bili, preden bo treba misliti na meritve in se nanje pripraviti. Kolikor pa mi je svet dopuščal, sem se jih tudi takoj lotil. Termometer, ki je kazal eno uro prej, okrog osmih zjutraj, sedem in pol stopinje Réaumurja pod ničlo, ko je na Malem Triglavu vihral močan sever, je kazal tu, na najvišjem vrhu, le sedem in eno tretjino, če sem meril obrnjen proti jugu. Ko pa

sem stopil do roba vršne planotice na severno stran in postavil termometer na tla, je zdrknilo živo srebro na devet (?) in četrto stopinje. Toda zrak se je zgoščeval in čim više je na vzhodu vstajalo sonce, tem bolj so se zračne plasti ogrevale in v kratkem je stalo živo srebro eno stopinjo nad ničlo ter se nato tako naglo vzdigovalo, da je opoldan kazalo že pet in dve tretjini toplote. Ogreto kamenje je svojo gorkoto oddajalo najbližji okolici in delcem, ki je bil z njimi zrak nasičen, da je bilo skoraj soparno.

Medtem sem bil večkrat premeril območje svojega opazovanja, spoznal sem, kakšen je vršni prostor in njegove meje, ter ugotovil, da je izoblikovan, kakor sem predvideval, kot ozek hrbet v smeri z juga na sever, s površino nekako 12 do 15 sežnjev po dolgem, po širokem pa dva do tri. Sredi te planote se vzdiguje nekoliko višja kopa, torej vrh ni vodoraven, temveč se na obeh straneh znižuje do strmin, ki ga omejujejo. Kakor sploh vse površje sestavlja tudi tla pod nadglaviščem popolnoma preperel železnat apnenec, ki sem o njegovi železnati sestavini med svojim kratkim bivanjem – séjour¹¹ – na spoštovanem Triglavu dobil občutne dokaze. Še sedaj lahko na svojem telesu pokažem preskušnje njegove električne privlačne sile.

Zaman domači vodniki opozarjajo stotnika, da bi bilo prenevarno ostati na izpostavljenem vrhu. Ilustracija: Milan Plužarev

¹⁰ Predhodne meritve so bile zelo nenatančne, navedena bi preračunano znašala kar 3221 m.

¹¹ séjour, franc. bivanje.

Bosio si je s pomočnikom izbral zavetje v manjši vdolbini, vodnika pa prepustil divjanju strel čepečega pod merilno piramido.

Ilustracija: Milan Plužarev

Kakor v strugi hudournika, preplavljeni z navaljenim in nakopičenim prodrom, tako pokriva vršno kopo kamnita odeja iz robatega grušča, v katerem se skalnati drobcji pod nogo kotalijo zdaj sem, zdaj tja. Piramido sem pozdravil kakor znanca, ki sem ga že dolgo želel srečati. Postavljena pa ni bila na najvišji točki sredi vršnega prostora. Tam so postavili strelovod. Ker to ni ustrezalo mojim namenom, sem piramido s pomočjo tovarišev prenesel v pravo središče, ki je obenem najvišja točka vrha, strelovod pa sem dal vzdati v skalo nekoliko bolj južno. Temelj piramide je ostal sedaj brez opaza in pripravil sem ga tako, da sem mogel natančno pod konico postaviti svoj merilni instrument. Od tam sem se lahko lotil meritev na vse strani s teodolitom, za kar sem imel, kot običajno, na kvadratu temeljne ploskve s poldrugim sežnjem dolgimi stranicami dovolj prostora.

Svoj instrument sem imel poleg sebe, šotor je bil postavljen, da bi me varoval pred vetrom in pred sončnimi žarki. Tako sem hotel pričakati, da bi se zvedrilo in da bi se razkadile megle, ki so ovijale daljne višave. Medtem sem se moral zadovoljiti z razmerami, kakršne so pač bile. V skalo, ki je ležala sredi prostora pod piramido, sem z dletom in svetrom vklesal običajne trigonometrične označbe ter svoje ime, ker sem te označbe določil kot trigonometer.

Med temi različnimi opravki, ki sem jih postoril v službeni namen in ki sem se jim posvetil ta čas, je napočila opoldanska ura. Toda megle se niso polegale, temveč so se zgoščevale v vedno temnejše oblake. Dozdevalo se nam je, kakor da bi se svet, ki je ležal pod nami, za bolj in bolj gostim plaščem odmikal in nas hotel pustiti, da bi v vedrih višinah ne glede na naše zemeljske vezi osamljeni uživali v slunjah čiste nebesne bližine.

Potem ko sem končal priprave za svoje znanstvene opravke, sem se, zleknjen na robate skale, v upanju na to, da se bodo želje kmalu izpolnile, in v strahu, kaj bodo prinesle prihodnje ure, brez dela prepustil valovanju svojih čustev, ki so se prelivale v moji razburkani duši kakor plima in oseka.

Grmenje kamnitih plazov – preperevanje je že zdavnaj načelo pečevje v izpostavljenih, nad prepade štrlečih previsih – je z divjim truščem kakor z zadnjim pozdravom oznanjalo, da pada skalovje v svoj hladni grob. Ledenik je s treskom pokal in v novih razpokah grmadil nove ledne gmote za svoj večni obstoj. Od hudih slutenj sem bil močno vznemirjen in mrazilo me je v tesnobnem pričakovanju, kaj mi bodo prinesli bližnji trenutki. Ko sem se ozrl naokoli, kakor zbujen iz hudih sanj, sem videl, da so me z izjemo mojega zvestega pomočnika in dveh spremljevalcev vsi zapustili. V takih trenutkih boleče

spoznavamo, da je samoljubnost ljudi večinoma večja kakor njihova ljubezen do bližnjega.¹² Vendar nas izkustvo, ko vidimo, kakšni so ljudje v resnici, znova nagiba, naj ne iščemo pomoči v naklonjenosti drugih, temveč v svojem odločnem ravnanju in v svojem pogumu. To pa spozna le tisti, ki mu je do bri Stvarnik dobrohotno dopustil, da je dosegel večjo zrelost svoje duševnosti.

Od takih misli poživljen sem se vzdignil s svojega ležišča v želji, da bi s tovarišem, ki mi je ostal zvest, delil dobro in hudo. Ko sva brskala po svojem mallem zračnem domovanju, sva našla v neki vdolbinici skrbno zamašeno steklenico. V njej so bili spravljene spomini nekaterih prejšnjih zmagovalcev Triglava. Ti listki in njihova vsebina so se mi zdeli tako pomembni, da sem si besedo za besedo prepisal v svojo beležnico.

Prvi listek se je glasil nekako takole:

"Dragi bralec! Bil sem tako srčen, da sem prišel na vrh Triglava, vtakni torej listek sem nazaj.

V originalu:

Sem biu tok korashen, to mismize nai is viskik, tukej ostane, nekar ga un neusemi, narvezhi moje vesselje je na gorah.

Joannes Dessmann, Kaplan na Jessenize, 8. avgusta 1809."¹³

Drugi listek se je glasil:

"Po Hacquetu sem tretji, ti, bralec, boš četrti, uživaj ta trenutek, kajti v tem življenju ga ne boš več doživel.

Franz Willhelm Sieber, botanik v Pragi, 22. julija 1812."

Tretji listek: "1. avgusta 1820. Simon Pfeiffer, kooperator v Srednji vasi."

Nisem se mogel ustavljati želji, da bi priložil k tem listkom še svojega. Hotel sem dati duška svojim slutnjam o tem, kar nas je čakalo, in sem poleg svojega imena in datuma vzpona pripisal: Elementi – veličina – ljudje – prah.

Stekleničico sem spet skrbno zamašil in jo spravil na varno pred vplivi naravnih sil v vdolbino, ki sem jo zvrtil v večji skali. Med tem prijetnim opravkom se je megla po globelih naokrog še bolj zgostila. Bila je četrta ura popoldan in termometer je kazal eno stopinjo Réaumurja nad ničlo. Silovit sever je vršel in nam dal čutiti, da nimamo nobene pravice bivati na tej višini. Črni oblaki so se grozeče bližali našemu skalnatemu roglju, obkolili so ga z vseh strani, se valili čezenj drug za drugim in ulil se je gost dež, toda

ne tak, ki osvežuje trato, temveč tak, ki oznanja, da se približuje usodna ura. Še me je zadrževalo rahlo upanje, vendar nisem vedel, kako bi zmožel pot nazaj, saj sem bil brez pomoči, ki je bila potrebna za plezanje navzdol po strašnem pečevju, za prenos merilnih instrumentov in druge delovne opreme. Tako skoraj nisem imel druge izbire, kakor da sem se odločil ne glede na bližajoče se neurje, da prebijem noč na tej velikanski konici. Ura je bila pet, ko sem pripravil svoje prav tako čudno kakor nezaželeno prenočišče v notranjosti piramide, ki sem jo ovil s krili svojega šotora in z velikim kosom pološčenega platna, da sem zakril zgornjo odprtino. V tem tesnem bivališču v piramidi, ki je stalo kakor grob sredi zloveščih oblakov, sem hotel sebe in svoje tovariše zavarovati pred najhujšimi sunki divjega vetra in snežne in deževne vihre. Od mojih spremljevalcev je med tem zbežal tudi eden od dveh vodnikov, ki sta bila še ostala. Torej sta vztrajala pri meni le eden od njiju in moj pomočnik, oba zvesta moža, odločena, da sprejmeta z menoj usodo, kakršna koli bi nas doletela.

V strahu smo prisluškovali grozljivemu rohnenju divjega orkana, ki je s sovražno močjo besnel z vseh strani proti stenam našega omahujočega stolpčiča. Komaj pol ure je prešlo, ko je bučeči grom sprevrgel našo tesnobno bojazen v najstrašnejšo gotovost. Ni trajalo dolgo, pa so vedno bolj pogostne strele, znanilke

Ko se je Bosio prikazal zjutraj na Velem polju, je nastal med majericami vrišč in krik. Razjarjene so ga podile do Malega polja. Ilustracija: Milan Plužarev

¹² Krivične in predrzne Bosiove besede, če ni avtor besedila Jacomini Holzapfel Waasen tega napisal sam. Bosio je s svojo trmo, ki ji je manjkala vsaka pametna presoja, zakrivil smrt enega od svojih spremljevalcev domačinov. O ljubezni do bližnjega ni moč govoriti, kadar gre za življenje, ki ga lahko izgubimo po zaslepljenosti ali neumnosti drugih.

¹³ Besede Janeza Dežmana so iz tistega časa ne samo slovensko, temveč sploh najlepše pričevanje navdušenega in prevzetega srca nad gorskim svetom. – Bosio kot tujec bržkone ni prav prepisal Janezovih besed. "Mismize" pomeni očitno "pisemce". "Viski" razlaga Evgen Lovšin z "na viških", kar je mogoče. (E. Lovšin, V Triglavu in v njegovi soseščini). Najprejšnja je Janezova kratka, pa čudovita izpoved: Največje moje veselje je na gorah!

našega že takó hudega položaja, slavile prvo zmago nad našo zavestjo in presojo. Zadnji ostanki našega poguma so uplahnili, ko se je naše somračno bivališče, ki ga je na vrhu zadela strela, zasvetilo v vztrepetajoci ognjeni svetlobi.

Skozi odprtino v šotoru sem planil ven v divjajočo naravo. Temna noč se je zgrnila okrog vrha gore. Ne kakor smo ljudje vajeni, od zgoraj navzdol, temveč iz prepadov navzgor so se vzdigovali z votlim, bučecim bobnenjem črni, strahotni oblaki, osvetljeni s kačjim sikanjem bliskov, ki so švigali križema kakor bakle v plesu peklenskih hudob. Zdaj je treščilo v strelovod, zdaj je oplazilo konico našega edinega zatočišča piramide, in grozotno sikaje je strela skokoma izginila v železnatem kamenju, ki je pokrivalo vse površje in ji omogočilo nepretrgan stik.

Stal sem na tisti strašni višini sredi ognjenega bojnega plesa razsrjenega neba in z grozo zrl v svet Orka.¹⁴ Gotov sem si bil smrti – drugo mi ni preostalo, saj se mi ni zdelo mogoče, da me ne bi zadele strele, ki jih ni bilo moč prešteti in ki so na tem malem prostoru plesale svoj zmedeni ples. Le proč od tega strašnega kraja! To je bila edina jasna misel, ki sem se je zavedal. Skočil sem v piramido in ukazal sotrpinoma, da moramo takoj od tod. Toda edini še zvesti vodnik mi je dejal, da pot navzdol ni več mogoča v tem silovitem viharju, ki tako uničujoče divja. Saj se ne bi mogli obdržati na tistem skalnatem grebenu, ki bi ga morali preplezati. Če bi se tega lotili, bi bila smrt neizbežna, medtem ko nam vrh sam morebiti to pot še prizanese.

Kaj je nam sirotam preostalo drugega, kakor da smo se vdali v strašno usodo? Kakor da bi za vedno hoteli ostati v objemu, smo se na tleh v piramidi tesno oklenili drug drugega, da bi nas skupaj zadel smrtni udarec, če bi hotela tako volja Vsemogočnega. Toda kaj so še tako goreči sklepi človeka! Prihodnji trenutek so pokopani in kakor v reko smrti potopljen se jih niti ne spominja več. V takih primerih, pri tako hitro vrstecih se, vedno različnih, vedno silovitih nagibih se pokaže, kako nična je naša ponosna volja, ki se kakor vetrnica nenehno obrača po sili zunanjih vzrokov.

Komaj smo se trdno oklenili drug drugega, nas je močan električni sunek pahnil vsaksebi kakor slabotne otroke. Nisem izgubil zavesti, toda moj pomagač je obsedel brez besed in kakor brez uma kazal na svoja usta, medtem ko sem pri neprestanem utripanju bliskov opazil, da je njegovo čelo ožgano. Poklical sem vodnika na pomoč, a ta je kakor otrpel brez zavesti ležal poleg mene. S tisto hlastno naglico, s tisto vne-mo, ki ju zanetita v človeku le ljubezen do bližnjega in stiska, sem se vrgel čezenj in ga poskušal spet spraviti k sebi. Drgnil sem ga, mu vlival v usta vino, ki sem ga imel pri sebi, in ga polival. Posrečilo se mi je, da sem ga z vztrajnim prizadevanjem spravil k zavesti, napadli pa so ga strahoviti krči. Vendar se je polagoma opomogel, medtem pa je moj pomočnik jecljal le zmedene, komaj razumljive besede. Nazadnje je tudi on spet

spregovoril, a potem je vnovič treščilo in nas vse tri omamljene vrglo po tleh.

Ko sem se zavedel, sem naglo odtrgal šotorsko krilo in bežeč pred tem krajem pogube drugič planil ven v besno bitko naravnih sil. Moja dva tovariša sta bila takoj za menoj in nekaj korakov od piramide smo se vrgli v majhno skalnato kotanjo, zaviti v šotorsko platno, ki naj bi našim očem pomagalo zakriti strahoto in nas vsaj deloma zavarovalo pred nepopisnim hruščem zlivajočega se dežja, snega in toče. Toda nikjer nismo bili varni, zakaj tudi v tem skalnatem grobu nas je našla maščevalna strela, kakor da bi nas hotela kaznovati za našo predrznost. Tokrat je udarec najbolj oplazil mene. Dolgo časa sem bil brez zavesti, čutil sem bolečine v nogah, na temenu in na levem licu pa sem bil močno ožgan. Ko sem si spet opomogel, sta mi moja spremljevalca povedala, da sem s krčevitimi stresljaji bruhal v strahotno, blazno rjojenje. Ta prizor je vzel našemu doslej zvestemu vodniku vso prejšnjo razsodnost, čeprav je bil že šestkrat na vrhu in je

¹⁴ Ork, v rimski mitologiji: Podzemlje.

baje s kaplanom Dežmanom z Jesenic 8. avgusta leta 1809 odkril sedanji pristop na goro.¹⁵ Priganjal je, da bi ušli iz tega pekla in da bi tvegali povratak. Toda bil sem preveč izčrpan, da bi bil to zmogel. Odločno sem bil spravljen z mislijo na smrt, ki sem jo sedaj imel za nezogibno. Moj plemeniti pomočnik Rothemmel, čigar sijajni značaj se mi je pokazal v najlepših potezah hvaležnosti in duševne plemenitosti, mi je v zvesti vdanosti zagotovil, da me tudi v smrti ne bo zapustil.

Tudi zadnji vodnik je pobegnil! Ne da bi se bila ozrla, kam ga je gnal njegov strah, sva ostala objeta v svojem strašnem ležišču v skalovju kakor v žvepleni krsti.

¹⁵ Ta Bosiova oziroma Waasnova opazka bi bila lahko zelo pomembna, če bi spis sicer ne bil poln pretiravanj, dasi je marsikateri odstavek v njem slikovito opisan. Ta opazka namreč namiguje na to, da je Anton Korošec, ki je zvesto vztrajal ob Bosiu in ga je ponoči ubila strela, bil [Ceklin to zanikal] sin Luke Korošca, tistega, ki je prvi stopil na Triglav. Seveda tega ni moč dognati, opozoriti pa je treba na mnenje Debelakove, da so se prvi plezalci morda popeli na vrh po drugi poti od ledeniške strani, ne čez réz. Boisov podatek kajpak ni zanesljiv.

Brez prestanka je divjala srdita narava. Bliski so se zli-li v ognjeno morje, zvok strahotnih treskov in grmenja se je lomil ob pečinah stresajočega se vrha. Tisočeri odmev je postal grozotni glas razdejanja. Besnenje je naraščalo, kakor da bi hotelo samo sebe prekositi. Novi električni sunki so bliskovito spreletavali najini skoraj neobčutljivi telesi. Naenkrat pa, kakor v trenutku uničenja – bodisi da se je zgodilo le v najini domišljiji, bodisi v resnici, ki bi se dala razložiti s fosfornimi sestavinami teles – naju je objela ognjena odeja. Hotela sva jo strgati s sebe, a z vsakim gibom rok, ki so grabile po obleki, je še močnejše vzplamenevala.

Groza, omotica in smrtni strah so naju popadli z močjo, ki se ji nisva mogla ustavljati. Kakor goreči trupli, ki ju piš odnaša v rohnečem viharju z žrtvenika, sva bežala s kraja v kraj, da sva od tam spet pobegnili drugam. Hotela sva se vreči v prepad in objeta sva skoraj že skočila v skupni grob, kar je nov blisk razsvetlil žareče brezno pred nama in nova groza naju je nezavestna vrgla ob strmini po tleh. Zaman bi poskušal

*Malo polje, zadaj Mišelj vrh s Koštrunovcem in Šmarjetna glava
Foto: Peter Strgar*

Na Triglavu se je zgodila smrtna nesreča zaradi strele in z njo povezano prvo reševanje pri nas. Na najvišjem vrhu je strela večkrat zahtevala življenja. Najhuje je bilo 29. julija 1972, ko je udarila v skupino mladih planincev. Pet večinoma mladoletnih dijakov je umrlo, štirje so bili poškodovani.

Foto: Peter Strgar

tudi samo približno opisati, koliko časa sva ležala na skrajnem robu navpične, brezdanje globine, otopelo strmeč predse, in kakšne misli, kakšna čustva so naju pretresala. Lahko samo povem, da je po neštetih bliških, ki so več ur kakor v zagrizeni tekmi švigali po nebu, ognjeno morje samo sebe pokončalo in vstala je čista svetloba, kakor če bi bili nenadoma odstranili električni kolovrat. Kazalo je, da je ognjena preskušnja za naju končana.

Še nekaj bliskov, ki so se utrinjali vedno bolj oddaljeni, še nekaj vedno bolj zamolklega grmenja, ki se je kot hudi, od božje roke premagani duh v pritajeni jezi grozeče poslavljal, in očiščen od vsega, kar je še pred nekaj minutami vladalo na tem prestolu oblakov, se je smehljaje se prikazal mesec na temno modrem, z zvezdami posutem nebu. Njegova svetloba je nežno tolažila najini bolni duši, pretreseni od preživetega neurja. Nisva še mogla verjeti srečni, odrešilni preméni svoje usode. Vendar prištevam ta trenutek k najsrečnejšim v svojem življenju in nikoli mi ne

bo zbledel spomin na polnočno uro od petega na šesti julij leta 1822.

Počasi se je polegel tudi vihar najinih čustev, vendar sva ostala na tistem mestu in šele ob treh zjutraj sva si upala poskusiti, ali nama je zares dano, da se na vršnem prostoru lahko prosto gibava. Morala sva se zadenjsko splaziti nazaj, da sva lahko vstala, ker so najine noge visele v prepad. Srečno sva se vzdignila s tega kraja groze, kjer sva bila ležala več ur, ter se z vrha gore hvaležno in s posvečenimi občutki ozrla proti nebu. Vedro jutro se je porajalo. Zora je z radostnim oznanilom pozdravljala iz čistih daljav, ki so stale na obzorju vse okrog. Daleč je segel pogled v neskončnost in kakor kaplja rose je božanski pogled s tiste višine osvežil, okrepljal in osrečil mojega potlačene duha. Toda nobena človeška radost ni skaljena. Medtem ko sva se z mojim tovarišem z roko v roki predajala zavzetosti, je bila piramida dom smrti. Približal sem se ji, da bi postavil svoj merilni instrument, toda kakšna groza me je pretresla, ko sem uzrl vodnika, ki je zadnji ostal

pri meni, zadetega od strele že mrzlega, sede slonečeva v notranjosti piramide. Rajši preidem ta prizor; ki me je presunil v globino moje duše; še danes sem hvaležen nebesom, ki so me v svojem ravnanju še pravočasno nagnila, da sem se umaknil s tistega prostora, ki zanj danes pri neprizadetem delovanju svojega razuma vem, da je bil najnevarnejše mesto na vsem vrhu. Obrnjen proč od trupla sem poskušal začeti s svojimi fizikalnimi opazovanji. Izmeril sem dva vrha, Rodico in Matajur,¹⁶ in s teodolitskim merjenjem izračunal nadmorsko višino Velikega Triglava, to se pravi najvišje točke gore: 9067 dunajskih čevljev.¹⁷ Dolgo časa sem se trudil, da bi nadaljeval opazovanja, toda telesno in duševno trpljenje zadnje noči,

pomanjkanje okrepčila in žalostno naključje, ki je povzročilo nesrečno smrt ubogega človeka, so moje telesne moči tako izčrpali, da sem se brez moči zgrudil in se nisem čutil sposobnega, da bi karkoli trezno in mirno ukrenil. Videl pa sem, da moram spet spraviti na varno svoj merilni instrument, ki so bili na njem na zunanji strani in v notranjosti ob levelu vidni sledovi strele. Ob osmi uri zjutraj se je vrnilo šest mož, ki so bili prejšnji dan zbežali. Ta pomoč pa je prišla predvsem le zaradi tega, ker je zadnji izmed mojih ubežnikov povedal drugim, ki so vedrili ob nevihti v kočah na Konjski planini, da je še eden od njih ostal na vrhu.¹⁸ S kakšnimi občutki sem se vračal in kakšno razpoloženje je bilo med mojimi vodniki, ki so nosili truplo, zavito v šotorsko krilo, nazaj v njegov domači kraj, pač ni treba opisovati. To svojo pripoved o dogodkih, ki mi bodo ostali nepozabni, končam le s pripombo, da tistega, ki bi podvomil o preživetih strahotah, spomnim na Wielandovega Blancharda¹⁹ in da ga prosim, naj prihodnjega poletja prebije nočno nevihto na vrhu Triglava.

Ljubljana, v jeseni 1822 ○

¹⁸ Evgen Lovšin pravi o tem takole: "Prvo znano nesrečo na Triglavu je povzročila trmoglavost stotnika Bosia in njegovo popolno nepoznavanje naravnih sil, sproščenih v visokih gorah ... Anton Korošec pa je svetel primer večje vdanosti in zvestobe, kakor je zapovedano v vodniških nepisanih zakonih. Ostali vodniki in nosači so se vedli, kakor bi se vsak pameten hribolazec v takem izrednem primeru. Bosio naj bi bil čital Hacquetova navodila, kako je treba poslušati vodniške nasvete ...".

Bosiov očitek, da so se vodniki vrnili samo zato, ker jim je prejšnji večer eden od njegovih "ubežnikov" povedal, da je nekdo od domačinov še ostal na vrhu, je več kakor krivičen. Če bi šlo res za to, da bi pogledali, kako je z Antonom Korošcem, bi se ne bili vsi vrnili na vrh. Tja jih je gnala zavest vodniške dolžnosti, saj so natanko vedeli, da ima Bosio na vrhu še vse merilne naprave, ki so jih bili prejšnjega dne s takim trudom privlekli na vrh. Vedeli so, da jih ne more spraviti z gore, če mu ne pomagajo. Vsi ti naši možje so izreden zgled trdnega in zvestega značaja. Seveda pa jih je za njihovega človeka domačina tudi skrbelo.

K temu je treba še pristaviti, da je Bosio drugega jutra na Velem polju doživel prav hud sprejem. Po poročilu Josipa Korošca v Plan. vestniku 1902 pripoveduje Debelekova: Ko se je Bosio prikazal zjutraj na Velem polju, je nastal med vmi in majerji vrišč in krik. S pomivalkami in žetarji so podile planšarice ubogega inženirja do Malega polja. Tam pa so videle majerice, da "tuj človek beži, pa so, ne da bi vedele za vzrok, še one pomagale, da je moral bežati naprej do Vrtače in proti Bohinju".

Prav majhna kazen za to, da je zakrivil smrt svojega vodnika.

V četrtem poglavju tega zbornika (Nadaljnji vzponi na Triglav do l. 1848) omenja Kúgy, da je grozljiva prigoda stotnika Bosia dobila svoje žalostno dopolnilo na nekem drugem visokem vrhu Julijcev – in omenja nesrečo na Kaninu l. 1884. K temu pa je treba omeniti še vse hujšo nesrečo, ko je strela 29. julija 1972 udarila na grebenu med Velikim in Malim Triglavom v sestopajočo skupino devetih planincev in ubila štiri izmed njih, nekaj drugih pa ranila, oziroma jih je vzbuh vrgel po skalovju.

¹⁹ ... na Wielandovega Blancharda ... Ta zveza ni čisto jasna. Verjetno ne gre za Kristofa Martina Wielanda (1733–1813), zakaj ta ni napisal ničesar, kar bi se dalo spraviti v zvezo s temi dogodki. Bržkone gre za slavno osebo iz germanskih sag (starih pripovedk) – Wieland, der Schmied (kovač), Blanchard (Jean Pierre, 1753–1809) je prvi, ki je z balonom poletel prek Kanala iz Dovra v Calais. Omenjajo ga tudi kot izumitelja padala. – Wieland pa se je (po pripovedki) učil kovaške umetnosti pri zlobnih pritlikavcih Elberichu in Goldmaru. Ker sta mu izdala vse svoje skrivnosti, sta sklenila, da ga obdržita v svoji oblasti. Povzročila sta strašno nevihto in ubila Wielandovega očeta, a Wieland ju je ubil z golim mečem. Drugi del zgodbe se dogaja v kraljestvu kralja Nidunga, ki Wielanda zaslužnji, okrade in pohabi. Zato si Wieland skuje krila in odleti. Še vse polno groznega doživi Wieland, a končno le zmaga, pridobi si Nidungovo hčer Bathildo za ženo in se vrne v svojo domovino.

¹⁶ V izvorniku: Hradisze und Matajor. Hradisce je najbrž Rodica, ki so ji tu in tam dejali tudi Gradica.

¹⁷ Kaže, da je kljub vsemu bila ta Bosiova meritev (preračunano 2865,17 m) tistikrat med drugimi najnatančnejša. Glej Westrovo opombo k Rosthornovim navedbam višine, Plan. vestnik 1928, 193.

Matija Turk

Turni smuk s pogledom na Tri Cine

Cima Piatta Alta, 2905 m

Hoja in drsenje na smučeh skozi zasneženo pokrajino je eden izmed najlepših načinov doživljanja gora. Ker čas beži vedno hitreje, ugodne snežne razmere pa je treba ujeti in izkoristiti, mi na leto uspe le malo turnih smukov. Pomlad je najprimernejši čas za turno smuko v visokogorju. Ko se smučišča zaprejo in večina že pospravi smuči, nam dobro predelan, zjutraj še trd, proti opoldnevu pa ravno prav zmešan sneg nudi najboljše razmere za smučanje. Težava pomladanske smuke je le v tem, da je do prvega snega lahko ura ali več hoje v okornih panceljih in s težkimi smučmi na nahrbtniku. Vendar ves napor odtehta vijuganje po kot maslo mehkem snegu. To je seveda oris idealnih snežnih pomladanskih razmer, za katere sem upal, da bova z Janezom nanje naletela tudi pri najinem prvem turnosmučarskem spustu v Dolomitih.

Med poletnimi obiski Dolomitov sem opazil številne vrhove in pobočja, ki bi bili v zimskih razmerah primerni mojim zelo povprečnim smučarskim sposobnostim. Vendar še nobeden od teh ciljev ni prišel na vrsto, in ko sva se lanskega aprila z bratom naposled odpravila na turno smučanje v Dolomite, sva za cilj izbrala goro, o kateri še malo poprej sploh nisem razmišljal. Najin cilj je bila Cima Piatta Alta/Hochebenkofel, ki se dviguje na severnem robu Sextenskih Dolomitov nad Pustriško dolino/Val Pusteria.

Cima Piatta Alta (tudi Cima del Piano Alto) je, kot pove že ime, širok, planotast vrh, s katerega se odpira enkratni razgled na vse strani neba.¹ Zaradi svoje višine, izrazite podobe, predvsem pa zaradi izjemno razglednega vrha Cima Piatta Alta poleti privablja števil-

¹ Tako italijansko ime Cima Piatta Alta kot nemško Hochebenkofel pomenita v dobesednem prevodu Visok raven vrh.

ne obiskovalce, čeprav nanjo ne vodi nobena uradno označena in nadelana pot. Najbližja markirana planska pot vodi čez sedlo Forcella del Lago, od koder vodi na vrh dobro uhojena in ponekod celo zavarovana stezica. Ta normalni pristop poteka v okviru prve težavnostne stopnje. Pozimi se nanjo najhitreje in najlaže povzpemo naravnost po visokogorski dolini Toal Erto/Hangenalpeltal. V spodnjem delu te doline poteka markirana pot na sedlo Lago, ki povezuje dolino Val Campo di Dentro/Innerfeldtal z dolino Val di Landro. Nad zatrepom doline Hangenalpeltal najdemo edini zahtevnejši odsek, skalno stopnjo, ki brani pristop na položno vršno planoto. Skalno stopnjo, ki je pozimi običajno dobro zalita s snegom, premagamo na desni, kjer je najnižja in najmanj strma. Od vrha Cime Piatte Alte vodi proti severu kratek, a izpostavljen greben do nekoliko višjega vrha Croda dei Baranci/Birkenkofel, 2922 m.

Še bolj kot poleti pa je ob ugodnih snežnih razmerah vrh nemara obiskan pozimi oz. spomladi, saj velja za prvovrstni turnosmučarski cilj. Ko sem začel načrtovati smučarsko turo na to goro, sem našel zanimiv podatek. Prav s Cime Piatte Alte je bil opravljen prvi

Pogled z vrha na bližnjo Croda dei Baranci. Onkraj zelene Pustriške doline se dvigujejo Zillertalske Alpe. Foto: Matija Turk

Na vršni planoti.
V ozadju veličastna
skalna katedrala
Punta dei Tre
Scarperi.
Foto: Matija Turk

znani turni smuk v Dolomitih. Leta 1907 se je z nje oddričal Richard Löschner, avstrijski častnik in pionir turnega smučanja, ki se je prav tako dobro kot na snegu znašel v kopni skali. Med svojim udejstvovanjem v Dolomitih je pred prvo svetovno vojno preplezal nekaj zahtevnih prvenstvenih skalnih smeri, opravil pa je tudi več prvih zimskih pristopov. Po njem se imenuje kot igla ozek stolp v grebenu med Piz Popeno in Punto Michele – Ago Löschner. Nadporočnik Richard Löschner je tragično preminil marca 1914 med vojaško vajo, ko je njegov smučarski oddelek pod Orterjem presenetil plaz. O tej nesreči, v kateri je umrlo

še petnajst vojakov, je izčrpno poročal tudi časopis Slovenec.²

Od doma sva na dolgo pot po Savski, Ziljski in Dravski dolini krenila popoldne, dan poprej. Do noči sva želela priti do izhodišča v dolini Val Campo di Dentro, kjer sva nameravala prespati kar ob parkirišču na koncu za javni promet prevozne ceste. Cesta po dolini je bila kopna in prevozna vse do velikega parkirišča, kjer so že ležale prve zaplate snega. Še preden se je povsem znočilo, je bil šotorček postavljen. Pred spanjem sem še

² Slovenec, 6. in 10. marec 1914

Informacije

Cima Piatta Alta/Hochebenkofel, 2905 m
Sextenski Dolomiti

Zahtevnost: Zahteven turni smuk

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, plazovna oprema, srenači, cepin, čelada

Višinska razlika: 1396 m

Izhodišče: Dolina Val Campo di Dentro/Innerfeldtal, parkirišče na koncu za javni prevoz odprte ceste, 1509 m. Sem se pripeljemo po Savski, Ziljski in Dravski dolini do San Candida/Innichen v Pustriški dolini/Val Pusteria/Puster-tal. Zavijemo levo proti Sextenu v Val di Sesto/Sextental, kjer z glavne ceste na desni poiščemo označeni odcep za dolino Dolina Val Campo di Dentro.

Čas vzpona: Izhodišče–koča Tre Scarperi 30 min

Koča Tre Scarperi–vrh 4 h

Skupaj 4.30 h

Sezona: Od decembra do maja

Vodnika: Vodniki Globo Alpin gorniške šole: *Scialpinismo in Alta Pusteria*. Tappeiner, 2011; Fabio Cammelli in Paolo

Beltrame: *Dolomiti di Sesto, Aurónzo e del Comelico, Volume I*. Michele Beltrame Editore, 2011.

Zemljevid: *Dolomiti di Sesto, Sextener Dolomiten*, Tabacco 010, 1: 25.000.

Vzpon: Od parkirišča nadaljujemo po cesti ali markirani poti, ki seka serpentine, do kočice Rifugio Tre Scarperi, kjer se dolina zravnava in razširi. Nadaljujemo proti jugu do razcepa poti, kjer se usmerimo desno na pot št. 10–11, ki vodi proti sedlu Passo Grande dei Rondoi/Grosse Wildgrabenjoch. Na višini 1895 metrov, pri velikem balvanu nad gozdno mejo, zavijemo desno v dolino Toal Erto/Hangenalpental, na pot št. 9, ki se vzpenja proti sedlu Lago/Lückeleschartl. Začetnemu strmemu delu sledi položnejši del, ki nas pod sedlom Lago vodi proti zatrepu doline, kjer vzpon zopet postane strmejši. Pot proti vrhu brani skalna stopnja, ki jo obidemmo čez strmi odsek na desni strani, nad katerim se svet močno položi. Po prostrani planoti dosežemo vrh.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona.

malo postal pred vhomom. Velik del neba, na katerem je utripalo na tisoče zvezd, je zakrivala temna silhueta mogočne Punte dei Tre Scarperi/Dreischusterspitze, ki se s svojimi 3145 metri dviguje naravnost nad dolino Val Campo di Dentro. Za trenutek me je prešinila čudna misel, da se lahko ta gmota skal med spanjem zruši naravnost na naju.

Ko se je oglasila budilka, je bila zunaj še trda tema. Notranjost šotora je bila vsa bela od ledenih kristalov. Kljub temi in mrazu sva želela odriniti čimbolj zgodaj. Nekaj požirkov toplega čaja iz termovke, pest piškotov in pot pod noge. Pred nama je bilo dobrih tisoč štiristo metrov vzpona, poleg tega si pa nikakor nisem želel smučati po preveč razmehčanem in mokrem snegu. Pot od parkirišča naprej proti koči Tre Scarperi je bila ponovno kopna. Enakomerno štorljanje pancrjev je odmevalo v noč. Malo po bližnjicah in malo po cesti sva jo ubirala do obsežne ravnice pod kočo, kjer sva stopila na smučī. Sledeč snežnim jezikom sva nadaljevala pot proti zatrepu doline, vse do razcepa, kjer en krak poti zavije proti koči Locatelli pod Tremi Cinami. Ob jutranjem svitu sva se začela vzpenjati po zasneženi poti, ki vodi proti sedlu Passo Grande dei Rondoī. Nad gozdno mejo pri velikem balvanu s klopco sva zavila desno proti dolini Hangenalpeltal, nad katero se na levi strani dvigujejo dolga ostenja Crode dei Rondoī in Cime Bulla. Snega je bilo z vsakim metrom višine več in z višino so se iz daljave dvigale nove in nove gore. Utesnjeni dolinski pogled se je prosto širil čez pravljīčno dolomitsko pokrajino, sredi katere izstopajo severne stene Treh Cin. Počasī, a vztrajno sva se bližala vrhu. Dostop na planotast vrh brani strm odsek, kjer je zaradi trdega snega potrebna še posebna previdnost. V dolgih okljukih sva se s pomočjo srenačev povzpela čez ta najzahtevnejši,

a kratek del in iz senčne doline stopila na prostrano, s soncem obsijano planoto. Po prijetno zmehčanem snegu sva dosegla razgledni vrh, ki ga kazī meteorološki oddajnik, še bolj pa ogromna železna konstrukcija s piramidastim vrhom. Kljub hladnemu in vetrovnemu, nič kaj pomladanskemu vremenu sva se na vrhu zadržala lep čas. Vidljivost je bila izredna in razgledi preveč razkošni, da bi se človeku mudilo v dolino. Upala sva tudi, da bo sonce medtem zmehčalo sneg na najstrmejšem delu. Vse okoli naju so bile zasnežene gore, pod nama pa živo zelena Pustriška dolina, kjer je bila pomlad že v polnem razcvetu.

Ko sva se naužila gorskih lepot, sva si pripela smučī. Na vrsti je bil najlepši del ture, spust s pogledom na Tri Cine. Z užitkom sva rezala zavoje v mehak sneg vršne planote. Potem je sledil občutno bolj napet del, kjer je bil sneg še vedno pomrznjen. Nabrušeni robniki so rezali v trdo pobočje, da je kar hreščalo pod nogami. Že precej niže spodaj sva zavila v nedotaknjene vesine pod stenami Crode dei Rondoī. Zaradi sonca, ki je že od jutra obsevalo ta pobočja, je bil sneg na površini zmehčan, medtem ko je bil globlje še vedno trd. Spustil sem se po strmini navzdol in nizal zavoje drugega za drugim. Le nekaj minut ali celo sekund takega spusta v iskanju najlepšega zavoja, kot bi se izrazil Davo, odtehta vse napore takšne ture. Kar prehitro sva se spet znašla pri balvanu, kjer so se smučarski užitki bolj ali manj končali. Do doline naju je čakala le še utrudljiva telovadba po razmočenem snegu med rušjem in drevjem. Pod kočo Tre Scarperi sva se usedla na klopco in predala toplim pomladnim žarkom. Povratek je bil hiter, ura je komaj odbila poldne. Časa sva imela še dovolj, in prav veselila sva se še turističnega sprehoda po Sextenu, kavice z jabolčnim zavitkom in lagodne vožnje skozi Karnijo proti domu. ●

Spust po dolini Hangenalpeltal. V ozadju Tri Cine. Foto: Matija Turk

Viharniku z Bače v spomin

Cveto Kemperle

Sobota, 23. decembra 2017, je bila zame povsem običajen dan. Vedel sem, da moram v Podbrdo, pregreti hišo, iti na pošto, na pokopališče, v Hobo k bratrancu Zoranu (obljubil mi je vrhač izravnane smreke, ki bo morda dober za božično drevo). Po takšnem vrstnem redu se je tudi zgodilo.

V Hobo sem bil šele okoli poldne in po bratrančevih sledih (on je svojo turo opravil že dan prej, zdaj pa je odhajal nazaj v Kamnik) sem se podal na Kup in pod Slatnik. Na s soncem obsijanem Kupu sem se zadržal s fotografiranjem Podbrda, predvsem pa Slatnika, Bače, Koble, Šoštarja in Črne prsti. Prijatelji z Gorenjske so mi v prejšnjih dneh povedali, da so v hribih ugodne razmere za turno smuko, sam bi *h nogam*, brez smuči ali krpelj upal na tak dan le na Porezen, tam je gotovo že zgaženo. Pravzaprav nisem razmišljal, ali bo kdo smučal na Črni prsti, je kdo zgazil pot, Cveto morda v teh prazničnih dneh sploh ni na Bači. Nadaljeval sem po sledih proti *Stolčniku* in pod Lajnarjeve strmine. Bilo je toplo, sneg se je prediral, tudi tisti *ta star*, ki je bil v prejšnjih dneh še zmrznjen, in precej težko sem hodil. V žlebovih pod Lajnarjem so bili manjši plazovi. Nisem se spustil niti *h Kovcam*, temveč se obrnil in se skozi bukov gozd vrnil nazaj pod Kup

in v dolino k avtu. Domov sem prišel že v mraku, precej utrujen, bolj čemerne volje. Ko sem v avto odnašal stvari za odhod v Tolmin, se mi je zdelo, da je mimo peljal bratranec Marko, pa mi za čuda ni nič potroobil. Proti Tolminu sem vozil počasi, za mano se je nabrala manjša kolona, prvi avto, ki me je prehitel, je bil policijski. Zvečer sem na računalniku preletel novice in v kotu videl zapisano: "Pod goro Črna prst na Tolminskem se je ponesrečil turni smučar." Če bi pisalo drugače, saj je Črna prst tudi bohinjska gora, me ta stavek ne bi tako močno vznemiril. Kaj pa če se je to zgodilo kateremu mojih rojakov, Marko mi ni potroobil, policijski avto me je prehitel. Precej jih poznam, ki smučajo s Črne prsti, pomislil sem tudi na *Cvetota*, a to misel takoj odgnal: ne, njemu se kaj takega res ni moglo zgoditi. Naslednje jutro, dan pred božičem, sem prebrano novico povedal tudi ženi in hčerki, šel na običajno hojo pred kosilom in o dogodku med njo tudi

Šoštar, Zovh, Črna prst
in Hohkovbl s Kupa,
23. december 2017.
V bukovem gozdu pod
Babjim zobom (v levem
delu fotografije) je
nekaj ur pred tem
posnetkom umrl
Cveto Kemperle.
Foto: Igor Dakskobler

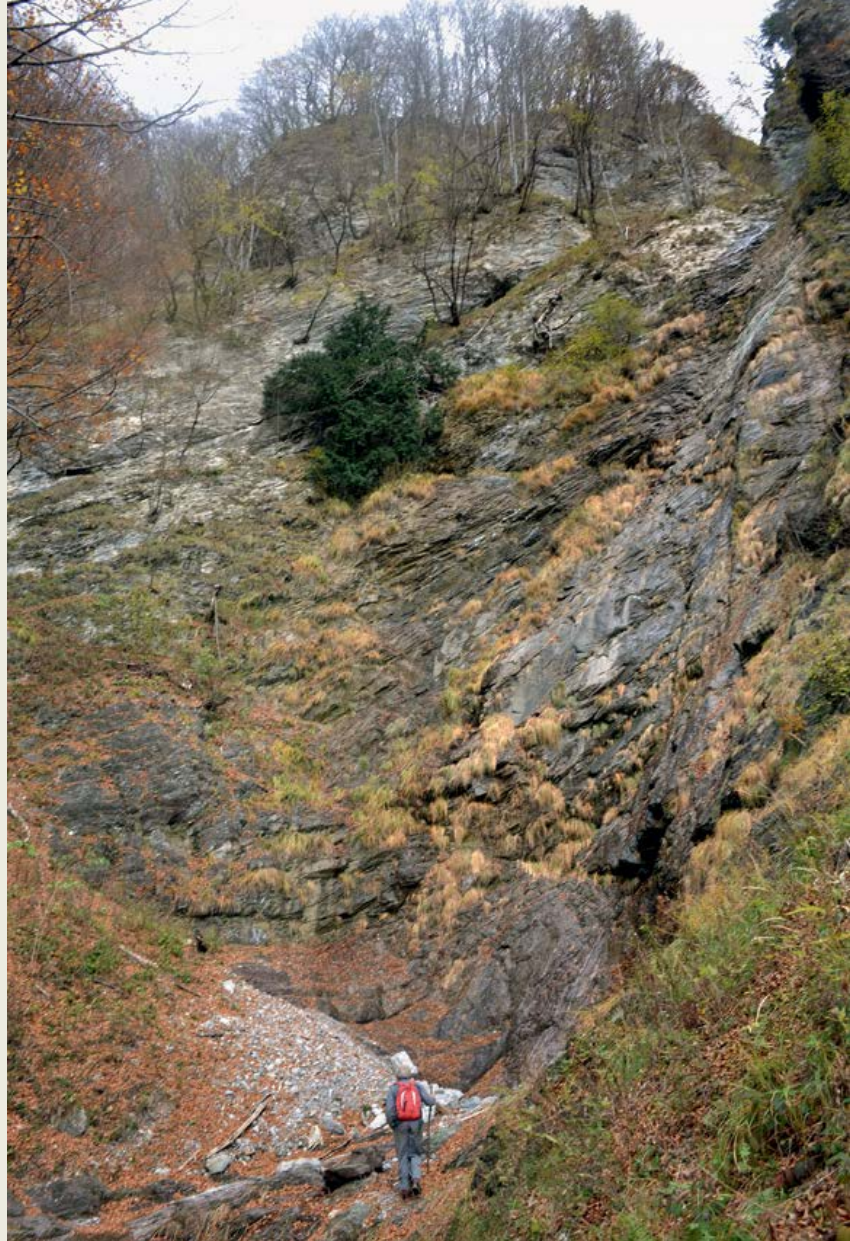
razmišljal. Ne takoj, ko sem se vrnil, že po kosilu, pa sta mi hčerka in žena povedali: "Veš, žal se je pod Črno prstjo ponesrečil nekdo, ki ga ti zelo dobro poznaš."

Cveto, nikoli ti nisem napisal nobenega pisma, a zdaj ti ga moram. Nisem te res dobro poznal, nisem bil tvoji bližnjik, to so bili tvoja družina, žena in hčerki, tvoji alpinistični sopotniki, gorski reševalci, sodelavci, sovaščani, prijatelji, a ko pomislim na začetke svojega gorništvja v dijaških in študentskih letih, si tam ob Petru Čuferju, bratrancu Marku Dakskoblerju, pokojnem Marku Kogoju, *Mahorcovih* fantih in še kom. Bil si del tiste imenitne generacije podbrških (bačarskih) pobov, ki so, čeprav doma v odmaknjeni dolini in na slemenih nad njo, zmogli za tisti čas res izjemne gorniške podvige. V mojih očeh desna roka Petru Čuferju pri postavitvi tovarne žičnice iz Stržišč na Črno prst (kar je bil še bolj kot gorniški gradbeno-tehniški podvig) in pri oskrbovanju Doma Zorka Jelinčiča na Črni prsti. Zato sem te lani avgusta, ko je Peter v Stržiščah po štiridesetih letih zbral vse moštvo ob jubilejni *furi*, tako zelo pogrešal, sam sem bil pri tem obstranec, ti, ki si bil skoraj glavni, pa takrat nisi prišel. Kot dijak in študent sem s sovrstniki, še večkrat pa s sestro Marijo, po nekaj tednov kot oskrbnik prebival na Črni prsti in predvsem Peter, njegov brat Ivan in ti ste skrbeli, da je oskrbovanje potekalo nemoteno. Včasih si na Črno prst prišel kar popoldne, po napornem šihu na Jesenicah, da si pognal *mašino* in opravil *furo* ali dve. Ko sem si nabavil cepin in dereze, sem se počasi ojunčil in na Črno prst začel hoditi tudi pozimi, navadno kar sam.

Nikoli nisem bil v nobeni planinski šoli, najbrž ste me osnov zimske hoje po gorah naučili prav vi trije: Peter, Marko in ti. V spominu so ostala najina naključna srečanja na Črni prsti v pozni jeseni, pozimi ali spomladi pred začetkom sezone. Jaz sem prišel iz Podbrda, ti z Bače, vesel sem te bil, s teboj sem se vedno zlahka pogovarjal. Vedel sem, da si pravi alpinist, uspešen tekmovalc v smučarskem teku in turnem smuku, a ti se s svojimi dosežki in uspehi nisi nikoli hvalil. Če sem kdaj pogovor načeljal v to smer, si bil kratak: "Pusti to." Bil sem še vedno nerodnež. Če sem motovilil z derezami, si mi pomagal, pri kakšnem spustu mi še vedno odzvanjajo tvoje besede: "*Mirkej se!*" Čutil sem tvojo preudarnost, veliko si zmogel, a vedel si, kje so meje tveganja, in učil si me tovariško, prav nič zviška in pokroviteljsko.

Spomnim se, ko sva se nekoč na gori zopet srečala. Tedaj sem ravno dobil službo v Tolminu in prav tebi sem zaupal, da sem tega zelo vesel in upam, da bom kot gozdar lahko zdaj spoznal tudi bovške in trentarske gore. Ne smem pozabiti tudi *kapona*,¹ ki si nam ga, mojster, naredil še v času, ko smo obdelovali njivo v Podbrdu. Ne spomnim se, ali sem te zanj upal prositi sam ali je to morala storiti moja mama, vem, da si rekel, naj bo, vam ga bom pa naredil, in odlično mi je služil.

¹ *Kapon* je lokalni izraz za kopačo, motiko. Je orodje s štirimi rogli za prekopavanje zemlje na strmih njivah.

Prišla so leta, ko se sploh nisva srečala, suša v mojem obiskovanju gora. Kakšno leto sploh nisem šel na Črno prst, pozabil sem nate, tako zelo, da nisem zmogel podoživljati tragedije, ki te je v tem času doletela. Nekega petkovega popoldneva, 7. februarja 1997, živel sem v Ljubljani in se konec tedna vračal v Podbrdo, sem šel hodit na Štovlo, na *porzenkarsko*² stran in od tam opazil čuden dim nad Bačo. Pogorela je skupina hiš, tudi tvoj dom ter v njem arhiv in številne dragocenosti, tvoji izdelki in tvoje najdbe, o čemer sem takrat komaj kaj vedel. Kako huda je bila ta izguba, si mi samo nakazal, ko sva se po dolgem času spet čisto naključno srečala pod Črno prstjo – na neobičajen dan. Oba sva takrat že imela družini, ljudi je bilo na poti veliko, bila je tekaška tekma, a ti nisi tekmoval. Prehitel si me, z mano je bil eden od mojih otrok, vesela sva bila drug drugega, začela sva govoriti, naprejši nisi šel, kot bi lahko, pač pa sva zadnji del poti prehodila skupaj.

² Spodnji del Podbrda, ki se imenuje Grapa, ima dve strani. Orografska desna (prisojna) je trtnikarska stran (ker je na pobočju vas Trtnik), orografsko leva stran (osojna) je porzenkarska stran, ker je v pobočju vas Porezen in nad njo gora Porezen.

V Kotlu pod Kobla, 4. novembra 2017. V ostenju tisa, desno od nje mogočno slapišče, k tolmunu gre Cveto. Foto: Igor Dakskobler

Ko sem pred leti v *Planinskem vestniku* (11/2009) opazil zapis o neznanem vrhunskem alpinistu in pod njim zagledal tvojo sliko, sem bil zelo vesel in ponosen. Jožetu Miheliču sem hvaležen, da se je na tako tehten in pretanjen način spomnil tvojega jubileja, šestdesetletnice, in pokazal na moža, ki je v marsičem mojster, a morda celo hote v senci, ne iščoč slave, pohval in nagrad. Saj bi te morali počastiti mi, domačini, sem si rekel, a je že tako, da znajo včasih ljudje iz sosednjih dolin bolje ovrednotiti kakšno dragocenost naše Grape. Tisti zapis sem ponosno pokazal tudi svojim bližnjim, zdelo se mi je kar imenitno, da poznam tako odličnega gornika in vsaj malo prijateljujem z njim.

Nekaj let po tem dogodku, 7. decembra 2013, sva se – zopet na Črni prsti – ponovno naključno srečala. Z mano je bil sin Vid, takrat dijak in navdušen za gore. Vesel sem bil, da mu lahko predstavim gornika in alpinista, o katerem je pisal *Planinski vestnik*. A bil sem tudi neskončno neroden. Včasih kakšno rožo ali goro fotografiram na vse možne načine, ljudi okoli sebe, sopotnikov, tovarišev in znancev pa ne znam in ne upam poslikati. Zakaj nisem prosil Vida, naj naju takrat fotografira v spomin na najina mnoga naključna srečanja na Črni prsti? Ali da bi vsaj jaz slikal tebe in Vida. Na fotografijah tistega dne so žal samo zasnežene gore. Te počakajo, mi je nekoč v Tolminu, v času moje gorniške suše, rekel pokojni Boris Mlekuž, rože vsako pomlad ponovno zacvetijo, ljudje pa smo prah in se v prah povrnemo.

Na Črni prsti sva se poslej srečala samo še enkrat. Smo se pa tisti dan v dolino spustili skupaj, vse do Kalarskega

sedla. In celo pot sva midva govorila, predvsem ti. Ozirala sva se proti Šoštarju, Kacencpohu in Kobli. Mene ta pobočja zelo zanimajo že od zgodnjih let mojega gozdarjenja in botaniziranja. Hude grive, težko prehodne grape, slabe, komaj opazne steze. Ponekod sem upal iti, drugod sem gozd ali nekdanjo senožet opazoval le od daleč. Ti pa si poznal skoraj vsak košček tega odmaknjene sveta nad sotesko Kacencpoha, ne samo stez in prehodov, tudi zgodbe ljudi, svojih staršev, sovaščanov, ki so ta odročni svet obdelovali, sekali gozd in *sekli* (kosili) travo, gradili senike, na glavi po ozkih stezicah nosili *breme*,³ v *listnikih* zbirali steljo, lovili divjad in skrbeli za njeno zimsko krmo. Odprtih ust sem te poslušal in razmišljal, kako bi te, zdaj ko si že upokojenec, pridobil, da bi lahko kdaj šla skupaj v te grive, sam – čeprav sedem let mlajši – precej manj uhojen in precej bolj postaran kot ti. Tvoja pripoved me je spodbudila, da sem se poleti 2016 po dolgem času spet odpravil na stezo, ki od Štomfka na Bači vodi pod Kablo nad sotesko Kacencpoha, mimo mogočnega Kotla, podobne grape z izvirom *Devetih dohtarjev*, vse do pod Skale, kjer se soteska konča z ostenjem z vsaj tremi slapovi. Vzel sem si cel dan, opremljen s cepinom, verjel sem tvojemu zagotovitlu, da pot malo *poštima*jo lovci

³ Breme sena ali seneno breme, v lokalnem govoru brema (ženskega spola). V Baški dolini in na Cerkljanskem breme napravijo tako, da z grabljami pripravljene plasti sena (kodelje) naložijo na berkle, ki so sestavljene iz dveh lesenih delov (posebej obdelanih rogovil) in vrvi. Težko je 50–70 kilogramov, na ramena pa ga nosač spravi le v bregu ali pa s pomočjo nekoga, ki breme od zadaj potisne naprej. Za glavo napravi luknjo v senu znotraj rogovile, rogovila pa z obema krakoma sede na ramena.

Cveto Kemperle (1950–2017)

Le štirinajst dni nazaj, ob 40-letnici AO Bohinj sem ob fotografiji alpinistov z Gorij, Bleda, Bohinja in Bače vneseno govoril tudi o *Cvetotu* Kemperlu, legendi Julijskih Alp, 67-letnemu možakarju, izkušenemu alpinistu, turnem smučarju in gorskem reševalcu z Bače nad Baško grapo, ki je delovno dobo preživel kot kovač v Železarni Jesenice.

Cvetota (tako smo ga vsi klicali), v zadnjih letih nisem videval pogosto, moja pota so bila drugje, njegova pa kot vedno predvsem v Julijcih. V visokih in najtežjih stenah. Predlani mu pri 65-letih Čopov steber ni bil pretežak, da o vsakoletnem *soliranjju* Direktne smeri v Špiku zadnjih dvajset let niti ne govorimo. Tudi letos jo je premagal. Ko sva se junija srečala na Črni prsti, sva govorila prav o tem in Cveto je govoril le o psihi, ki da je odločilna, in ne toliko o fizični pripravljenosti in poznavanju smeri "na pamet". In tudi letos je Direktno spet zmogel – in pri tem mu v alpinizmu v Julijskih Alpah ni para.

Cveto je v mladih in manj mladih letih dirkal na turnosmučarskih relijih v tujini in kasneje tudi doma, sodeloval na maratonih, bil štirideset let član GRS, bil je

Cveto
Kemperle
Foto: Miljko
Lesjak

med prvimi prostovoljnimi nadzorniki Triglavskega narodnega parka ter predvsem in spet v hribih. Delo na Jesenicah in hribovski prijatelji, z večino katerih je največ stikov navezal v okolici Triglava, so ga potegnili v izjemno plezalno kariero, o kateri mnogi, celo doma v Baški grapi, niso vedeli veliko.

Še bolj kot izvrsten alpinist in predan gorski reševalec je bil Cveto turnosmučarska legenda naših Julijcev. Skoraj vsak vikend je bil na Kredarici, Triglavu, nešteto krat na Kanjavcu in Hribaricah. Prav on me je poučil o sedmih turnosmučarskih smereh s Hribaric

(po žledu in viharnem vetru so imeli z njo veliko dela), malo pa ti, in je prehodna.

Aprila lani, spet neke sobote, sem v zgodnjem popoldnevu prišel na Bačo. Na Štomfku sva se srečala. Ti si prišel s Črne prsti, bolj v športni kot v hribovski opremi. "Ali si lahko prišel gor v taki opremi, saj je še sneg," sem se ti čudil.

"Se da," si odgovoril.

"Veš, jaz grem pa k *Devetim dohtarjem* pogledat za eno rožo."

"Oh, letos jih pa tam še ni hodilo prav veliko, morda boš celo prvi, izvir je najbrž zatrpan z listjem. Saj bi šel kar s tabo," si malo omahoval in pogledoval na uro.

"Nehaj, Cveto, si *zmatran*, spočij se, si bova enkrat vzela cel dan, pa greva skupaj."

Po kar dolgem klepetu sva se razšla, ti domov, jaz proti stezi k *Devetim dohtarjem*. A še do Kotla nisem prišel. Na stezi je bilo polno listja, bil sem brez cepina in pred strmim narušenim žlebom sem se obrnil in šel malo poklapan nazaj. "Cveto bo nad mano razočaran. Če bo šel te dni po tej poti, bo po zgaženem listju takoj videl, kje sem se, strahopetec, obrnil."

Čez dober mesec, maja, sem pot do Skale in še malo više, do ostenij pod Krevlami, kjer raste kratkodlakava popkoresa, le opravil še enkrat. Čez poletje se nisva videla ali srečala. Pozno oktobra sem se na sobotni dan z bratrancem Zoranom in njegovo ženo Darjo odpravil s Hobe na *Kovce* in naprej na Slatnik. "Nazaj grede moram na Bačo," sem jima rekel, "moram *Jakovemu Cvetotu* nekaj pustiti." Bili smo, predvsem jaz, počasni, fotografiral sem in nabiral semena za Botanični

vrt v Ljubljani. Vabila sta me, naj grem z njima nazaj v Hobo, a sem vztrajal, da moram domov čez Bačo. In sem res šel, čeprav se je že večerilo. Na Bači me je z okna pozdravil *Martinov Cveto* (Cveto Zgaga), bačarski staresina, kronist in zgodovinar, s katerim se lahko pogovarjaš ure, toliko reči ve, a tokrat sem bil kratek: "Veš, Cveto, se mi zelo mudi, pozen sem, moram domov in potem še v Tolmin." Sem šel mimo tvoje hiše, nikogar ni bilo videti – s težavo sem spravil kuverto s knjižico o rastlinstvu Črne prsti, ki sem ti jo namenil, v nabiralnik, in odšel dalje – mimo tvoje delavnice, ki pa je bila odprta. Pokukal sem noter, sva se od blizu spogledala.

"Uh, a si tu, pa še zdaj delaš."

"Pa *kej*", si zagodrnjal, "saj veš, da delam."

Sem mencial, da sem se malo prej *matral* nekaj spravi v tvoj nabiralnik, nekaj sem ti pustil, boš že našel.

Iz skrivenčene suhe veje je Cveto oblikoval kačo in jo postavil pred vhod svojega doma na Bači.

Foto: Igor Dakskoble

v Bohinj. Z njim hoditi ni bil mačji kašelj – šlo je na polno. Če se je započil, špуре na Črno prst, od Savice na Komno ali s Krme na Kredarico skoraj niso imele ovinka. Naravnost navzgor. Nekoč sva zjutraj odrinila s Kredarice, se spustila na Velo polje, se povzpela na Kanjavec in potem za Debelim vrhom v Laz. Bog, kako težko sem mu sledil ... Ko pa je Cveto tam nekje pri žandarju (suhem štrclju smreke) nad planino Blato ugotovil, da je do vlaka še štiri ure časa, je potegnil ročno. Vsaka smreka, vsak stan na planini, vsak ovinek na poti, vse je imelo svojo zgodbo. Njegova narečna graparska govorica se je topila v meni.

Cveto je imel veliko hribovskih prijateljev. V naši hribovski, alpinistični in še najpogosteje v turnosmučarski družbi se je včasih skoraj čudežno pojavil, prebil z nami vikend, ujel zadnji vlak za Podbrdo in se naslednji teden spet nasmejanega obraza pojavil okrog snežnega ali skalnega roba. Bil je izjemen poznavalec turnega smučanja in predvsem vsakokratnih snežnih razmer v Julijcih.

Iz domače vasi Bača pri Podbrdu in na Jesenice ni bilzu. Tudi kasneje, ko si je ustvaril družino v Kranju, mu služba, hribi, domača grapa in ostarela mati nikoli niso bili predaletč. Vse je zmožel in četudi se je s težkih in dolgih dvodnevnihtur vračal na Bačo v nedeljo pozno zvečer, vlaka za na "siht" ob četrtna pet zjutraj

iz Podbrda nikoli ni zamudil. Zgodb in prigod je vedel veliko, še več smo si jih njegovi prijatelji o njem pripovedovali še za njega dni. Za celo knjigo jih je.

Spoznal sem ga pod vrhom Grossglocknerja pri svojih rosnih osemnajstih, leta 1982. Zadnjič sva se videla in pogovarjala pred nekaj tedni na 70-letnici GRS Bohinj. Čeprav ne tako pogoste skupne ture, pa vendarle nama je zelo bogatih petintrideset let hribovskega prijateljstva pomenilo veliko. Kot nalašč sem 23. decembra 2017 s Španovega vrha v Karavankah v eno mero dolgo gledal prav v Črno prst, kot da bi se s *Cvetotom* poslavljala.

Cveto nas je še zadnjič zbral v svoji Baški grapi zadnjo soboto leta 2017. Ob družini in domačinih je bilo tam veliko klenih mož. Nemi stiski rok in tihi pogovori o njem. Skoraj vsak je delil zgodbe in spomin nanj na način, kakršen veje iz tega zapisa. *Cvetota* smo pospremili na zadnjo pot tako, kot bi si sam gotovo najbolj želel. Peš iz Podbrda po blatni poti in stezi navkreber skozi gozd do cerkvice sv. Lenarta na Bači. Peš po poti, ki jo je na poti v šolo in kasneje mnogo let na vlak tolikokrat prehodil, po strmih bregovih pod vznožjem Črne prsti. Ko smo ob grobu nemo poslušali pesmi in nekaj besed, ko smo slišali le šumenje veta in gledali v hribe, je bil Cveto že med zvezdami ...

Martin Solar

Cveto Kemperle
v grapi pri izvihu
Devet dohtarjev,
4. novembra 2017
Foto: Igor Dakskobler

Začela sva govoriti o hribih – ne samo o teh naših, Kobli, Šoštarju, tudi o trentarskih, o Srebrnjaku, o tamkajšnjih "gamsih" – in se tam pred vrati tvoje delavnice, dva že stara možakarja (prej ko ne molčečneža, vsak na svoj način bolj samotarja), prav po žensko zaklepeta še skoraj uro, zato sem moral potem prižgati čelno svetilko, da sem po cesti prišel domov v Podbrdo. A ni moglo biti drugače, hribi so res (bili) najina srčna zadeva.

Na soboto po vseh svetih sem se, potem ko sem obiskal podbrško pokopališče, odpravil tudi do vašega, bačarskega, pri sv. Lenartu. Na njem počivajo nekateri moji sorodniki, sošolec, znanci, ena mojih prvih vodnic v hribe, *Lourancova* Ivanka (Ivanka Bizjak). Obiskal sem tudi skromen, a gorniško prepoznaven grob tvojih staršev in se v Podbrdo vračal po cesti skozi vas. Sedel si pred hišo, morda si ravno prišel od dela.

"Kaj pa ti zdaj tu, kam si se namenil?"

"Samo na vaš *britof*."

"Ja, saj res, saj si malo tudi Bačarja."

Ozrl sem se na zbirko pred tvojo hišo – nenavadnih vej in korenin, ki si jih že dolga leta zbiral in jih umetniško preoblikoval. Na hitro sem opazil in celo poslikal tvojo vejnato kačo. Zazvonilo je poldan.

"Ali nisi mogel priti malo prej? Tudi jaz bi se rad malo shodil."

Začudeno sem ga pogledal. Zadnjič sva se ja menila, da bova tisto načrtovano turo pod Skalo, ob njej in vse do strmega travišča *U Poudnu* na prelaz Na Kalu med Koblo in Šoštarjem opravila prihodnje leto, zdaj je na poteh listje, trave so suhe, drsi in je nevarno. Vreme je res še držalo, toda vrhovi so bili že v megli, od juga se je bližalo poslabšanje.

Malo si razmislil: "Zdaj bi še prišla k dnevu čez Skalo."

"Ne, Cveto, ne upam, še cepina nimam s sabo."

"Na, tu imaš," in si mi prinesel dva cepina, svoja lastna izdelka.

"Katerega hočeš?"

"Prav, a greva samo do Skale, mi poveš o nekdanjih senožetih, senikih, poteh."

Preobul si samo čevlje, vzela lahek nahrbtnik, zaklenil hišo in sva šla. Govorila sva že na začetku poti.

O nekdanjih njivah in *flančnikih*,⁴ o travnikih, ki jih še vedno kak sosed pokosi. Steza je bila posuta z listjem, hoditi je bilo treba previdno. Ti si hodil spredaj, sploh nisi vzel cepina, ampak si samo spotoma pobral dve odlomljeni bukovi veji, jaz za tabo, s tvojim cepinom. Sprva s fotoaparatom za vratom, potem, ko so se začeli strmi žlebovi, sem ga spravil v nahrbtnik.

"Vidiš, tu je bila senožet, tam doli je bila nekoč še steza in prehod v grapo. Tule sem malo popravil in napel vrv."

"*Mirkej se*," si me opozoril, ko sem bil v žlebu negotov in neroden.

Prišla sva v mogočen Kotel, se menila o tisah (ena je bila v steni ob slapu), nato k *Devetim dohtarjem*, izvihu, ki ga je tako poimenoval *Malinkar* in katerega stalna voda odtehta devet zdravnikov. Izvir je bilo treba očistiti, meni ga maja ni uspelo, ti si to storil v nekaj minutah in ga speljal po žlebičku, da sva lahko zajela požirek. Pod Skalo, ko se je pogled odprl, sva se ozrla v ostenje Šoštarja, pokazal si mi prehode, celo nekdanjo stezo skozi zelo strm gozd, ki ga že dolgo opazujem in v katerem še nikoli nisem bil.

"Tu, kjer zdaj stojiva, v spodnjem delu Šimnžbonta, je bila nekoč Matijeva senožet." "Nemogoče, tu sem že pred tridesetimi leti popisal bukov gozd."

"Je bila, od tu so nosili seno v *bremah* na Bačo."

Krenila sva malo više po slemenu Šimnžbonta, tu se začena prehod, čez katerega se ob Skali da priti vse do Kala. "Zelo strm gozd, ozka polica v ostenju, treba je čez levo grapo, tam je precej sitno, a bo šlo. Prideva še pred nočjo gor, dol pa po najbližji smeri čez Koblo in pod Bisagarjevo planino."

Nekoč so ta izpostavljeni in težavni prehod Bačarji poznali in občasno uporabljali. Zmogla so ga tudi bačarska dekleta, kar sta mi potrdili pokojna Ivanka Bizjak in Marjuča Volf, pesnica in še en steber bačarske starozitnosti, ki sta šli tu čez na Črno prst na odprtje prve kočje avgusta 1966. Zadnja desetletja si bil najbrž ti edini, ki si ga velikokrat prehodil, pogosto v sestopu, s Kala navzdol, ko si se vračal s Črne prsti.

"Ne, Cveto, ne upam, kaj pa če v tistih policah *cviknem* in boš imel z mano težave. Ti že prideš čez in pravočasno domov, sam bi raje to storil drugo poletje, ko bodo rože, bova imela cel dan, da se malo tudi psihično pripravim."

"No, ja, prav," malo si bil že razočaran nad mano, a nisi vztrajal.

Vedel si, da bo pot nazaj zaradi listja še bolj zoprna, zato sva se kar odpravila in se še naprej pogovarjala. Prepoznal si edini glog, ki raste tam okoli, povedal si mi o jerebikinih plodovih, iz katerih znaš delati marmelado in sok, govorila sva tudi o geologiji in gozdarstvu. Za hip sva posedela le pri *Devetih dohtarjih* in tam pojedla vsak svoje jabolko. Pod Skalo sem ob nenehnem pogovoru pozabil na fotografiranje, šele zdaj sem iz nahrbtnika spet potegnil fotoaparat in v zelo slabi svetlobi fotografiral tudi tebe (morda celo

⁴ V tradicionalnem kmečkem gospodarstvu je to manjši kos zemljišča v bližini domačije (lahko tudi v gozdu kar precej stran od domačije), namenjen vzgoji sadik, gojenju zelenjave, dišavnice, zelišč in okrasnih rož za lastne vsakodnevne potrebe.

edini posnetek, ob vseh najinih mnogih srečanjih). Ko sva bila nazaj na Štomfku, je bil skoraj večer. Opravičil sem se ti, ker sem ti malo pokvaril turo, te prikrajšal za hojo in se ti lepo zahvalil za cepin, ki mi je bil v veliko pomoč in je prav po moji meri. Drugo leto pa zagotovo greva čez Skalo, poleti. Nisi bil hud, prijateljsko sva se poslovila. Gredeč domov v Podbrdo in v naslednjih dneh, ko se je vreme za daljši čas poslabšalo, sem si očital, da sem naredil napako – saj morda bi pa zmoget priti čez Skalo in opraviti tako zeleni vzpon. Kdo ve, ali bom drugo leto še dovolj uhojen, da bom upal iti s tabo. Moram okoli novega leta spet na Bačo in ti dati še knjižico o macesnovju, morda te dobim in ti voščim.

Pot od Štomfka do Skale bom morda še kdaj opravil, za vzpon čez Skalo na Kal najbrž ne bom več dobil vodnika. Bila je to najina zadnja tura, tudi ta, kot večina najinih skupnih, povsem naključna, a utrdila me je v prepričanju, Cveto, da si bil ne samo odličan kovač, *tavžntkunstler*, kmet in delavec, ki si znal postoriti mnogo stvari, ampak tudi izvrsten gornik, vrhunski alpinist, turni smučar, gorski reševalec, o vsem tem bodo povedali drugi, ki te poznajo bolje od mene. Zame si bil viharnik, ne drevo v gozdu med mnogimi drevesi, temveč od daleč prepoznaven, žilav, neuklonljiv macesen, sposoben vztrajati v najhujšem. Bil si stezosledec, gams, kakršnih poznam samo nekaj, skromen človek velike modrosti in umetniškega

daru, kar pričajo mnogi izdelki v tvojem domu in okoli domačije na Bači. Redko sva govorila o nehribovskih rečeh, a kadar sva, sem zaznal tvojo razumevajočo dušo, ki je presojala blagohotno, ni obsojala in ne opravljala. Ne nazadnje, bil si v pojavi, besedah in dejanjih utelešena podoba (zdaj simbol) svojih in mojih prednikov, ki so pred stoletji poselili ta odročni svet, si v komaj prehodnih grivah krčili senožeti in od otrok do starcev zmogli steze, ki jih sam zdaj le od daleč pogledujem.

Mislil si, šel bom na Črno prst, tak samotni dan, nikogar ne bo, nenadoma se boš *prikadil* izza ovinka, v svoji značilni športni držji, sama mišica, korenina, malo zagodrnjal, kaj pa ti spet tu, in potem se bova razgovorila. To bo veselje!

Napisano v zadnjih dneh leta 2017. Cveto Zgaga in Marjuča Volf sta mi dragoceno pomagala s pojasnili, tudi glede zapisovanja ledinskih imen. Nekatere opombe pod črto sta dopisala Nadja Valentinčič-Furlan in Silvo Torkar.

Uporabljeni viri:

Janko Humar, Edo Kozorog: *Na sančni strani Julijcev* (stenice od Migovca do Novega vrha). Tolmin, 1986.

Edo Kozorog, Franci Savenc, Igor Škamperle: *Zaledeneli slapovi*. Plezalni vodniček. ID v sodelovanju s Planinsko založbo in PD Postojna, 1987.

Jože Mihelič: *Neznani vrhunski alpinisti med nami*. Planinski vestnik, 11/2009.

Olga Zgaga (urednica): Planinsko društvo Podbrdo (1957–2007). *Zbornik ob 50-letnici društva*. Planinsko društvo Podbrdo, 2007.

Olga Zgaga, Ciril Zgaga: *110 let gasilstva v Podbrdu*. PDG Podbrdo, 2016.

POHODNI ČEVLJI USTVARJENI S STRASTJO

ROJENI NA BAVARSKEM - NOŠENI PO CELEM SVETU

ROČNO IZDELANI V EVROPI
LEPLJENA SESTAVA ČEVLJA // MOŽNA MENJAVA PODPLATA
IZJEMNA TRPEŽNOST

Hanwag Alaska GTX®

WWW.HANWAG.COM

Prava pohodniška klasika! S svojim udobjem že 20 let prepričuje več generacij pohodnikov. GORE-TEX® podloga ohranja noge zanesljivo suhe.

OUTDOOR FOOTWEAR
SINCE 1921

James Pearson,
Caroline Ciavaldini¹

O plezalski etiki in strpnosti

Svedrovci ob idealni počti in idealna *trad* linija

James Pearson, Anglež, ki je odrasčal v Peak Districtu,² je eden izmed najboljših *trad*³ plezalcev na svetu. Eden izmed peščice, ki jim je uspelo preplezati smer z oceno E11, kar je zaenkrat najvišje ocenjena *trad* smer. Tisti, ki obiskujete Festival gorniškega filma v Ljubljani, ste ga že spoznali v filmih *Walk of Life* in *Redemption*, v zadnjem je njegova zgodba zelo dobro prikazana.⁴ V tem prispevku se ne bomo posvetili njegovi zanimivi plezalni poti, pač pa njegovemu načinu razmišljanja o problematiki nameščanja svedrovcev v smeri, ki se jih da zavarovati z »naravnimi« pomičnimi varovali. S svojo življenjsko spremljevalko, francosko plezalko Caroline Ciavaldini, že nekaj let potujeta po svetu in iščeta Jamesovo idealno, sanjsko linijo (mogoče E12⁵) in ob tem najdeta mnogo ne le lepih plezališč, temveč tudi plezalskih problemov.

James je pred kratkim v francoskem plezališču Annot opremil (seveda samo z varovališčem) novo *trad* smer, Le Voyage E10 7a. Pravi, da je to malce nevarna 8b+, a da to še ni linija, ki jo išče. Več o Jamesu in Caroline si lahko preberete in ogledate na njuni spletni strani <http://onceuponaclimb.co.uk/>. In zdaj prepustimo besedo Caroline in Jamesu.

¹ Prevod in uvod Martina Čufar Potard.

² Peak District je eno najbolj znanih angleških plezalnih področij peščenjaka (vrste gritstone), v katerem velja stroga plezalska etika. Plezanje v tej kamnini je dovoljeno le s sprotnim nameščanjem varoval, zabijanje klinov ali vrtnanje svedrovcev je strogo prepovedano.

³ *Trad* je okrajšava za tradicionalno plezanje. Gre za plezanje s sprotnim nameščanjem varovanja, ki ga po preplezani smeri odstranimo. Gre za zatiče, metulje, tricame ipd.

⁴ V filmu *Redemption* je prikazana kontroverzna Jamesova zgodba o njegovem vzponu med najboljše *trad* plezalce v Angliji in njegovem poznejšem »izgonu« iz plezalske elite, ko je svojo smer *Walk of Life* ocenil z E12. Dave MacLeod pa jo je znižal na E9. James je lahko temu dogodku samo hvaležen, saj mu je odprl oči in ga popeljal izven Anglije, v športne smeri, kjer je spoznal svojo bodočo ženo Caroline, s katero sta skupaj trenirala. Po njeni zaslugi se je vrnil v Anglijo in opravil četrto ponovitev najtežje *trad* smeri, MacLeodove Rhapsody, E11.

⁵ E12 še ne obstaja. Dave MacLeod je preplezal Echo Wall, za katero pravi, da je najtežja smer, ki jo je preplezal, a je ni hotel oceniti. Vzela mu je več časa kot »španska« 9a, tako da lahko le sklepamo, da je E12 – ampak nepotrjena.

Padec je dolg, a zaradi previsnosti na srečo relativno varen – le med vpenjanjem vrvi v komplet ne smeš pasti. Foto: Eddie Gianelloni/The North Face

Caroline

James je star 32 let in išče novo, višjo stopnjo v *trad* plezanju. To počne že od nekdaj, kot jo je tudi v smeri *Walk of Life*, za katero pravi, da ostaja ena njegovih najtežjih smeri, kljub temu da so ji močno zbili oceno. Ne išče nove stopnje kar na splošno, ampak *svojo* višjo stopnjo. Smer, ki ga bo potisnila dlje kot tiste, ki jih je preplezal do zdaj. Smer, za katero bo moral iskati globlje v sebi, ki bo testirala njegove sposobnosti in ki bo mogoče postala eden od dosežkov, na katere bo v svoji plezalni karieri najbolj ponosen. Kakršna koli že bo ocena, to zdaj sploh ni pomembno. Jamesova obsesija je najti projekt svojih sanj. James išče to smer že tri leta oziroma sem toliko časa v to iskanje vključena tudi jaz. Mislim, da sta razloga za tako intenzivno iskanje dva. Prvič, čas teče. Človeško telo ima omejitve in je na vrhuncu lahko le nekaj let. Fizično nekje pri koncu dvajsetih. A plezanje je mentalno zelo kompleksno, *trad* plezanje še bolj. Tako je James šele zdaj, ko je zbral izkušnje iz različnih stilov plezanja⁶ in ko je lahko z besedami izrazil svoje sanje, najbolj učinkovit in motiviran. Drugič, iskanje sanjske linije, ki bo izpolnila vse še tako zahtevne pogoje, je zelo trd oreh. James išče linije v peščenjaku, ker mu je ta kamnina najbolj všeč in ker je v njej najboljši. Radi imamo to, v čemer smo dobri, in dobri smo v tistem, kar imamo radi. Rad ima tudi malo »zračnosti«, kar lahko prevedem v nekaj tveganja, a ne preveč. Pri 32 letih ni več tako nor in točno ve, koliko tveganja si lahko privošči. James je drzen, a hkrati ve, da noro drzen ne sme biti. Ker sva poročena in ker bi ga jaz morala pobirati s tal. Iskanje njegove himere (privida, neuresničljivega ideala) naju je popeljalo najprej v Rocklands in Cederberg v Južni Afriki in nato še v južni del ZDA. Tja se nameravava letos vrniti, saj področji Chattanooga in New River Gorge ponujata toliko odličnega peščenjaka, da je bilo v treh tednih nemogoče pregledati vse.

Ne štejem več ur, ki sva jih preživela z iskanjem dostopov do deviških sten, med spuščanjem po vrvi čez obetajoče linije, v čiščenju, upanju in razočaranjih. To je najtežji del Jamesovega iskanja sanj. Morava najti njegovo linijo. Govorim v dvojini, ker sem jaz njegova varovalka, partnerka za trening in navijačica. Mogoče bi jo lahko našel brez mene, mogoče ne. Čeprav je bilo veliko iskanj neuspešnih, je bilo zanimivo, zabavno, lepo. Spoznala sva mnogo novih sten, dežel, ljudi in doživela mnogo avantur! James se zaveda, da bo njegova sanjska linija mogoče ostala ravno to – samo sanje, saj so njegovi ideali zelo specifični. Vendar v tem iskanju oba uživava.

James

Med zadnjim potovanjem na jugovzhod ZDA sva odkrila množico neverjetnih sten iz peščenjaka, a tudi trenj med pripadniki različnih plezalskih skupin. Kar je bilo v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja

Ključno je spoštovanje. Spoštovanje plezalca, ki je smer prvi preplezal, do že obstoječe etike določenega plezališča, ne glede ali nam je le-ta všeč ali ne, in konec koncev, spoštovanje do soplezalcev.

popolnoma *trad* plezališče, se je počasi preobrazilo v športno plezalno in balvansko Meko. Prioritete so se spremenile, standardi so se dvignili, plezalci vedno pogosteje in raje potegnejo iz nahrbtnika vrtalni stroj, kot pa set metuljev in zatičev. Nove smeri, ki bi se sicer lahko popolnoma varno zavarovale z metulji in zatiči, so zdaj navrtane. Ne samo to, tudi v nekaterih starih smereh, ki so obvezen preizkus za pravega plezalca, t. i. *test piece*, se zdaj svetijo svetrovci, v nekaterih od njih so celo stalno nameščeni kompleti.

Način, s katerim pristopimo k skali, je odvisen od več stvari, tudi od tega, kje smo odraščali in kdo nas je navdušil za plezanje. Včasih je to odvisno od zgodovine in od tega, kdo se je skale dotaknil pred nami. A navsezadnje naredimo tisto, kar hočemo, kadar hočemo. Ne moremo reči, kaj je pravilno in kaj ne. Kot plezalci smo svobodni, da v skali izrazimo svojo vizijo in preplezamo linijo na način, kot si želimo. To velja tako za ustvarjanje novih smeri kot za ponavljanje obstoječih. Nihče ne bo šel v zapor zaradi slabega sloga.

A vseeno; samo zato, ker nekaj lahko naredimo, še ne pomeni, naj to tudi dejansko storimo. Kajti nekateri načini, s katerimi se lotimo smeri, dobesedno prepričijo, da bi k njej pristopili na drugačen način. Za plezalce, kot sem jaz, ki smo srečni, da smo odraščali v plezališčih z zelo strogimi *trad* pravili, obstajajo zelo očitna pravila, ki jih je treba upoštevati in ki so jih določile generacije pred nami. Ti ideali so nedotakljivi, nihče nič ne sprašuje, in do zapletov ne prihaja. Vendar obstaja mnogo plezališč, ki nimajo tako

Ščepec angleškega humorja v napisu na Jamesovi kapi, ki pravi: Naj spet prevlada trad plezanje.

Foto: Eddie Gianelloni/ The North Face

⁶ James je uspel preplezati tudi športno smer z oceno 9a.

Caroline pleza v smeri
The Trumpet Unblown,
lepi počci, skriti v dolini
Sequatchie, ZDA.
Foto: Eddie Gianelloni/
The North Face

zacementiranih pravil. To so plezališča, ki so se razvila v zadnjih letih, ali plezališča z različnimi skupinami plezalcev, ki skušajo sobivati v isti steni. V takih plezališčih pravila ne obstajajo oziroma se stalno spreminjajo. Če odmislimo največji problem, to je klesanje (umetnih) oprimkov, za kar upam, da se vsi strinjate, da je slabo (s tem, ko skalo spremenimo, odvezamemo njeno prvinskost naslednjim generacijam), je najbolj

Če je nekdo določeno smer kot prvi preplezal le s trad opremo, bi morala smer taka tudi ostati, ne glede na to, kako malo ljudi jo lahko prepleza in kako odlična športna smer bi to lahko bila.

pogost problem teh plezališč vrtati ali ne vrtati. Preplezati smer s tradicionalnim varovanjem ali športno? Največkrat bo odgovor na vprašanje dala sama skala. V naravi je veliko sten, ki bi bile zelo nevarne za trad in so super za športno smer in obratno. A obstajajo tudi plezališča s stenami, ki so idealne za oboje. Eno takih je Cadarese v severni Italiji, ki je eno najboljših plezališč za plezanje počci v Evropi. To področje se je najprej razvilo kot plezališče za športno plezanje. Kljub temu da število trad plezalcev narašča, jih je v Italiji relativno malo v primerjavi s tistimi, ki

si želijo plezati le s kompleti na plezalnem pasu. Če bi v Cadareseju odstranili vse svedrovce, bi zelo omejili število tistih, ki bi lahko uživali v tem plezališču. A hkrati se vsem plezalcem s trad mentaliteto zdi popolnoma odveč nameščati svedrovce ob popolnih počeh, v katere se brez problema lahko namesti pomično varovalo. Zgodilo se je naslednje. Trad plezalci so odstranili svedrovce, športni plezalci so jih ponovno namestili, trad plezalci so jih spet odstranili in tako naprej.⁷ Situacija je bila zelo kaotična in končalo se je s štirimi odžaganimi svedrovci ob počeh in nekaj polomljenimi nosovi. Na koncu je bila resnična poraženka skala, za vedno pa se je izgubilo tudi nekaj čarobnosti plezališča Cadarese.

Pri dveh različnih pogledih na idealno steno bo vedno nekdo nezadovoljen. Zato moramo gledati dlje od lastnih želja in si predstavljati, kaj bi bilo najbolje za naš šport na splošno. V takih situacijah je rešitev v kompromisu. A ker ni absolutnega prava in narobe (razen v plezališčih, kjer je bila etika že vnaprej določena), gre za vodilo kdor prej pride, prej melje. Če bi bili prvi plezalci v Cadareseju trad plezalci, bi smeri morale ostati popolnoma trad. A ker niso bili in so bile smeri najprej navrtane, bi morali trad plezalci to spoštovati. Veljati bi moralo tudi obratno; če je nekdo določeno smer kot prvi preplezal le s trad opremo, bi morala smer taka tudi ostati, ne glede na to, kako malo ljudi jo lahko prepleza in kako odlična športna smer bi to lahko bila.

Plezanje prvenstvenih smeri vzame veliko časa in energije, mnogo več, kot si večina predstavlja. Količina skale je omejena in lepe linije ne najdemo vsak dan. Biti svobodni, da delamo stvari, kot mislimo, da je najbolje, je lepo darilo. Upam, da ljudem ni pretežko uvideti, zakaj je tako pomembno spoštovati vizijo drugih, tudi če se z njo ne strinjajo povsem. Spreminjati smer brez dovoljenja tistega, ki jo je prvi preplezal, kaže na pomanjkanje razumevanja in spoštovanja. Kaj narediti, če se to zgodi?

Pojdimo na začetek. Predstavljajte si, da ponovno najdete tako smer, in jo poskusite pogledati še z druge perspektive. Ali bi bila boljša, če bi k njej pristopili na drugačen način? Če je odgovor da, krasno, problem je rešen in smo vsi zmagovalci. Če je odgovor ne, se vprašajte, ali drugačen pristop res močno spremeni smer? Včasih je v dobro skale bolje, da se prepustimo toku dogajanja. A to je kočljivo, saj današnji dogodki lahko ustvarijo precedens za ravnanje v prihodnosti. Poleg tega je možno, da druga stran čuti prav tako močno potrebo kot vi, da bi smer ostala taka, kot si jo želijo. Z izmeničnim vrtanjem in odstranjevanjem svedrovcev je poraženec le eden – skala. Včasih je treba izbrati težjo pot. Čeprav je zgodovina plezanja pomembna in jo moramo spoštovati, moramo upoštevati tudi sodobne plezalne trende. Najti ravnotežje

⁷ Video na <https://www.ukclimbing.com/articles/page.php?id=4915>. Italijanski plezalec je najprej odstranil vse svedrovce, nato je smer preplezal na trad način (op. ur.).

med preteklostjo, sedanostjo in prihodnostjo, nikoli ni lahko.

Če sem pošten, razen estetskega onesnaževanja svedri ob počeh le malo spremenijo njihov značaj. Po mojem mnenju oba plezalna sloga, športno in *trad* plezanje, lahko dokaj srečno obstajata drug ob drugem. Najobrazložim, saj vas je gotovo mnogo, ki mislite, da sveder ob počih, ki se jo da popolnoma varno zavarovati z metulji ali zatiči, nima kaj početi. Kot *trad* plezalec se popolnoma strinjam z vami, a zaradi istega razloga mislim, da gre za sprejemljiv kompromis.

V klasični počih plezalec lahko namesti opremo, kjerkoli si želi in jo potrebuje. Lahko celo rečemo, da je varovanje z metulji varnejše kot s svedrovci (pri tem mislim predvsem na to, da metulje lahko namestimo precej pogosteje in je s tem potencialni padec krajši). Razen dejstva, da imamo na plezalnem pasu nekaj več teže, nameščanje metuljev ni veliko drugačno kot vpenjanje svedrovcev.

Zakaj bi torej sprejeli svedrovce, če je tako lahko namestiti metulje? Zato, ker naj bi bilo plezanje šport, v katerem bi lahko uživali vsi, metulji pa so dragi, zato nimajo vsi možnosti kupiti seta, dveh ali celo treh, kolikor je včasih potrebnih za določeno smer. A skoraj vsi imajo set plezalnih kompletov. Poleg tega bo mogoče ravno plezanje takih smeri omogočilo, da bo Joža postal radoveden, kaj so ti smešni pripomočki, ki se stiskajo in raztezajo, in bo mogoče postal navdušen *trad* plezalec.

Naj povzamem:

1. Nihče nima prav ali narobe – smo le plezalci.
2. Spoštujmo prvenstveni vzpon – ne spreminjajmo značaja obstoječe smeri z dodajanjem ali odvzemanjem svedrovcev.
3. Če je bila katera od vaših prvenstvenih smeri spremenjena, stopite korak nazaj in poskusite na vse skupaj gledati od daleč – ali je zdaj res zelo drugačna?

Želim si, da bi bila situacija tako čista, kot je popolna, enakomerno vzporedna poč! Na žalost ima *trad* plezanje mnogo okusov in oblik. Razpon zanesljivosti varovanja gre od »varen kot hiša« do »smrt na nitki«. Ko enkrat zapustiš sisteme popolnih počih, svedrovci zelo hitro spremenijo značaj *trad* smeri. Tudi če se odločiš, da jih ne boš vpel, so vedno tam – kot možnost rešitve v krizi. Svedrovci taki smeri popolnoma odvzamejo dejavnik tveganja. Zato se mi zdi nekoliko nemogoče, da bi navrtana športna in drzna (nevarna) *trad* smer potekali po isti liniji. S tem smo se znašli v ironični situaciji, ko je sprejemljivo navrtati počih, v katerih se lahko dobro varuješ s pomičnimi varovali, in nesprijemljivo navrtati »smrtno nevarne« *trad* smeri. Da se sme dodati svedrovce, kjer ne spremenijo značaja smeri, in ne sme tam, kjer ga.

Prej sem omenil, da naj bi bilo plezanje šport, v katerem bi lahko uživali vsi. A to še ne pomeni, da tak tudi mora biti. Seveda sem za širitev priljubljenosti plezanja in užitkov, ki jih prinaša, a navsezadnje je plezanje elitni šport in ocene obstajajo zato, da si postavljamo

izzive in svoje dosežke posredno ali neposredno primerjamo z drugimi. Prej omenjeno tveganje v *trad* smeri je nadaljevanje tega razmišljanja. Če svedrovci to tveganje zmanjšajo, ni nič drugače, kot če izklešemo oprimke, zato da prilagodimo smer svojim sposobnostim.

Gre za nejasno področje in nikoli ne boste našli dveh popolnoma enakih situacij. Kar je za nekoga

Caroline Ciavaldini pleza po razu. Na tej fotografiji lahko vidite, zakaj je Sunset Rock (Skala zahajajočega sonca) dobila tako ime. Foto: Eddie Gianelloni/ The North Face

Količina skale je omejena in lepe linije ne najdemo vsak dan. Biti svobodni, da delamo stvari, kot mislimo, da je najbolje, je lepo darilo.

popolnoma sprejemljivo tveganje, je lahko za nekoga drugega popolnoma noro. Ne glede na značilnost smeri je najpomembnejša stvar, h kateri se stalno vracam, spoštovanje. Spoštovanje do tistega, ki je smer prvi preplezal, imel vizijo, vanjo vložil čas, trud in preplezal smer na način, ki se mu je zdel najboljši.

Spoštovanje do že obstoječe etike določenega plezališča, če vam je všeč ali ne, ta obstaja že mnogo let in je gotovo tam z dobrimi nameni. In končno, spoštovanje do soplezalcev. Preden se poženete v akcijo, naj bo v prvenstveno smer ali v ponovitev, ustavite korak in razmislite, kaj bi bilo najbolje za plezalsko skupnost, za današnje plezalce in za tiste, ki bodo prišli za nami. ◉

Use, kar je, se rodi v sanjah

Maurizio Zanollo - Manolo

V nalivu se po spolzki stezi vzpenjam med travniki in planinskimi stajami. Dvom, da sem nekje zgrešil pot, je vse močnejši, na srečo pa me prijazno dekle pomiri: "Manolo? Prav do vrha bo treba, veste, nima rad gnečel!" Iz doline hišice ni videti, od zgoraj dol pa je pogled čist, oster, obširen. Take so tudi misli, ki se rojevajo v gostoljubnosti lesa in kamenja. Utopija, ideali in vizije so pri Manolu otipljivi, zemeljski, realni. Potencialnost postaja dejanskost, Aristotel in Čarovnik. Sanjam z odprtimi očmi. Mir.

Maurizio Zanolla - Manolo
Arhiv Maurizia Zanolle - Manola

V objemu mogočnih Pal me sprejme Maurizio Zanolla - Manolo (1958), za plezalce preprosto Čarovnik (il Mago), italijanski in evropski junak sodobnega prostega plezanja.

Obdaja vas lepota narave in človeka; kako so lepi leseni kipi Maura Corone!¹

Hišo sem si zgradil sam iz stare lesnjače, do katere je vodila le ozka steza. Z Maurom sva najprej nosila gradbeni material na hrbtnu, nato sva si zamislila tovrstno žičnico. Bilo je zahtevno, a kakšen mir! Cesto so dogradili pred nekaj leti.

¹ Vrhunski furlanski alpinist, pisatelj več kot dvajsetih uspešnic z milijonsko naklado in kipar lesa, doma v vasički Erto nad Vajantom.

Skozi okno pa, kot na dlani, čarobne Pale di San Martino. Upehane počivajo in čakajo na množice visoke sezone.

Visokogorski turizem v Dolomitih je zgodovinsko zelo razvit, a tu obstajata le dva letna časa, poletje in zima. Kar je vmes, ne obstaja.

Alpinistični svet je tradicionalno samozadosten, zaprt, klanovski. Iz roda v rod se prenašajo zgodbe in legende, talenti in poklici – gorsko vodništvo, recimo. Čeprav ste doma pod Dolomiti, pa ne izhajate iz gorniške družine.

Rodil sem se pri Feltrah v družini brez kančka gorske kulture. V družini po mamini strani jih je bilo sedemnajst, a prav nihče ni obiskoval gora ne razmišljal o njih. Niti imen vrhov, ki so nas obdajali, nisem poznal. Nič nisem vedel o gori, kjer je izviral hudournik, ki je močil noge naši domačiji. Gore so bile nevaren, nekošten, neuporaben, oddaljen kraj, ki ni našel prostora v našem racionalnem vsakdanu. Preslabo nam je šlo, da bi razmišljali o gorah – niti goveda se tam gor ni dalo pasti! Ko sem se pri osemnajstih preselil v Primerio, sem med alpinisti trčil ob še večjo ozkoglednost. Zaprtost podalpskih dolin je verjetno obrambni mehanizem, a bila so obdobja, ko je potreba po "kisiku" rodila neverjetne sadove. Pravo eksplozijo živahnosti in kreativnosti sem doživel tudi sam. Kot vidite, me dolinske muhe ne zanimajo, izbral sem življenje na obrobju, nimam ne potrebe niti veselja do modrovajnja za točilnim pultom.

Gore ste torej izbrali svobodno in zavestno, te pa so vam vrnila zaupanje in vas osvobodile.

Prav imate. Končno se ne sprašujem več, kaj vendar počnem v teh alpskih, navpičnih krajih. Ne plezam več tako in toliko kot nekoč, imam namreč veliko telesnih težav. Za primer, zadnjič sem se na vrv privezal pred pol leta. Kljub vsemu je že od vsega začetka ostalo nekaj nespremenjeno – pravica do osebne izbire. Svoboda s sabo nosi odgovornost, a tudi sposobnost

odpovedovanja. Za to, da sem lahko ohranil svojo svobodo, sem hodil po najtežji poti. Zavestno sem se odpovedal marsičemu, da bi ostal gospodar svojega časa, neodvisen od zanimanj in pričakovanj. Odrekel sem se mnogim vrednotam sodobnosti, v katere ne verjamem. Za preživetje svoje družine pa je ideale vedno treba tehtati in iskati kompromise.

Bi lahko imenovali tiste dobrine, vrednote, bližnjice, ki ste jim rekli ne?

Gre za odpoved ekonomskim ponudbam, ki bi lahko odstranile nočno moro preživetja. Izbral sem pot v gore, neobremenjeno in zavestno. Nisem vedel, kam me bo zanesla, kaj se bo zgodilo, vedel pa sem, kaj puščam za sabo. To je bilo dovolj.

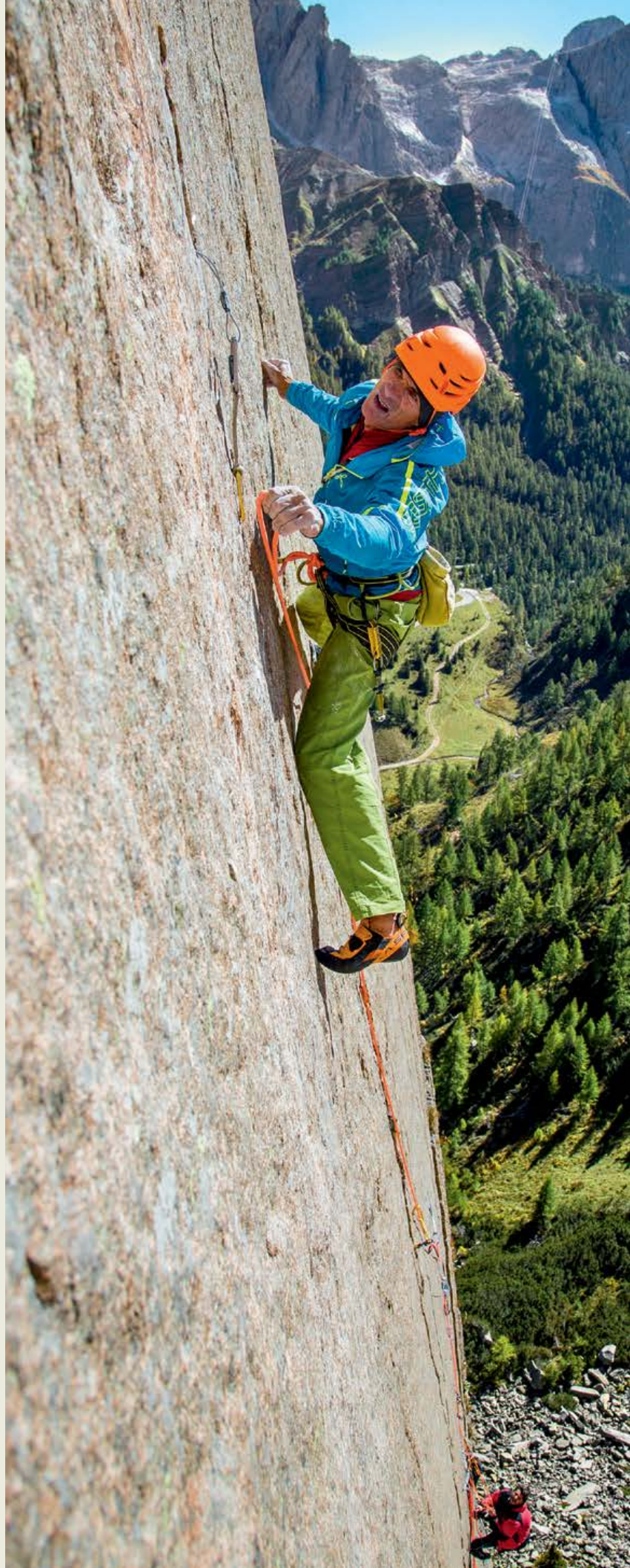
Tak je tudi vaš alpinizem, taki so vaši motivi.

Bistvo alpinizma je v raziskovanju notranjega in zunanega sveta. V alpinizmu je pogumen, kdor pozna samo točko, kjer se potovanje začne, ne ve pa, kje se bo zaključilo. Ta neznanka je čarobna, saj alpinista prisili v soočanje ali spopad z neznanim v sebi, s svojimi sposobnostmi, z nabrano močjo. Bistvo je ambiciozen poskus iskanja nekega ravnotežja v življenju, saj nisem želel, da bi me karkoli povsem preplavilo, niti sam alpinizem. Vedno sem potreboval stik z realnostjo, z vsakdanom, delitev in sodelovanje s tistim "drugim" v življenju, onkraj in zunaj gora. Ostal sem isti, a alpinizem me je spremenil. Naučil me je drugače gledati na svet, prevzeti odgovornost, razumeti pomen okolja, pravilno vstopati vanj in presegati nešteto konkretnih strahov, ki bivajo v nas. Razumel sem, da je to nemo-goča naloga, saj nekateri strahovi ostanejo večno.

Gora je učiteljica življenja, je prostor, kjer lahko iščemo in najdemo marsikaj, kar je izginilo iz sodobnih civilizacij. Mesta so prazna, treba je torej gojiti druge prostore svobode in divjine. Edino tam lahko še iščemo odgovore na vprašanja, od kod prihajamo in kam gremo, tam lahko še najdemo same sebe. Naša življenja so polna odvečnega, pozabljamo pa, kar je bistveno. Začel sem plezati, ker sem želel poiskati kraj, kjer umira sonce, in odkril svet, ki ga dolinski človek ne pozna. Vedno me je očarala minljivost, negotovost, nestabilnost gorskega sveta. V gorah ni nič trdnega, solidnega, zanesljivega, gore so grozljivo vznemirljive. V izolaciji in samoti sem lahko izginil. Najlepše je vstopati v kraje, kjer ni stopal še nihče, naučiti se preživeti, spoštovati okolje in znati iz njega varno izstopiti. To je strašna in globoka, srhljiva čarobnost. Gore so me naučile napredovati, iti naprej.

Pravi alpinist ne sme pustiti, da ga preplavi domišljija, potrebuje prizemljenost, konkretnost. Če prehod ne gre danes, bo šel pa jutri. Začel sem plezati naključno in videl, da mi gre dobro od rok, a mislil sem, da že v sosednji dolini plezajo desetkrat boljše. Motil sem se.

*Fotografija iz smeri Pinne gialle, 8b, Tognazza v skupini Pale di San Martino, ki jo je Manolo nazadnje le preplezal v trad slogu.
Arhiv Maurizia Zanolle - Manola*

Manola v smeri
Malvazija v istrskem
Dvigradu
Arhiv Maurizia Zanolle
- Manola

Utemeljili in izvedli ste revolucijo športnega plezanja v Italiji (in Evropi), o vaši karieri športnega plezalca pričajo dosežki in "bojne" rane, a niti besede niste rekli o številkah, ocenah, priznanjih. Iz vas diha globoka, zelo nešportna refleksivnost.

V alpinizmu me zanima le izkušnja preživetja na robu človeku tujega okolja. Nikdar nisem premagoval težavnosti zaradi ocen, dosežkov ali plezalske zgodovine, zanimalo me je enostavno premagati tisto, kar je prišlo na mojo pot. Nič nisem vedel o težavnostnih lestvicah, o 7. stopnji; znotraj mene se je dogajala osebna revolucija.

Kako je na vas vplivala nora, divja in liberalna generacija bankrotiranih,² plezalska

² "I falliti" je naslov članka in kasneje zbirke zapisov piemontskega alpinista Giana Piera Mottija, ki je iz Kalifornije prinesel novo plezalsko kulturo. Nemirna mladina (končno) obesi na klin težke gozdarje, pumparice, etiko žrtvovanja, osvajanja vrhov, tovarštva in bolečine ter izbere (prosto) plezanje kot (čisto resno) igro, ki po navpičnih stenah pripelje na ... dišeč in udoben travnik!

generacija '68? Alpinizem odslej ni samo odpovedovanje, žrtvovanje, kri in tovarštvo, boj z goro in osvajanje vrhov, temveč je vertikalna igra, ki se konča na udobnem zelenem travniku, kjer se pasejo ovce.

Socialne revolucije iz konca šestdesetih let so globoko vplivale na našo generacijo. Nekaj je bilo v zraku, kot bi se rodili s potrebo po spremembah. A od mladinskega vrenja je ostal družbeni poraz. Želel sem spremeniti pravila igre v plezanju in, seveda, izumil toplo vodo. Ta način sta nakazala že Preuss in Comici. Prejel sem dediščino, ne da bi vedel zanjo. Kategorično sem odklonil kline in začel obsedeno iskati plezalsko svobodo, čistejši način plezanja. V življenju je najlepše odpreti svojo pot sam, brez prisil, brez obvez, markacij ali mejnikov. Želel sem plezati sam, svobodno, s svojimi prsti, razumom in vizijo. To je pomenilo plezati prosto in brez (ali čim manj) klinov. Izbral sem najtežjo pot, a moja vzgoja mi ni dovolila popuščanja. Plezalska igra je postajala vse lahkotnejša, hkrati pa vse resnejša, težja in nevarnejša. Na vsakem koraku je čakal nov strah in ko sem ga nagnal, se je pojavil drug. Od kod ti strahovi, sem se spraševal, saj postajam vse boljši, vse močnejši? Pristal sem v začaranem krogu, kjer je bilo vedno teže ločevati pogum od neodgovornosti.

Po svoji poti sem mnogokrat hodil nezavedno. Bilo bi arogantno trditi, da sem preživel samo zaradi svojih sposobnosti; ne, to ne drži povsem. Sreča oz. naključje bosta vedno igrala pomembno vlogo, tako v življenju kot v alpinizmu. Nemogoče je dokončno vedeti, kako tenka je ločnica med življenjem in smrtjo. Gore stalno podlegajo gravitaciji in se podirajo – lahko bi me že stokrat pokopale pod milijardami ton kamenja. Koliko mojih smeri sploh ne obstaja več! Gore so me naučile sestopiti z vrha, odnehati v smeri, popustiti ambicijam. A vedno se ni dalo, nisem se kar tako hotel odpovedati potrebi po napredovanju. Namerno sem prerezal mostove varnega in obvladljivega sveta ter iskal tisto, kar je novo, neodkrito. Gore so odprte vsem, a niso za vse. Ljudje berejo vodnike in spletne forume, kupujejo opremo in mislijo, da o gorah vedo vse. Ni tako! Skozi gorske izkušnje sem nabiral orodja za svoje preživetje, a nikdar ne bodo zadostovala.

Narava vas je obdarovala s fizičnim in umskim talentom, dopolnili ste ga z natančnim, smotrnim življenjem ... in kančkom intuicije? Bi lahko utemeljili razliko med alpinizmom kot plezanjem in alpinizmom kot zamišljanjem novih poti?

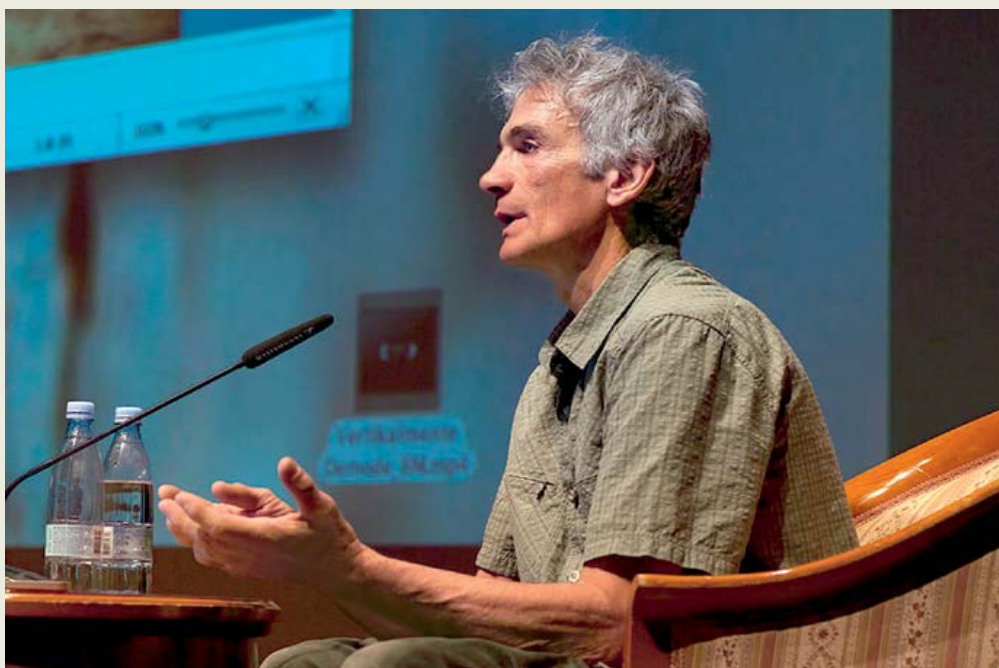
Vse, kar je, se rodi v sanjah, v domišljiji. Odprtost do nemogočega pomeni, da so naše misli vedno korak pred telesom. O svojih prvih velikih dejanjih je alpinistična skupnost komentirala: "Sedma stopnja, prosto in brez klinov – nemogoče!" Rušil sem to samozadostnost in odgovarjal z dejanji.

"Je težko, morda zelo težko, a ni nemogoče." Tistega, česar človek ne razume, tudi ne vidi. Prvi korak k napredku je torej videti, zamisliti si možnost, da je nekaj mogoče. Potovanje se vedno začne v imaginaciji, tu je prava genialnost pravih alpinistov. *Tabula rasa*,³ brezimna in kompaktna skala, ki naenkrat zaživi v svoji konkretnosti, alpinist ji s kreativnostjo vdahne življenje tako, da iz skale privleče na dan plezalno smer. Ravna površina postane tridimenzionalna, ko si zamisliš oprimek, stop, prehod. In nastane čarovnija.⁴

V filmu *Verticalmente Demodè* imaginacija zaživi. Minimalističen opis smeri, skica plezalčevih gibov v steni, ki postanejo projekt, in nato v letu 2009 preplezana smer Eternit.

lahkoten ples v vertikalnih ploščah. Življenje na konicah prstov odraža senzibilnost in prevrednotenje nevidnih detajlov.

Od srede sedemdesetih let do začetka osemdesetih sem svoje življenje postavil na glavo. Razumel sem, da je plezanje eden najpočasnejših načinov premikanja v svetu. To sem doživljal zelo resno, globoko. Od velikih gorskih dejanj, prvenstvenih smeri in ponovitev (denimo Ribe, prve ponovitve legendarne smeri Via attraverso il Pesce v južni steni Marmolade, kjer je Manolo leta 1984 preplezal najtežji sto- in večmetrski odsek z enim samim, majavim klinom, op. avt.) sem se spustil v plezališča. Vedno sem užival v vseh slogih plezanja: previsnem, vertikalnem, balvanskem. Kljub premagovanju viso-

Maurizio Zanolla - Manolo predava na 9. festivalu gorniškega filma 2015 v Ljubljani. Foto: Igor Kuster FGF

Kot otrok sem hodil pod steno Bauleja, a je nisem videl. Človek vidi in sliši le delček tistega, kar je v življenju možno. Človeško slepoto sem želel izraziti s samim imenom. Eternit⁵ je snov, ki se skriva pred topim očesom vsakdana v ceveh, zidovih, tam, kamor jo je nekdo skrtil. Od tam nevidno in tiho razjeda naše zdravje. Pomislite na družbo. Oblastniki hočejo, da ne bi vsega videli niti razumeli, in sicer zato, da lahko vladajo, ukazujejo, krmarijo. Gore so me naučile iskati tisto, kar je nevidno, a kljub vsemu je, obstaja, deluje. S svojo zgodbo skušam ljudem pokazati, da je dovolj odpreti okno in pogledati malo dlje, da lahko vidimo nova, še neraziskana obzorja.

Alpinizem z vami odkrije nove dimenzije. Ni več mišičasto, titansko premagovanje nemogočega, temveč eleganca, ravnotežje,

kih težavnosti sem vedno javno priznal svoje fizične omejitve. Moja krepost je bila predvsem videti oprimek in stope, zamisliti si nenavadne gibe v skali. Največja omejitev v gladkih ploščah je postajala varnost. Minila so dolga leta radovednega učenja v plezališčih z novimi težavnostmi in smermi, s solo plezanjem, ponovitvami in uspehi, dokler nisem začel delati dolgih smeri s pomočjo smotrno pretehtanih svetrovcev.

Nikdar niste tekmovali, čeprav ste športno plezanje v Evropi utemeljili prav vi. Iz gora ste se spustili v plezališča, tam kot prvi Italijan leta 1986 preplezali smer z oceno 8b (Ultimo movimento, Totoga v domači skupini Pale di San Martino), plezali ste free solo do ocene 8a (smer Masala Dosa v plezališču San Silvestro, 1992) ter se po letu 2000 vrnili v visokogorske stene z novim slogom. Omenil bi smer Cani morti (v Palah, 2004) in legendarno Solo per vecchi guerrieri (Vette feltrine, 2006). Slednjo sta baskovska brata Pou

³ Prazen, nepopisan list.

⁴ To misel lepo ponazarja film *Verticalmente Demodè* (op. ur.)

⁵ Eternit je v italijanščini sinonim za azbest po podjetju, ki proizvaja beton azbest od leta 1901.

uvrstila med najtežje v Alpah.⁶

Znanje iz plezališč sem hotel prenesti v prave gore, Patagonijo, Himalajo. Žal sem imel preveč poškodb in nesreč, zato sem svoje energije preusmeril v domače Alpe in le delno alpinistična dejanja. Nikdar me ni zanimalo podpisovati smeri v velikih dolomitskih stenah, Pelmu, Marmoladi ali Civetti. Iskal sem lepoto in pustolovščino za vogalom, v skritih, brezimnih stenah. Smer Solo per vecchi guerrieri sem odprl pri dobrih petdesetih letih in predstavlja nekakšno priznanje lastne nemoči, šibkosti, lastnih meja, ki se jih ne smemo sramovati. Nič posebnega

Tri plezalske legende na 9. festivalu gorniškega filma 2015 v Ljubljani. Z leve Silvo Karo, Lynn Hill, Maurizio Zanolla - Manolo.
Foto: Igor Kuster FGF

ni, okrog 8c, a kljub poškodbam sem projekt sklenil. Res bizarno, ob koncu svoje kariere sem se lotil iskanja svojih fizičnih meja, kot kak mlad športnik. Ves moj nered se je obrnil v red, svojo netekmovalnost sem disciplinirano usmeril v cilj. Kakšen čudak, še pri 54 letih sem plezal smeri z oceno 9a. Del Maurizia je hotel plezati vedno teže, vezi in mišice pa so kričale dovolj. Na srečo je zmagala zdrava pamet.

Kar še ne pomeni, da ste nehali plezati.

Lani sem končal tri lepe projekte. V sosednji dolini sem našel srhljivo čudno, gladko steno in v njej preplezal enoraztežajno smer Bellissima z oceno 8c. Res je prekrasna (bellissima v italijanščini, op. avt.). V Tognazzi sem izpeljal projekt, ki sem ga pred tremi leti načrtoval v *trad*⁷ slogu, zaradi poškodb sem teh dvesto metrov nazadnje nasvedral. Smer Pinne Gialle (Rumene plavuti, op. avt.) z oceno okrog 8b/c sem prosto preplezal in se seveda takoj skesal. Dobro leto sem počakal na ponovitev svojega soplezalca, jo nato očistil vseh klinov in jo končno preplezal v *trad* slogu. Želel sem izkoristiti svojo fizično formo in še kaj ustvariti. Spomnil sem se na

svojo smer Il mattino dei maghi (Jutro čarovnikov, op. avt.) v Totogi, ki je bila leta 1981 verjetno najtežja evropska smer, odprta od spodaj. Takrat sem prvič uporabil tri majhne kompresijske kline. Nihče je medtem ni ponovil, zato sem si rekel, da si dam revanšo in jo preplezam brez njih. Gre za 25 metrov nevarovanega plezanja težavnosti 8a. Med poskusom sem si ponovno poškodoval prste, zato sem jo po tolikih letih spet preplezal tako kot nekoč. Pošteno, pri šestdesetih sem končno priznal poraz. Kva dratura kroga.

Bi lahko za konec pojasnili nomadsko zgodbo smeri Il Maratoneta, ki s svojo gladko previsnostjo kraljuje sredi kanjona v Paklenici?

Bilo je leta 1987, ko sem se v odlični formi vrnil iz Amerike in se zelo navdušil nad tekom. Tekel sem, ne vem zakaj, vsak dan. S punco sva se odpravila na počitnice na hrvaško obalo, nekje na avtocestah pred Trstom sem ji rekel, ti nadaljuj s kombijem, jaz ti bom sledil peš. In sem začel teči. Vsak dan sem pretekel okrog 50–60 kilometrov, vse do Paklenice. Ko sem v parku zagledal upognjen, utrujen balvan, sem naenkrat pozabil na tek in ga želel preplezati. Smer sem nasvedral, a mi je sprva spodletelo. Zato sem tekel do Splita, se vrnil in dokončal ta projekt z oceno 8b+. Bila je najtežja smer, ki sem jo do tedaj preplezal. Treba je le pretrpeti bolečine v prstih, saj je napor hud in konstanten. Nazaj grede sem pri Dvigradu opazil zanimivo linijo in nasvedral smer Malvazija.⁸ Naslednjo sezono sem se vrnil v Istro, tokrat s kolesom prav od doma in jo preplezal. Sledile so klasične polemike, češ da mi ni uspelo. Po petnajstih letih sem imel neko predavanje v Rovinju in nisem zdržal radovednosti. Boleli so me prsti, ničesar se nisem spomnil. V družbi Erika Švaba, Urbana Goloba in Fabia Palme (AO Ragni di Lecco, op. avt.) sem ponovil točno to, kar sem storil petnajst let prej. Začel sem od spodaj, zdrsnil, preplezal najtežji del, se ustavil na oprimku za dva prsta in dosegel vrh. Nič takega se ni spremenilo od prvič, ko je bila ta smer ena prvih 8b+/8c na svetu. Hvaležen sem, ker so jo ohranili pri življenju.

Mi smo pa vam hvaležni za pogovor, saj vem, da ste navadno zadržani do medijev in družbe spektakla.

Ha, konflikten odnos je to. S težavo sem sprejel celo povabilo festivala⁹ na včerajšnji veledogodek o športnem plezanju. Večer, ki ga je vodil Adam Ondra, sem odprl kot eden zadnjih dinosavrov, ki smo v Evropi utemeljili *free climbing* in še vedno plezamo. Govorjenje o sebi me spravlja v hudo zadrego, zato upam, da bo avtobiografija, ki je končno pred izdajo, ohranila, kar je najpomembnejše – spraševanje o smislu. ○

⁶ Priporočam ogled kratkega filma *Hardest of the Alps*, kjer sta dokumentirala sezonski vzpon treh alpskih *big wall* problemov in se srečala z njihovimi avtorji: Manolom, Alexom Huberjem in Beatom Kammerlanderjem.

⁷ Brez uporabe klinov (op. ur.).

⁸ Smer je Američan Cody Roth prvič ponovil šele 28. decembra 2010.

⁹ Lanski festival gorniškega filma v Trentu; intervju je bil posnet maja 2017.

Udobno na zasnežene vrhé

Pozimi nad Uršičem

Vreme, za katerega meteorologi prejšnji večer niso imeli na zalogi najlepših besed (jutri bo oblačno s padavinami), sploh ni bilo tako slabo. Še celo sonce se je sililo skozi oblake. Po nekajdnevni zimskih maratonih sva bila z Biserko že malo načeta, a dobre (varne) snežne razmere je veljalo izkoristiti. Zgodaj zjutraj sva se muzala rekoč: "Še dobro, da bo padalo." Pa ni nič padalo. Nežen in hkrati še malo zaspan glas napovedovalke je ob pol šestih zjutraj oznanil: "Kredarica – jasno!"

Čez dobro uro je iz megle vstal Prisojnik, potem pa še ostali okoliški vrhovi. Urno sva jo ucvrila proti Nad Šitom glavi in po enem izmed strmih zasneženih žlebov splezala na Malo Mojstrovko. Ker je bila ura še mlada, vreme pa se še vedno ni podrlo, naju je po zidu nad Planico neslo do Zadnje Mojstrovke. "Še do Travnika?" sva spogledujoče vprašala drug drugega. Namesto naju je odločil okrepljeni jugozahodnik, ki je s primorske strani prinesel obljubljeno poslabšanje. V dolino torej, bolje rečeno na

Vršič, ki je bil to leto čudežno prevozen skoraj celotno zimo.

Verjetno ste ugotovili, čemu lahko služi naš najvišji prelaz? V lepih zimskih dneh pobočja nad Vršičem zagotovo ne samevajo. Splužena cesta na prag visokogorja nam tudi pozimi ponuja možnosti za izvedbo resnih tur, ki so v večini primerov skoraj polovico krajše, kot če bi začeli popolnoma iz doline. Kljub temu je treba pozorno spremljati plazovne razmere in biti primerno opremljen in izkušen.

Ko cesta ni splužena, je na Vršiču vse (skoraj) tako kot nekoč. Zadaj Robičje. Foto: Gorazd Gorišek

Poštarski dom z Malo
Mojstrovko in Nad
Šitom glavo
Foto: Gorazd Gorišek

Pregled območja

Star prehod med gorenjsko Zgornjesavsko dolino in primorsko Trento so postavili na evropski zemljevid žalostni dogodki prve svetovne vojne. Gradnja ceste in vseh ostalih objektov je dodobra zaznamovala strmali na razvodnici med Sočo in Savo Dolinko. Še dandanes nas na čas morije izpred dobrega stoletja opominjajo ruševine, nekatere stavbe pa zdaj služijo bolj miroljubnim namenom; spremenjene so v planinske kočice.

Če pogledamo na zemljevid Slovenije – najbolj reliefni – lahko opazimo, da ima hrbtenica vzhodnih Julijskih Alp obliko narobe obrnjene črke S (Z).

Prelaz Vršič je na vrhu njenega zgornjega "trebuha". Levo od njega se proti Jalovcu, 2645 m, in Mangartu, 2679 m, vleče greben Mojstrovk (Mala, 2332 m, Velika, 2366 m, in Zadnja Mojstrovka, 2354 m), Travnika, 2379 m, in Šit, 2305 m, "trebuh" pa se začinja onstran prelaza z bližnjim Prisojnikom, 2547 m, in njegovim sosedom Razorjem, 2601 m.

Poleg glavne razvodnice je pomemben še greben, ki se z Mojstrovk in Nad Šitom glave, 2087 m, čez Robičje (Prednje, 1941 m, in Zadnje Robičje, 1930 m), in Kumlehov (Kumlehova glava, 1788 m, Veliki Kumleh, 1664 m) niža proti Kranjski Gori in s tem ločuje dolini Male in Suhe Pišnice.

Na grebenu
Mojstrovk; pogled z
Zadnje na Veliko.
Foto: Gorazd Gorišek

Ruska kapelica Foto: Gorazd Gorišek

Ruska kapelica

Ruski vojni ujetniki so med prvo svetovno vojno v nemogočih razmerah gradili cesto čez Vršič, ki je avstrijski vojski omogočila lažjo oskrbo soške fronte. Pot je morala biti prosta tudi v najbolj neprijetnih zimskih mesecih. Snežni plaz je zasul več sto ruskih ujetnikov, v spomin katerih so postavili kapelico. Ob njej je vsako leto spominska slovesnost, ki utrjuje prijateljstvo med slovenskim in ruskim narodom. Udeležujejo se je najvidnejši politični in gospodarski predstavniki obeh narodov.

Na jugovzhodni strani prelaza kipi pod nebo močna gmota Prisojnika. Čeprav je videti kot enotna skalna trdnjava, vendarle lahko razločimo tudi nekaj stranskih vrhov. Na zahodni strani nad Prednjim oknom je vrh Kraj Sten, 2311 m, na vzhodni pa se pogled ustavi na Zadnjem Prisojniku, 2392 m, nad Zadnjim oknom. V severnem ostenju lahko razločimo Goličico 2078 m, Mali Prisojnik, 2215 m, in Hudičev steber, 2237.

Kam se lahko odpravimo?

Najbolj obiskana visoka gora nad Vršičem je tudi pozimi zagotovo Mala Mojstrovka. V čislih je tako pri gornikih, ki se na vrh odpravijo v okviru označene poti čez južna pobočja, turnih smučarjih in plezalcih, ki si izberejo eno od številnih zimskih smeri: Pripravniška, Butinarjeva, Župančičeva ... V dobrih razmerah in ob odprti cesti so stopinje skoraj povsod. Z Male Mojstrovke se lahko v dobrih snežnih razmerah odpravimo po grebenu čez Veliko do Zadnje Mojstrovke in še naprej do Travnika, za katerim se greben močno zoži in postane zahtevnejši, pobočje pa strmejše tudi na prisojni strani.

Veliko obiska je deležna tudi Nad Šitom glava, ki je še bližja prelazu, a ponuja kljub kratkemu dostopu čez njena južna pobočja zelo lep razgled na okoliške vrhove. Mimogrede, ste se kdaj vprašali, od kod

Mala Mojstrovka z Nad Šitom glave Foto: Gorazd Gorišek

Ajdovska deklica

"Nad Vršičem je v rebri skalnega Prisanke okamnena Ajdovska deklica, ki začudeno strmi v dolino Trente. Ko prično jeseni dnevi sušiti sočne planinske trave, da otrde in postanejo slamnate, hite planinski kozli mimo nje niže v dolino, v zavetje temnih jelovih gozdov." Tako se začne ena od pripovedk, ki govorijo o okamnelem obrazu sredi strme stene, končuje pa se s stavkom: "Če boste kdaj šli na Vršič, si le ogledjte njen kamniti obraz, ki je strmemu Prisanke v okras!" Le pojdite in prisluhnite. Morda bo piš vetra prinesel zgodbo o dekletu, ki je bilo dobrega in usmiljenega srca, saj je pomagalo popotnikom, da so varno prišli v dolino Trente, pa naj je bilo vreme še tako slabo. Zaradi njene dobrote so jo velikokrat obdarili in ji pustili pod previsno skalo vsakršnih dobrot. Žal pa deklica ni bila samo dobrodušna vodnica, temveč tudi sojenica, šlogarca po domače. Dojenčku iz Trente je prerokovala, da bo postal krepak fant in pogumen lovec, kakršnega bojda še ni bilo pod Prisojnikom. Ustrelil da bo gamsa z zlatimi rogovi, zlato prodal in zelo obogatel. To strašno prerokbo so slišale njene sestre, jo preklele ... Da skrajšam, rezultat njihove obsodbe lahko opazujemo v Prisojnikovi steni. Okamneli deklíč še dandanes zre čez Vršič v Trento.

Stena obraza Ajdovske deklice je tako strma, da se sneg skoraj nikoli ne more obdržati na njej. Foto: Gorazd Gorišek

Severno ostenje
Prisojnika z Nad
Šitom glave

Foto: Gorazd Garišek

ime vrha? Da vprašam drugače, kdo ali kaj je Šit, če je vrh poimenovan po glavi nad njim? V literaturi sem zasledil podatek, da Ratečani vso severno podnožje nad Planico imenujejo Šita, krivec za to pa so obsežna prodišča pod strmimi stenami.

Na v jesenskih mesecih zaradi zlatorumenih macesnov visoko kotirano Slemenovo špico, 1909 m, s katere se odpira vsem znani pogled na Jalovec, se v zimskem času čez preval Vratca in pod stenami Nad Šitom glave in Male Mojstrovke odpravi marsikateri planinec.

Od Koče na Gozdu je običajno kmalu po sneženju utrta gaz na pičlo uro oddaljeni Visoki Mavrinc/Špico

v sedelcih, 1562 m. Domala do vrha poraščena vzpetina se ravno na temenu osvobodi gozda. Razgled, da malo takih! Še posebej na Martuljske gore onstran Velike Pišnice oziroma Krnice.

Prisojnik je v zimskih razmerah težko dostopna gora. Običajno se nanj povzpne v okviru grebenske ali južne poti. Prva je zahtevnejša in bolj izpostavljena, druga pa lažja, a nevarnejša zaradi plazov.

Več o vzponih na Prisojnik in druge pomembnejše vrhove nad Vršičem lahko preberete v sredici, na tem mestu pa še beseda o kuclju, ki je dal prelazu ime. Veste, kje je (pravi) Vršič? Dobrih sto višinski metrov nad najvišjo točko ceste vabi lahko dostopen kuclj, 1737 m, ki mu večina gornikov ne posveča posebne pozornosti, a premore, če drugega ne, obsežen pogled na okoliške velikane. Nanj se lahko povzpne po daljši poti mimo Poštarskega doma, ali pa kar s ceste po strmem severnem pobočju. Če so dobre snežne razmere, je to nemara še laže kot v kopnem. Če je cesta na Vršič zaprta/nespluzena, postane vzpon nanj čisto spodobna tura s spoštovanja vredno višinsko razliko, saj se naš "grič" pne pod nebo skoraj tisoč metrov nad Kranjsko Goro. Ni malo, kajne? Zardele bi celo Mojstrovke z ubogimi sedemstotimi metri nad prelazom.

Za konec. Spomin seže pred dobro desetletje, ko naju je že skoraj v mraku po prečenju grebena Mojstrovk povabil v goste taisti pravi Vršič. Vsi so že odšli. Ostala je le Ajdovska deklica s svojo zgodbo. Še pred sončnim zahodom je zaspala, utrujena od vsakodnevnih občudujočih pogledov in štafeta palico predala kraljici Škrlatici, ki je z veličastnimi in nenehno spreminjajočimi se odtenki poskrbela za čaroben konec dneva ... ○

Informacije

Dostopi: Do prelaza Vršič se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica in zavijemo levo v Zgornjesavsko dolino do Kranjske Gore ter naprej čez serpentine na Vršič. S primorske strani se iz Nove Gorice peljemo ob Soči mimo Tolmina, Kobarida in Bovca do Trente in navzgor na prelaz. O prevoznosti ceste se velja predhodno dobro pozanimati, pod prelazom pa so tudi obvestilne table, ki opozarjajo na morebitno zimsko zaporo.

Literatura: Vladimir Habjan: *Zimski vzponi v slovenskih gorah*. Sidarta, 2003.

Jani Bele: *Proti vrhovom, priročnik za gibanje v gorah*. PZS, 2005.

Pavle Šegula: *Sneg, led in plazovi*. PZS, 1986.

Andraž Poljanec: *Turni smuki*. PZS, 2003.

Igor Jenčič: *Veliki turnosmučarski vodnik*. Sidarta, 2013.

Stojan Burnik: *Turno smučanje, plezanje v snegu in ledu*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2003.

Jože Drab: *Julijske Alpe: Skupini Mangarta in Jalovca*. PZS, 2015.

Stanko Klinar: *Sto slovenskih vrhov*. Prešernova družba, 1991.

Slemenova špica, 1909 m

Julijske Alpe

Ravnica Sleme z majhnimi jezerci in čudovitim pogledom na Jalovec je tudi pozimi zaželen in pogosto obiskan cilj. Če je cesta do prelaza prevozna, tura ni po-

sebno dolga, a treba je dobro pretehtati, ali so razmere za vzpon varne, saj so po bočja pod Nad Šitom glavo in Malo Mojstrovko plazovita. S prevala Vratca se

lahko v primernih razmerah po jugozahodnem grebenu povzpemo tudi na bližnje Prednje Robičje, kar turo podaljša za dobro uro.

Slemenova špica (spredaj) in greben Rateških Ponc Foto: Gorazd Gorišek

Zahtevnost: Lahka snežna tura. Posebna previdnost je potrebna na pobočjih, ki so izpostavljena plazovom in na vrhu Slemenove špice, kjer lahko opasti stegujejo svoje jezike čez prepadni rob.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, dereze, cepin in plazovni trojček (žolna, lopata in sonda).

Višinska razlika: 300 m

Izhodišče: Prelaz Vršič, 1611 m. Do prelaza se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica in zavijemo levo v Zgornjesavsko dolino do Kranjske Gore ter naprej čez serpentine na Vršič. S primorske strani se iz Nove Gorice peljemo ob Soči mimo Tolmina, Kobarida in Bovca do Trente in navzgor na prelaz. Če je cesta zaprta, je tura občutno daljša.

WGS84: N 46,435210°, E 13,744205°

Nad Šitom glava, 2087 m

Julijske Alpe

Vrh bi lahko okarakterizirali zgolj kot ramo višje Male Mojstrovke, saj si z dobrimi desetimi metri relativne višinske razlike ko-

maj zasluži ta naziv, a je s svojo strmo vzhodno in severno steno na eni strani in enostavno dostopnostjo čez južna pobo-

čja na drugi pomembnejša, kot bi ji prisodili gledajoč prej omenjene suhoparne številčne podatke.

Nad Šitom glava Foto: Gorazd Gorišek

Zahtevnost: Lahka snežna tura

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, dereze, cepin in plazovni trojček (žolna, lopata in sonda).

Višinska razlika: 480 m

Izhodišče: Prelaz Vršič, 1611 m. Do prelaza se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica in zavijemo levo v Zgornjesavsko dolino do Kranjske Gore ter naprej čez serpentine na Vršič. S primorske strani se iz Nove Gorice peljemo ob Soči mimo Tolmina, Kobarida in Bovca do Trente in navzgor na prelaz. Če je cesta zaprta, je tura občutno daljša.

WGS84: N 46,435210°, E 13,744205°

Koče: Mihov dom na Vršiču, 1085 m, telefon 051 669 470, v zimskem času odprt ob sobotah, nedeljah in praznikih; Koča na Gozdu, 1226 m, telefon 041 682 704, v zimskem času odprta

Slemenova špica, 1909 m

Julijske Alpe

Koče: Mihov dom na Vršiču, 1085 m, telefon 051 669 470, v zimskem času odprt ob sobotah, nedeljah in praznikih; Koča na Gozdu, 1226 m, telefon 041 682 704, v zimskem času odprta ob sobotah, nedeljah in praznikih; Erjavčeva koča na Vršiču, 1525 m, telefon 051 399 226, stalno odprta; Tičarjev dom na Vršiču, 1620 m, telefon 051 634 571, v zimskem času zaprt; Poštarski dom na Vršiču, 1688 m, telefon 041 610 029, v zimskem času zaprt; Tonkina koča na Vršiču, 1380 m (nima

statusa planinske postojanke), telefon 041 396 645, v zimskem času odprta ob sobotah, nedeljah in praznikih.

Časi: Vršič–Vrataca 1 h
Vrataca –Slemenova špica 1 h
Sestop 1.30 h
Skupaj 4 h

Sezona: Primerno v ugodnih in varnih snežnih razmerah. Običajno od decembra do aprila.

Vodniki: Vladimir Habjan: *Zimski vzponi v slovenskih gorah*. Sidarta, 2003; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Jože

Drab: *Julijske Alpe: Skupini Mangarta in Jalovca*. PZS, 2015.

Zemljevidi: *Jalovec in Mangart*, PZS, 1: 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000; *Julijske Alpe*, 1: 50.000, Sidarta.

Vzpon: Z vrha prelaza se v okviru markirane poti odpravimo v severni smeri proti prevalu Vrataca, 1799 m, med Nad Šitom glavo na levi in Prednjim Robičjem na desni strani. Na prevalu se obrnemo levo in pod stenami Nad Šitom glave, 2087 m, in Male Mojstrovke, 2332 m, prečimo do ravnice Sleme. Na njej se obrnemo desno do vrha Slemenove špice, 1909 m. Še enkrat opozarjam na previdnost na prepadnem robu!

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Gorazd Gorišek

Nad Šitom glava, 2087 m

Julijske Alpe

ob sobotah, nedeljah in praznikih; Erjavčeva koča na Vršiču, 1525 m, telefon 051 399 226, stalno odprta; Tičarjev dom na Vršiču, 1620 m, telefon 051 634 571, v zimskem času zaprt; Poštarski dom na Vršiču, 1688 m, telefon 041 610 029, v zimskem času zaprt; Tonkina koča na Vršiču, 1380 m (nima statusa planinske postojanke), telefon 041 396 645, v zimskem času odprta ob sobotah, nedeljah in praznikih.

Časi: Vršič–Nad Šitom glava 1.30 h

Sestop 1 h
Skupaj 3 h

Sezona: Primerno v ugodnih in varnih snežnih razmerah. Običajno od decembra do aprila.

Vodniki: Vladimir Habjan: *Zimski vzponi v slovenskih gorah*. Sidarta, 2003; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Jože Drab: *Julijske Alpe: Skupini Mangarta in Jalovca*. PZS, 2015.

Zemljevidi: *Jalovec in Mangart*, PZS, 1: 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1: 25.000;

Triglavski narodni park, PZS, 1: 50.000; *Julijske Alpe*, 1: 50.000, Sidarta.

Vzpon: Z najvišje točke prelaza se v območju markirane poti odpravimo proti Mali Mojstrovki, 2332 m. Pred Grebencem se obrnemo desno in pod stenami prečimo do sedla med Malo Mojstrovko in Nad Šitom glavo. Do bližnjega vrha na desni je le še nekaj minut po širokem slemenu.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

V spodnjem delu lahko do ceste sestopimo po snežišču, kjer je v kopnem obsežno melišče.

Gorazd Gorišek

Mala Mojstrovka, 2332 m

Julijske Alpe

Z Malo Mojstrovko se na vzhodu začne znameniti zid nad Planico, ki je odlična kulisa športnim prenosom iz doline skalkalnic. Eden izmed najlaže in tudi najhitreje dostopnih slovenskih visokih vrhov skoraj nikoli ne sameva. V čislih je pri planincih, izkušenih gornikih, alpinistih, turnih smučarjih in še bi lahko našteval. Komur vzpon na vrh predstavlja le dobro ogrevalno vajo, lahko (tudi pozimi) nada-

ljuje po grebenu čez Veliko do Zadnje Mojstrovke in še naprej do Travnika.

Zahtevnost: Zahtevna snežna tura. Pobočja nad Vršičem so plazovita, vzpon po Grebencu pa nevaren zaradi opasti.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, dereze, cepin in plazovni trojček (žolna, lopata in sonda).

Višinska razlika: 720 m

Vse tri Mojstrovke: od leve Zadnja, dvoglava Velika in Mala Foto: Gorazd Gorišek

Izhodišče: Prelaz Vršič, 1611 m. Do prelaza se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica in zavijemo levo v Zgornjesavsko dolino do Kranjske Gore ter naprej čez serpentine na Vršič. S primorske strani se iz Nove Gorice peljemo ob Soči mimo Tolmina, Kobarida in Bovca do Trente in navzgor na prelaz. Če je cesta zaprta, je tura še občutno daljša.

WGS84: N 46,435210°, E 13,744205°

Koče: Mihov dom na Vršiču, 1085 m, telefon 051 669 470, v zimskem času odprt ob sobotah, nedeljah in praznikih; Koča na Gozdu, 1226 m, telefon 041 682 704, v zimskem času odprta ob sobotah, nedeljah in praznikih; Erjavčeva koča na Vršiču, 1525 m, telefon 051 399 226, stalno odprta; Tičarjev dom na Vršiču, 1620 m, telefon 051 634 571, v zimskem času zaprt; Poštarski dom na Vršiču, 1688 m, telefon 041 610 029, v zimskem času zaprt; Tonkina koča na Vršiču, 1380 m (nima statusa planinske postojanke), telefon 041 396 645, v zimskem času odprta

Prisojnik, 2547 m

Julijske Alpe

Zadnja tura v sredici nas bo vodila na najvišjo goro nad Vršičem. Zasneženi prisojni velikan je zelo zahteven gorniški cilj. Kljub visokemu izhodišču je tura dolga in naporna, zato se je smejo lotiti le do-

bro opremljeni in izurjeni gorniki. Na voljo imamo grebensko pot in pot čez južna pobočja. Prva je zahtevnejša, druga pa, čeravno lažja, bolj izpostavljena plazovom, zato velja skrbno izbrati primeren čas.

Prisojnikova Zvonika z Gladkega roba. Zimski pristop na Prisojnik vodi po grapi levo od nji. Foto: Gorazd Gorišek

Zahtevnost: Zelo zahtevna snežna tura. Strma grapa pod Gladkim robom je zelo strma (30°–40°, 100 m). Južna pobočja so izpostavljena plazovom. V vršni grapi je naklonina do 40°.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, dereze, cepin in plazovni trojček (žolna, lopata in sonda).

Višinska razlika: 950 m

Izhodišče: Prelaz Vršič, 1611 m. Do prelaza se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica in zavijemo levo v Zgornjesavsko dolino do Kranjske Gore ter naprej čez serpentine na Vršič. S primorske strani se iz Nove Gorice peljemo ob Soči mimo Tolmina, Kobarida in Bovca do Trente in navzgor na prelaz. Če je cesta zaprta, je tura še občutno daljša in komaj izvedljiva v kratkih zimskih dneh.

WGS84: N 46,435210°, E 13,744205°

Koče: Mihov dom na Vršiču, 1085 m, telefon 051 669 470, v zimskem času odprt ob sobotah, nedeljah in praznikih;

Mala Mojstrovka, 2332 m

Julijske Alpe

ob sobotah nedeljah in praznikih.

Časi: Vršič–Grebenc 1 h

Grebenc–Mala Mojstrovka 1 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 4 h

Sezona: Primerno v ugodnih in varnih snežnih razmerah. Običajno od decembra do aprila.

Vodniki: Vladimir Habjan: *Zimski vzponi v slovenskih gorah*. Sidarta, 2003; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Jože Drab: *Julijske Alpe: Skupini Mangarta in Jalovca*. PZS, 2015.

Zemljevidi: *Jalovec in Mangart*, PZS, 1: 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000; *Julijske Alpe*, 1: 50.000, Sidarta.

Vzpon: Z najvišje točke prelaza se v območju markirane poti odpravimo proti Mali Mojstrovki, 2332 m. Ko zapustimo za seboj zadnja drevesa, prečimo v levo proti stenam in se skozi kratko grapo povzpemo do škrbine v Grebencu. Zgoraj se obrnemo desno in se levo od grebena vzpenjamo proti že od

daleč vidnemu vrhu. Sredi poti se nam z desne priključi smer skozi Pripravniško grapo (zimski plezalni vzpon).

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

V spodnjem delu lahko pod Grebencem sestopamo po obsežnem snežišču (v kopnem melišče).

Opomba: Z Male Mojstrovke se lahko po grebenu in ob njem povzpemo še na Veliko Mojstrovko, 2366 m, in Zadnjo Mojstrovko, 2354 m, ter naprej do Travnika, 2379 m. Če dodamo zgolj Veliko Mojstrovko, bo tura daljša za dobro uro, za Zadnjo še za slabi dve uri, za Travnika, 2379 m, pa moramo prišteti tudi na Malo Mojstrovko tri ure. Podaljšek do Travnika ni posebej zahteven, je pa zaradi hoje po grebenu zelo izpostavljen. Velika previdnost je potrebna tudi zaradi opasti.

Gorazd Gorišek

Prisojnik, 2547 m

Julijske Alpe

Koča na Gozdu, 1226 m, telefon 041 682 704, v zimskem času odprta ob sobotah, nedeljah in praznikih; Erjavčeva koča na Vršiču, 1525 m, telefon 051 399 226, stalno odprta; Tičarjev dom na Vršiču, 1620 m, telefon 051 634 571, v zimskem času zaprt; Poštarski dom na Vršiču, 1688 m, telefon 041 610 029, v zimskem času zaprt; Tonkina koča na Vršiču, 1380 m (nima statusa planinske postojanke), telefon 041 396 645, v zimskem času odprta ob sobotah nedeljah in praznikih.

Časi: Vršič–Gladki rob 1 h
Gladki rob–Prisojnik 3–4 h
Sestop 3 h
Skupaj 7–8 h

Sezona: Primerno v ugodnih in varnih snežnih razmerah. Običajno od decembra do aprila.

Vodnika: Vladimir Habjan: *Zimski vzponi v slovenskih gorah*. Sidarta, 2003; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009.

Zemljevidi: *Jalovec in Mangart*, PZS, 1: 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS,

1: 50.000; *Julijske Alpe*, 1: 50.000, Sidarta.

Vzpon: Z Vršiča se mimo Tičarjevega doma vzpenjamo po ozki cesti proti Poštarskemu domu. Na desnem ovinku krenemo s ceste na označeno pot in čez oziroma pod Sovno glavo, 1750 m, pridemo do sedla med njo in Prisojnikom. Na sedlu se levo navzdol odcepi pot do bližnjega vstopa Kopiščarjeve poti, mi pa krenemo desno in se čez obsežna snežišča zložno vzpenjamo proti Gladkemu robu, ki ga dosežemo po bližnjici skozi strmo grapo (30°–40°, 100 m). V nadaljevanju malo sestopimo, nato pa skoraj vodoravno prečimo južna pobočja do strme grape, po kateri se vzpenjamo v območju označene poti. Više prestopimo v sosednjo grapo na desni in se skoznjo povzpemo na prostrano vršno pobočje. Tik pod vrhom se priključimo grebenski poti in kmalu zatem dosežemo najvišjo točko na desni.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Gorazd Gorišek

Uvod v glasbo himalajskih sten

Pol stoletja prvega zimskega vzpona v Čopovem stebru

V začetku februarja je minilo petdeset let od napetih dni, ko je vsa Slovenija trepetala za življenja treh alpinistov v severni Triglavski steni in za življenja sedemdesetih gorskih reševalcev, ki so jim hoteli na pomoč. Snežilo je neprekinjeno in neusmiljeno četrty, peti, šesti, sedmi, osmi dan. V triglavskih strminah se je nabralo dva metra svežega snega, a snežilo je še kar naprej.

Čopov steber je smer, ki sta ji Joža Čop in Pavla Jesih v prvih dneh po koncu druge svetovne vojne vtisnila pečat legende. Osrednji Triglavski steber je tedaj dobil ime Čopov steber, slovenskim alpinistom pa je postal mejni kamen njihovih alpinističnih sposobnosti. Kdor je zmogel Čopa, je pripadal krogu alpinistične elite.

Vendar je čas tekel naprej in tudi v alpinizmu so se pojavile nove dimenzije. Domači in tuji alpinisti so začeli vstopati v stene v zimskem času.

Naši tedanji vrhunski alpinisti so si nabrali že precej odličnih izkušenj v zimskih stenah. Predvsem pa je Triglavska stena zaradi svoje mogočnosti v tistem času postala zanimiva tudi za tuje alpiniste. Vendar – Čop mora ostati naš!

Nekaj let so štirje alpinisti, Stane Belak - Šrauf, Aleš Kunaver, Tone Sazonov - Tonač in Franc Štupnik - Cicko hodili v Vrata v zimskem času. Opazovali in fotografirali so Steno ter se pripravljali na vzpon v Čopovem stebru.

V marcu, tik pred koncem zime 1967, je iz Vrat treščila razburljiva novica:

»Čehi so v Vratih!«

Aleš je pridrvel domov iz službe in začel z divjo naglico metati v nahrbtnik kline, vponke, dereze, vrv ... Nekaj ur po tem, ko so izvedeli novico o češki navezi v Steni, so naši štirje alpinisti pridrveli v Vrata. Nikomur ne bodo odstopili prvenstva zimskega vzpona v Čopu. Na rob stene morajo priti pred Čehi, ki pa so tedaj že dva dni v steni pritrjevali vrv, po kateri so se vzpenjali in se zvečer spuščali prenočevat v Vrata. *Razmere so bile nemogoče in napredovanje je bilo zelo počasno. V treh dneh smo splezali sto osemdeset metrov. S tako hitrostjo bi vzpon trajal najmanj trideset dni. Tudi zima se je v tistih dneh že umikala koledarski pomladi. Po dveh dneh Čehi odnehajo, naslednji dan se tudi naša naveza po vrveh spusti pod Steno.*

Naslednje leto, v januarju 1968, sta postajala »Čopovo moštvo« in tudi vsa naša tedanja alpinistična sretnja vse bolj nestrpna.

Vremenoslovci so alpinistom obljubili nekaj dni lepega vremena, zato je bilo treba hiteti. S svojim fičkom je Peter Janežič - Petrač vozil alpiniste v Mojstrano. Najprej Tonača in Šraufa, nato se je vrnil še po Aleša, ki je dolgo v noč garal v službi. Ob treh zjutraj, 31. januarja, so bili Šrauf, Tonač in Aleš zbrani v kavralvi pri Aljaževem domu. Bili so brez Cicka, ki si je na neki smučarski tekmi zlomil roko in je zato v Čopovi zgodbi lahko prevzel le vlogo dežurnega opazovalca v Vratih. Dogovorili so se, da bodo z vriskanjem

Aleš v žlebu v centralnem stebru, v raztežaju nad tretjim bivakom (2 do 3 raztežaje pod Rdečo luknjo). Ta dan popoldne je začelo snežiti.

Foto: Anton Sazonov

Aleš pod Kancijem
(mesto nekoliko pod
drugim bivakom)
Foto: Stane Belak

sporočali, da je vse v redu. Smučarski tekač Franc Lakota pa je vsak dan prismočal v Vrata in odnašal v dolino novice o plezalcih.

Ko so se 31. januarja v zgodnjem jutru Tonač, Šrauf in Aleš navezovali na vrv, so upali, da se bodo čez štiri, največ pet dni razvezali na robu stene.

Tretji dan vzpona so zagledali na nebu značilne oblake v obliki ovčic, a preko Luknje se je plazil megleni jezik. Izkušeni gorniki vedo, da vreme v takem drži še največ en dan.

Aleš in Tonač na
drugem stajišču
Foto: Stane Belak

Četrty dan vzpona je začelo snežiti. Doseči bi morali Rdečo luknjo vrh Čopovega stebra, najtežji del stene pa bi jih čakal nad njo.

Iz doline se kadijo megle. Zlovešča tišina zveni v ušesih in nas navdaja s skrbjo. Cela večnost mine, da se Aleš prigoljufa čez ledene skale v bližini Rdeče luknje. Ob petih smo vsi v Rdeči luknji. Prepričani smo, da bomo uspeli. V varnem zavetju veselo zbijamo šale, se pogovarjamo, prepevamo, prekladamo opremo, zunaj pa sneži ... Iz doline priplavajo klici. Odgovarjamo z vriskanjem.

V Rdeči luknji so prebili noč, čakali še naslednji dan in še eno noč.

Šesti dan. Vso noč grme plazovi. Ne moremo več čakati. Takoj ko stopimo iz varnega zavetja, se znajdemo sredi podivjanih elementov. Sneg se usipa čez steno, da včasih drug drugega ne vidimo. Sredi belega pekla se prebijamo navzgor po navpični steni.

»Aleš, padel bom.«

»Ne lomi ga, Šrauf! Ne smeš!«

Sedmi dan so bili plezalci le še petdeset metrov pod robom stene. V temi so iskali mesto za zadnji bivak.

Nenadoma se vse strese. Brez šuma izgine več kot meter debelo pobočje v globino. Tonač obvisi na klinu.

Plezalci niso vedeli, kaj se je dogajalo v dolini. Časopisi so vsak dan poročali o dogajanju v Triglavu in pod njim. Sedemdeset gorskih reševalcev iz vse Slovenije se je zgrnilo v zasnežene, plazovite, nevarne triglavske strmine.

*V spremstvu plazov. Aleš nad Rdečo luknjo.
Foto: Anton Sazonov*

Aleš na ozki polici, najbolj "zračni" v naših gorah. Pod njo je tisoč navpičnih metrov do doline Vrat. Zadaj Stane Belak pod oporno počjo, v kateri bi kasneje skoraj padel. Foto: Anton Sazonov

Na letališču Brnik je bila v stalni pripravljenosti helikopterska ekipa iz Kranja. Helikopter je dvakrat poskušal dobiti stik s plezanci v Steni.

Štirideset vojakov alpskega odreda polkovnika Janeza Lušine na Pokljuki je čakalo v pripravljenosti, da se pridružijo reševalcem.

Gorski reševalci iz vse Slovenije so še kar naprej prihajali, tudi tisti, ki jih nihče ni klical v akcijo.

Franc Zupan, vodja reševalne akcije, je moral zaradi komunikacijskih težav oditi na Vogel, da je imel od tam kontakt z vsemi skupinami reševalcev v dolini in na Velem polju.

»Halo, postaja milice Bohinjska Bistrica? Prosim, takoj ustavite naslednjo ekipo reševalcev, ki so se pravkar napotili iz Stare Fužine. Nosijo sicer hrano, a nevarnost plazov je prevelika.«

»Halo, Velo polje! Steptajte prostor za pristanek helikopterja. Pripravite nekaj sena za dim ...«

Osmi dan v Steni. Ko se zjutraj s cepini izkopljemo na plan, sneži v gostih kosmih. Na vetru se naša premočena obleka spremeni v leden oklep. Veter je vse močnejši, to je najlepše znamenje, da do roba ni več daleč.

Po osmih dneh stojimo na vrhu največjačnejše stene Alp. Objeti okoli vratu poženemo hrup, da preglasimo rohnenje vetra in grmenje plazov.

Zmagoslavno vpitje na vrhu stene je bilo tako glasno, da so ga slišali prijatelji v Vratih.

Nenadoma se je nebo čudežno zvedrilo. Megla je izginila in na koščku modrega neba je za trenutek

zasijalo sonce. Plezanci so na Velem polju zagledali oznake za helikopter in pike, ki so se premikale.

V naslednjem trenutku je krik veselja napolnil ves prostor pod Triglavom. Gotovo je Triglav videl vztrajnost in pogum plezalcev in reševalcev, in v pravem trenutku razkadil megle nad Velsko dolino. Tako so lahko zagledali drug drugega.

Triglav je ostal ves naš. Prvi pristop na njegov vrh, prvi vzpon čez njegovo steno, prva smer čez njegov Osrednji steber in sedaj še prvi zimski vzpon čez ta steber. Vse te prve poti so bile dramatične zgodbe, a Triglav je bil milosten. Vse so se srečno končale.

Zimski Čop je bil veliki finale Triglavske stene in obenem uvod v glasbo himalajskih sten. Izkušnje iz Čopovega stebra so opogumile naše alpiniste, da so štiri leta pozneje vstopili v steno Makaluja in tri leta za tem (1975) na vrhu tega osemstisočaka slavili enega največjih dosežkov v zgodovini svetovnega alpinizma. V petnajstih letih so iz himalajskih začetnikov (Trisul 1960) zrasli v najboljše alpinistično moštvo na svetu (Makalu 1975).

Na uspehih tega časa je zrasel naslednji in današnji rod naših alpinistov, ki po najtežjih smereh plezajo na vrhove gora po vseh kontinentih. ●

Prvi zimski vzpon po Čopovem stebri v Triglavu so med 31. januarjem in 7. februarjem 1968 opravili Stane Belak - Šrauf, Aleš Kunaver in Anton Sazonov - Tonač.

Iskanje miru na smučeh

Turna smuka

Si predstavljate, kako debelo bi pogledal Wilhelm Von Arit, če bi ga na kak lep pomladni konec tedna oživili in postavili na vrh 3106 metrov visoki Sonnblick, na vrh gore, na katero se je povzpел leta 1894 in se z nje spustil na smučeh. To je bil prvi zabeležen turni smuk. Kar bi gospod Arit videl, bi povzročilo začudenje, če ne osuplost. Skoraj nepretrgana kolona turnih smučarjev se vzpenja proti vrhu gore. Pri tem so sproščeni in vedro razpoloženi. Turna smuka je danes zelo popularna in kljub dolgemu stažu v sferi alpinizma velja za moderen, celo trendovski šport oz. rekreacijo. Ukvarjati se s tem je *kul*.

Ena najlepših zimskih dejavnosti v gorah
Foto: Tomaž Jakofčič

Ima veliko sorodnih oblik, ki so izšle iz prvinskega turnega smučanja; tekmovalno turno smučanje in smučanje zunaj urejenih smučišč (kot je t. i. *freeride*) sta najbolj kričeči. Vsem je skupno smučanje po neurejenih terenih, razlikujejo pa se po vsem drugem, opremi in modi. Širina smuči in širina obleke sta pri tem sorazmerni.

Turno smučanje je menda edina smučarska disciplina, katere število privržencev iz leta v leto raste. Tako pravijo tisti, ki izdelujejo in prodajajo smuči. Vse druge stagnirajo. Jasno, v tem hitrem času, ko se je treba povsod dokazovati, grebsti, gnati, je pobeg v zimsko ali pomladno zasneženo naravo blagodejen! A tega ne morete storiti na Krvavcu, ker bo tam okoli vas bezljalo nič koliko ljudi, pa najsi imate v mislih dolge *karving* zavoje po smučišču ali pa ste opremljeni z ogromnimi smučmi, oblečeni v modrozeleno

kombinacijo širokih oblačil prestižnih znamk in vam gre po glavi pršič, dosegljiv bolj ali manj s pomočjo žičnic. Vsi omenjeni hlastajo po svojem terenu in od omenjenega pobega od ponorelega sveta ne bo kaj dosti. Treba bo stran od žičnic, treba si bo pomagati z lastno paro. Treba se bo sprijazniti s tem, da vam bo vseeno, če boste v celem dnevu presmučali vsaj petino manj, kot če bi si pomagali z žičnicami. Za takšno umirjenost so potrebna leta, treba je videti bistvo, ki pa ga za razliko od Siddharthe Gautame ne bomo uzrli pod figovim drevesom, temveč prav tam, stran od množic, v nedotaknjeni zasneženi naravi. Turna smuka je, čeprav je primerna za vse, predvsem šport srednje in starejše generacije prav zaradi te umirjenosti. Skupina znanstvenikov na neki ameriški univerzi je ugotovila, da je vsaj polovica ljudi, ki resno turno smučajo, pomirjena sama s seboj in ni na Facebooku oz. vsaj ne objavlja na njem. (To sem si izmislil, a verjetno ni daleč od resnice.) Da ne zaidem preveč, namen tega pisanja je, da se sprehodimo med osnovnimi napotki in nasveti glede turne smuke.

¹ Tomaž Jakofčič je gorski vodnik z mednarodno licenco, ki že zaradi poklica tretjino leta preživi na smučeh. Je soustanovitelj Slovenske gorniške šole.

Oprema

Začnimo s tistim, kar je najlažje pridobiti. Opremo. Če si želite turne smuke in imate kolikor toliko dobro službo, si boste v času konjunktore vzeli kako popolne, šli v prvo trgovino, specializirano za gorske športe (ali pač katero od ogromnih športnih veletrgovin v slogu "ni da ni"), verjeli prodajalcu na besedo in se opremili. Rešeno! Verjetno boste domov prinesli tudi kak kos, ki se ga v trgovini že dolgo niso mogli znebiti, a tega še nekaj časa ne boste vedeli. Če se boste stvari lotili bolj premišljeno, pa boste predvsem pri izbiri osnovnega rekvizita, smuči, hitro naleteli na kaos nesčetih znamk opreme, različnih dimenzij, teže in ergonomskih rešitev.

Smuči

Nekaj zmot glede nakupa smuči se vleče že desetletja. Vedno se je govorilo, da morajo biti turne smuči kratke. Pred časom sem slišal prodajalca v eni od znanih ljubljanskih trgovin trditi, da mora turna smučka segati do lastnikovega nosu. Če se ukvarjate s smučarskim baletom, morda res, če pa hočete lepo smučati v mehkem snegu (k čemur stremimo verjetno vsi), je to napačna izbira. Prekratka turna smučka je namreč v mehkem snegu precej manj stabilna in zato teže vodljiva. Izjema je le izumrli model kratke, a tudi zelo široke Haganove smučke, ki je ob primerni smučarski tehniki dobro delovala tudi v globokem snegu.

Idealna dolžina turnih smuči je sicer enaka lastnikovi višini minus največ pet centimetrov.

Kako široka naj bo smučka? Neizpodbitno dejstvo je, da boste osemdeset odstotkov časa hodili navzgor, pet odstotkov ga boste porabili za občudovanje razgledov in petnajst (še raje manj) odstotkov časa boste smučali. Če je vaše smučarsko znanje zadovoljivo, ne gre pretiravati s širino smuči. Jasno, če vam bo na vrh uspelo privleči *plohe* s 110 milimetri pod čevljem, boste spust lahko preleteli v desetih zavojih, ki bodo verjetno videti kar v redu, tudi če niste najboljši smučar. A na koncu petega zaporednega dne vam bodo bolečine v mišicah od vlačjenja težkih smuči že malo grenile užitek pri spustu. Lastniki zmernih širin bodo pri istem spustu (ob sicer malo krajših zavojih in morda pogostejšem občudovanju razgledov) še vedno zadovoljivo vriskali. Idealna širina oz. kompromis med plovnostjo in težo turne smučke je 85 do 95 milimetrov pod čevljem.

Čevlji

Klasična napaka pri nakupu turnih pancerjev je kupovanje prevelikih pancerjev. Še pred kratkim so bili za to, poleg nevednosti kupcev, krivi prodajalci. Zadnjih deset let imajo vsi turni pancerji notranje čevlje, ki zahtevajo toplotno obdelavo. Ko obujemo surov notranji čevlji, ta ne kaže prave slike velikosti, saj ni prilagojen nogi. Velikost čevlja se kaže v t. i. številki *mondopoint*, ki je dolžina vašega stopala v centimetrih. Če imate zdrava, mlada stopala, je velika verjetnost, da vam bo čevlji s številko *mondopoint*, ki bo enaka dolžini stopala plus en centimeter ali nekaj več, po pravilni toplotni obdelavi notranjega čevlja kot ulit. V primeru starejših, zahtevnejših stopal je potrebna še obdelava zunanega čevlja. Še pred kratkim je tu in tam kaka trgovina ponujala primitivno toplotno obdelavo čevlja, navadno pa so se nas rešili z nasvetom, da se bo notranji čevlji že sam oblikoval po nogi. Mogoče se bo malo oblikoval, a precej verjetnejše je, da bomo ob vseh žuljih, ki nam bodo grenili kličasto lepe dni v gorah, prej nehali turno smučati.

Nahrbtnik

Nahrbtnik je zelo pomemben, sploh če se odločate tudi za večdnevne turne smuke. Bistveni parametri dobrega turnosmučarskega nahrbtnika, primerne ga tudi za večdnevno smuko, so: ločeni predel za lavinsko opremo, ki nam prihrani vsakokratno tlačjenje lopate in sonde nazaj v edini prostor, potem ko smo hoteli z dna nahrbtnika izbrskati čokolado; poleg čim večjega zgornjega vhoda v nahrbtnik potrebujemo tudi vhod s hrbta, ki nam omogoča manj invaziven dostop do spodnjih artiklov in s tem povezano manjšo možnost njihove izgube v primeru vetra, slabega vremena itd.; manjši žep na ledvenem pasu, v katerem sta sončna krema in mazilo za ustnice. Ločeni, oblazinjen predalček za sončna očala na vrhu lahko uporabimo tudi za hitre prigrizke.

Ali se boste poleg obveznega lavinskega trojčka

Dober nahrbtnik omogoča udobno nošnjo opreme.
Foto: Tomaž Jakofčič

dodatno otovorili še z lavinskim balonom, je vprašanje za milijon dolarjev. Če greste na turno smuko tu in tam in se je ne boste lotili z veliko študija, potem je lavinski nahrbtnik vsekakor koristen. Če o plazovih veste veliko, ste z glavo pri stvari in boste tako tudi izbirali ture, bi si upal reči, da so pri večini klasičnih turnih smukov v Sloveniji tisti dodatni trije kilogrami odveč. Druga zgodba je *freeride*, kjer človek hočeš nočeš prevzame obrate okolice in se včasih brez razmisleka zažene v nezvoženo pobočje. Če bi prišel tja počasi, trezno razmišljujoč, se morda ne bi. Pri turnem smučanju lahko plazovni nahrbtnik nadomesti temeljita presoja ob zadostni podlagi znanja. Škodi pa, kot rečeno, nikakor ne!

Čelada?

Da ali ne? Spet vprašanje, na katero bi moral, kljub temu da je na poti navzgor skrajno nerodna, izstreliti: "Da, da!" A ne bom, nikdar nikomur ne rečem, da je čelada za turno smuko nujno potrebna. Predvsem zato, ker se turna smuka dogaja počasi in ker okoli nas ni *lunatikov*, ki divjajo v "plugsmuku". Smučarska čelada seveda ne škodi, in če imate na nahrbtniku mrežico, s katero jo transportirate navzgor (na glavi seveda ne, saj bo v loncu zabrbotalo) je vse v redu. Kar pa lahko rečem pri polni zavesti, je, da plezalne čelade, pod katerimi se največji delež čeladarjev med turnimi smučarji počuti olajšujoče varne, nimajo velike koristi. Sploh nekatere plezalne *kahlice*, ki nam bolj ali manj pokrivajo le plešo in jih že močnejši sunek vetra prevaga na stran. Te so namenjene predvsem varovanju zgornjega dela glave (kamenje, previsi ...) pri plezanju. Padeč smučarja pa se običajno konča z udarcem s strani. Zato imajo prave smučarske

čelade pokrita tudi ušesa. Čelada stoji, za razliko od omenjenih *kahlic*, trdno na glavi. Tu je torej odgovor: če bi imeli čelado pri turni smuki, potem imejte smučarsko čelado ali pač enega od novejših hibridov iz sveta tekmovalnega turnega smučanja.

Znanje

In zdaj smo pri tistem, česar se ne da v celoti kupiti. Prvi del, predavanje o turni smuki se da kupiti in je tudi priporočljivo, saj gredo stvari laže v glavo, če jih vidimo in slišimo. A situacije v sferi turnosmučarskega *risk managementa* največkrat niso črno-bele in zahtevajo odločitve na podlagi izkušenj ter prebranih ali slišanih zgodb.

Tečajev turne smuke je danes kot gob po dežju. Od plejade gorskih vodnikov, podjetnih alpinističnih inštruktorjev ali gorskih reševalcev do soseda, ki gre vsako leto nekajkrat na Kredarico in mu bolj kot za zaslužek gre za izločanje dopamina, hormona sreče, ob občudovanju vrste znanja željnih. Laiku, ki se na hitro odloči, da bo začel turno smučati, in bi se rad udeležil tečaja turne smuke, je praktično nemogoče ločiti plevel od pridelka. Dejstvo, ki naj upravičeno sproži sumničavost, je anonimnost izvajalcev gornjskih tečajev. Brezhibna spletna stran, ki obljublja "vse živo", a nikakor ne pridete do konkretnih imen in vsaj krajšega življenjepisa izvajalca. Le na podlagi tega namreč lahko ocenite njegovo izkušnost in verodostojnost.

Izbira poti in cilja

Ko ste enkrat oboroženi z mero znanja, je čas za pravo akcijo, za turno smučanje. A pojavi se težava. Če boste cilje izbirali preveč prestrašeni, boste redko

dobro smučali. Že naši dedje so govorili, da *cagav* fant ni še nikoli pri *fejst puncu* spal. Če boste preveč pogumni, utegnete končati v plazu. Izbira prave ture ob pravem času je ena najpomembnejših odločitev pri turni smuki. Govorim z vidika ambicioznejših turnih smučarjev, ki jim vzpenjanje ob robu smučišča ali neskončno ponavljanje domačih kucljev ni dovolj. Na popularno Lepo špico nad Ukvami ali po zapuščenem smučišču na Kobli lahko greste prav ob vsakih snežnih razmerah.

Pri oceni varnosti ture ima največjo vrednost naklonina pobočja. Tudi v peti stopnji plazovne nevarnosti vas plaz ne more presenetiti na pobočju z naklonino pod 25 stopinj, zelo redko v naklonih do 30 stopinj. Fizika pač. Seveda v primeru, da nimate nad seboj strmejših pobočij, ki vam lahko pošljejo plaz. Za razliko od tujine pri nas zemljevidi z označeno naklonino pobočij žal še ne obstajajo. Obstajajo pa merila, s katerimi si lahko pomagate pri oceni strmine pobočij na zemljevidu. Na samem terenu si lahko pomagate z naklonomerom, ki se pritrdi na smučarsko palico, ali pa si ob obnovitvi matematičnega znanja pomagate s kotnimi funkcijami in smučarskimi palicami.

Če je naklonina večja, je vsake toliko časa dobro preveriti, kaj je pod površino snežne odeje. Obstaja kar nekaj načinov preizkusa stabilnosti snežne odeje, ki jih bodo začetniki najlažje spoznali na tečajih turne smuke ali iz knjig. Norveška metoda in švicarska snežna klada sta trenutno nekoliko v senci, saj se govori predvsem o kanadski t. i. CT-metodi (tlačni) in njenimi različicami. Čez čas bo prišel še kak modernejši

način, bistvo bo ostalo enako. Preizkusi snežne odeje so nekakšen instrument za predalčkanje stopnje nevarnosti. Z dovolj izkušnjami lahko nevarnost ocenite že samo s prerezom snežne odeje oziroma s hitrim odkopom zgornjih plasti. Na hitro povedano je sipka snežna plast med kompaktnimi plastmi tisto, česar si ne želite.

Včasih se človek znajde v položaju, ko je pobočje nekje v sivi coni varnosti, a njegov prehod je nadvse pomemben (krožne ture, prehodi med kočami na velikih alpskih turah itd.). Takrat moramo upoštevati vse možne varnostne ukrepe in s tem zmanjšati možnost oz. posledice plazu. Pri tem uberemo najvarnejšo pot med t. i. varnimi otoki, skupina se raztegne in s tem zmanjša obremenitev snežne odeje in poveča možnost, da del skupine ostane zunaj morebitnega plazu in hitro pomaga.

Za izvedbo zahtevnejših strmih turnih smukov je potrebno poglobljeno spremljanje vremena, vetra in snežnih razmer, na podlagi česar lahko ocenimo, ali bo neko strmo pobočje ali grapa dovolj varna za obisk.

Za konec, ki je v resnici šele začetek

Tema, ki sem jo le nakazal, je obsežna in bi za temeljitejši pogled zahtevala celo knjigo. Lahko bi govoril o različnih vrstah snega, o tem, da mokrega in trdega pršiča ni, o nesožitju pešcev in smučarjev in še o čem. A naj bo prispevek le morebitno ogrodje za nadaljnje učenje, spoznavanje in raziskovanje te, kot radi rečemo, najlepše dejavnosti, ki jo lahko počnemo v gorah. Oblečeni. Srečno!

*Na sumljivih pobočjih je varnostna razdalja izredno pomembna.
Foto: Tomaž Jakofčič*

Iskanje in popisovanje dediščine velike vojne

Tam, kjer z leve priteče potok Žakelj, se gozdna cesta neha. Parkirala sva ob cesti in po neoznačeni potki ob potoku krenila proti dobrih petsto metrov oddaljeni lokaciji, ki sem jo zaznamoval na zemljevidu. Tam naj bi bila po opisu v Registru kulturne dediščine (RKD) spominska plošča borcu in kurirju Francu Knafliču, ki je padel 22. aprila 1944, star komaj osemnajst let. Ko se teren začne vzpenjati iz zatrepja, je že predaleč, torej je treba petdeset metrov nazaj in potem od levega do desnega brega prečesati ozko dolino. Neobetavno, nikjer nobene skale ali jase, primerne za ploščo. Kaj pa če jo je zaraslo grmovje? Ne, tudi med grmovjem nič ..., pač, med redkim grmičevjem je kamnita groblja, kot da bi označevala grob, vendar brez kakršne koli oznake, le deščica na tleh daje vedeti, da tisto kamenje tam ni kar tako in da na njej nekdo posedel, kadar pride v ta kraj. Lepa reč, na Zavod za varstvo kulturne dediščine bo treba pisati, da spominskega obeležja ni več.

Sicer pa nisva bila namenjena samo sem, pregledati sva hotela poti v okolici, planini Erjavčev rovt in Orlov rovt ter pobočja, ki se spuščajo s Kurjekov. Vedno hlastamo samo za vrhovi, do njih izbiramo čim krajše dostope in tako spregledamo očarljive prostore, odmaknjene od glavnih potov. Morda je prav tako in si je treba drobne skrite lepотиje zaslužiti z leti, ki se nalagajo na grbo. Če niso taki skromni ljubki cilji zgolj tolažilna nagrada, nadomestilo za vrhove, ki se počasi odmikajo.

Tukaj sva zdaj drugič, prvič naju niso zanimale spominske plošče, ampak tista od daleč vidna, v ruševju izsekana potka, ki med 1700 in 1800 metri višine prečka strma pobočja Gubna med Kepo in Visokim Kurjekom oziroma Lepo Plevelnico. Na zemljevidih je marsikaj označeno narobe ali sploh ni označeno. Že pot ob Žaklju je bila narisana, kot da gre po levem bregu, gre pa v resnici po desnem. Nad Žakljem sva se tedaj vzpela do sedla Šija in nadaljevala po prijetni grebenski potki do pečin

*Planina Belca, kjer sva zaman iskala spomenik, ki je v resnici 200 metrov nižje, v dolini Belce.
Foto: Miran Hladnik*

Kurjeka. Tisto izsekano pot v pobočju Gubna sva zgrešila, stezo, ki naju je zapeljala, pa je prekinila neprehodna podrti grapa. Ob njej sva se vzpela do grebena in po markirani poti, ki je na dveh mestih kar lepo izpostavljena in ožičena, dosegla vrh Kepe. Vračala sva se po jugovzhodnem grebenu Kepe. Pod Plevelnico sva se spustila do Koritca in dalje navzdol mimo lovske kočice do Mlince.

Tokrat so bili najini cilji skromnejši. Malo nad grobom se v prepadno pobočje desno odcepi slabo vidna pot, speljana pogumno nad globoko sotesko Žaklja in njegovih slapov – pojma nisva imela, kako divje lep svet je tu. Nad sotesko se odprejo pašniki Orlovega rovtva, od staj so ostali samo še betonirani ali leseni obodi. S planine sva vdela stezo, ki je malo navkreber, malo vodoravno pripeljala do poti na Šiji, ki sva jo že poznala, in se po njej spustila do avtomobila. Le kaj dela miza s klopjo na izravnavi nad vozilom? Šele tedaj sva opazila, da sva parkirala tik ob spominski plošči Francu Knafliču. Torej plošča ni izginila, le prestavil jo je nekdo nižje ob cesto, da bi bila lažje dostopna. Če se ni vpisovalec spomenika v RKD le preprosto zmotil, saj zelo natančna dokumentacija jeseniške Zveze borcev ne govori nič o kakem prestavljanju spominske plošče, ki so jo na to mesto vgradili leta 1961. Ko sva bila v teh koncih tretjič, nama je domačin, ki sva ga spraševala po obeležjih, povedal, da je kurir, ki je spremljal Knafliča, ušel v korito Mlince; pa tudi on ni dočkal konca vojne, ustrelili so ga nekje na Pokljuki.

"Ja, pa je res en spomenik tu nekje doli v gozdu," je vedel povedati kmet, ki je v Jurčevem rovtu nad Sedučnikom, petsto metrov naprej po gozdni cesti od planine Požarnice, vlačil hlode iz gozda, "ampak poti do njega ni, saj zdaj niso več taki časi, da bi ga obiskovali". Da so bili fantje lahkomišelnji, punce so imeli in pijačo, pa so jih Nemci zasačili v njihovem stanišču in postrelili. Res predrzno to taborjenje, mar bi ostali doma ali pa šli v nemško vojsko. Ker ni bilo dovolj natančnega opisa, sva se kar namučila s cikcakanjem po gozdu od ceste do pečin, preden sva končno naletela na prostor, ograjen z latami. V njem je na trirogeljni skali bronasta plošča, zraven med smrekama nadstrešek z železno kuhinjsko posodo. Na plošči piše: "Med NOV je stala na tem mestu kurirska karavla. 4. avgusta 1944 so padli v njej zahrbtno napadeni od Nemcev Prevc Štefan, Eržen Stanko, Zahler Zofija, Zupan Emil, Korbar Mirko in Andrej, pobegli ruski vojak iz nemškega ujetništva. Slava njihovemu spominu!" V skrbno urejeni dokumentaciji jeseniške Zveze borcev piše, da jih je padlo sedem, poleg naštetih še en Rus, ki je potoval s kurirji. Pobegnili pa sta Žane Škufca in Alojz Peternelj - Dušan, ki so ga Nemci ranjenega ujeli in odpeljali v begunjske zapore. Po pripovedovanju domačina je imel odstreljeno roko, rana se mu je gnojila in iz nje so lezli črvi, a je preživel. Pot nazaj gor na cesto potem ni bila tako dolga, na drevesu je celo tabla s smerokazom, ki je prej z drugega konca nisva opazila.

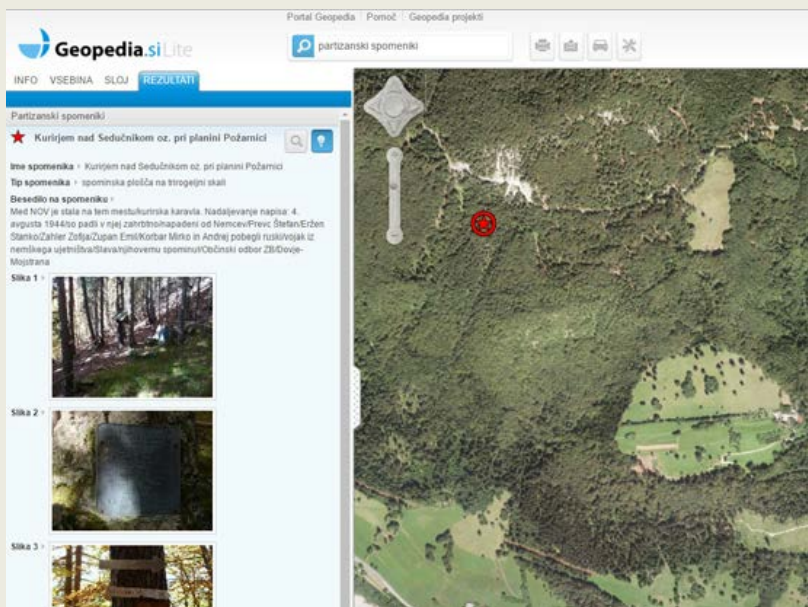
Manj kot dva kilometra zračne črte stran na planini Belca je na zemljevidu RKD zarisan še en spomenik. Planina je iz treh krčevin na rebri, ki se med Bavharskim potokom in potokom Jerco spušča s pobočij Kepe v dolino Belce. Spomenik naj bi stal na vzhodnem robu drugega pašnika. Zdel se je najhitreje dosegljiv s konca gozdne ceste, ki se ovija okrog vrha Na Šiji. Od tam sva se po komaj vidni potki spustila v razdrto grapo Jerce in se na drugi strani čez prehod, opremljen z žico, povzpela do Brolhovega rovtva. Obod velike gozdarske brunarice še stoji na zarašeni planini, pa ne bo več dolgo. Ker sva pozabila gledati

na zemljevid (mogoče sva se preveč ogledovala za gobami), sva zatavala vse previsoko, in sva potko v smeri proti planini Belci, zadelano s podrtim drevjem, našla šele nazaj grede kmalu pod planino. Pot je bila nekoč udobno široka, veliko več življenja je moralo biti tu. Za nadaljevanje je bilo že prepozno, pa tudi kakšno vrv bi mogoče potrebovala pri prečenju grape potoka Sušica, ki se je postavil kot ovira do cilja, saj je brvi, ki so nekoč premoščale grapo, hudourni voda že zdavnaj odnesla.

Naslednjič sva se lova na spomenik lotila raje z druge strani, iz doline Belce. Del ceste pred tunelom (to je tista cesta, ki pripelje najbliže Kepi) je leto prej postrgala ujma, zlizana mokra prepadna kamnina je tudi pečcu onemogočala prehod, tako da sva krenila peš kar od žage v vasi Belca. Zdaj so cesto zgradili na novo. Dober kilometer naprej od tunela se desno navzdol odcepi kolovoz. Tudi tega so načeli hudourniki in bo naslednjič morda treba do potoka po drugi poti kje više. V strugi ni bilo preveč vode in sva jo malo nad jezom prebredla, na drugi strani pa takoj našla široko stezo proti planini. Že po nekaj deset metrih sva na levi presenečena zagledala ograjen spomenik. Najprej sva mislila, da sva čisto po naključju spet našla enega, ki ga v registru ni, vendar se je izkazalo, da ga RKD pozna, le vrisan je

Spominska plošča Francu Knafliču ob potoku Mlinca
Foto: Miran Hladnik

Opis partizanskega spomenika padlim kurirjem nad Dovjem na Geopediji

tam narobe. Na Zavodu sicer pravijo, da osvežujejo zbirko vsaka dva meseca, vendar najinih popravkov, ki sva jih sporočila, tudi po petih letih tam ni. Povrhu moram potožiti, da je iskanje po RKD strašno nerodno, počasno in omejeno in da je že zdavnaj čas za zamenjavo vmesnika.

Napis na spomeniku pravi, da je tu 5. marca 1944 padel Beno Hrovat - Zvonko, star petindvajset let. Zraven spomenika, ki ga krasi rdeča zvezda, stoji znamenje z Marijo in s križem v spomin Francu Hrovatu (Benovemu bratu?), ki je padel nekje v Trnovskem gozdu. Tudi na betonskem stebri znamenja s križem

Orlov rovt

Foto: Miran Hladnik

je rdeča zvezda. Ni videti, da bi se križ in zvezda kregala drug z drugim, kakor se ne kregata na mnogih drugih takih partizanskih spomenikih. Šlo je že proti koncu novembra, spomenik je bil ovit v polivinil, očitno nekdo lepo skrbi zanj.

Za vsak primer sva se povzpela še dvesto višinskih metrov do označenega kraja, vendar o spomeniku ali njegovih ostankih tam ni bilo ne duha ne sluha, na vrisanem mestu ga skratka nikoli ni bilo. Na planini ne pasejo več, obiskujejo pa krmišča na njej lovci.

Zakaj se preganjava po hostah in grapah za spomeniki? Zato da jih zvečer vpiševa v zbirko oziroma sloj Partizanski spomeniki na Geopediji, slovenski ustreznici Googlovih Zemljevidov. Na Geopedijinem zemljevidu ali na zračnem posnetku terena, ki si ga uporabnik lahko približa toliko, da se večji spomenik, če ni ravno pod kakšnim drevesom, že sam lepo pokaže, mesto spomenika natančno označiva, spomenik opiševa in zapis opremiva s posnetki. Na zemljevidu se na označenem mestu pojavi zvezdica. Takih zvezdic je trenutno blizu 2650 in v zadregi sem z odgovorom, če bi kdo hotel vedeti, ali je to že več kot dve tretjini ali še ne. Nenavadno je, ampak v resnici sploh ne vemo, koliko spomenikov iz časa druge svetovne vojne je na Slovenskem. RKD jih je popisal 2928, vendar je to le izbor. Na pamet bom rekel, da bi vseh znalo biti okrog 4000 (seveda tudi partizanske tiskarne in bolnice ter kurirske javke spadajo sem). En sam človek bi obupal nad količino, ko pa so se pridružili prijatelji, študenti, podjetni člani Zveze borcev in zavzeti posamezniki v krajevnih skupnostih, se je vpisovanje začelo hitreje odsedati. Tale članek sem zasnoval s tihim pričakovanjem, da

zanj nagovori še koga. Nekateri drugi spomeniki so bolje dokumentirani, npr. tisti iz prve svetovne vojne in domobranski so na spletu v samostojnih zbirkah. Geopedija (s spletiščem upravlja stremljivo podjetje Sinergise) prijavljenega uporabnika vabi k brezplačnemu vpisovanju vsega mogočega, za osebno ali za javno rabo, kakor mu ljubo. Sam sem v njej zastavil še zbirko domačij v svojem kraju, dogajališč zgodovinskih romanov, rojstnih krajev romanopiscev, literarnih spomenikov in poti ter vanjo vpisujem tudi družinske kolesarske ture. Pri natančnem umeščanju spominskih plošč zelo pomaga, če vklopim na zemljevidu sloj hišnih števil in sloj cest, ki pokaže neoznačene kolovoze ter gozdne in planinske steze.

Iskanje spomenikov v hribovitem svetu ali v gozdu zna biti precej pustolovsko početje. V bregovih nad Mlincosvaiskala, neuspešno, še ostanke partizanskega taborišča Orlovo gnezdo s spominsko ploščo. Bo že kdo iz tistih koncev, ki za lokacijo ve, poskrbel za fotografijo in spomenik vpisal v zbirko na Geopediji, saj to ne zahteva kakšnega posebnega znanja, le prijaviti se mora prej in mogoče preleteti napotke na začetni strani sloja. Časi so že tako oddaljeni, da se je bolj kot na spomin starejših domačinov dobro zanesti na papirnato dokumentacijo, v glavnem na občinske odloke o razglasitvi spomenikov, ki so včasih opremljeni s parcelnimi številkami, ali na stare knjige in brošure s popisi lokalne memorialne dediščine. Vse skupaj malo spominja na orientacijsko igro iskanja zakladov, s to razliko, da lovec na zaklade dobi koordinate skritega zaklada, lovec na spomenike pa ima v rokah le opis spomenika, geografske koordinate pa po najdbi s klikom na zemljevid sam vpiše v zbirko. Sem in tja postane identifikacija spomenikov naravnost detektivsko početje. V domačem arhivu fotografij sem našel posnetek spomenika XIV. diviziji nekje v bližini Bohorja. Napravil sem ga pred leti na kolesarjenju, torej mora biti ob vrisani trasi ture. Pol ure prej je v albumu posnetek planinskega doma na Bohorju, pet minut pred spomenikom pa sem fotografiral lično hišo z rdečo streho. Vklopil sem torej sloj svojih kolesarskih tur in v načinu ortofoto sledil prevoženi poti. Desno in levo ob cesti pod Bohorjem sem prežal na rdečo streho s slemenom,

obrnjenim pravokotno na cesto. Našel! Pred njo je dvorišče in desno cestni odcep – tudi to drži. Na fotografiji spomenika v senci drevesa se daleč zadaj vidi nekakšna lopa, ne more biti več kot dvesto ali tristo metrov stran od prejšnje fotografije. Glej, tudi na zračnem posnetku je. Zdaj lahko na ortofoto posnetku z veliko zanesljivostjo kliknem na točko med drevesi ob cesti, kjer stoji spomenik.

Večinoma so spomeniki sicer laže dostopni: plošče so na fasadah hiš, spomeniki pa ob cesti, sredi kraja ali na pokopališču. Popisi so natančni, kolikor je bil natančen popisovalec. Zgledni popisovalec za Geopedijo spomenik poslika, popiše pot do njega, ga opiše, prepíše besedilo na njem in imena padlih, poišče v literaturi podatke o postavitvi, kiparju, parcelni številki in številki v RKD. Pomanjkljivi opis lahko kdor koli dopolni. Pred dnevi sem npr. dopolnil zapis o spomeniku ob cesti Gorenja vas–Žiri, s katerega je letos spomladi nekdo odžagal bronasto ploščo, ki je poročala o spopadu med partizani in Nemci na tem mestu 19. junija 1942. Žalostno veliko je vandaliziranih spomenikov v kulturni deželi Sloveniji; tegale je verjetno pretopila v denar ista ekipa kot Tavčarjev doprsni kip v grobnici na Visokem. Še dobro, da imam vsaj njuni fotografiji. ●

Slap potoka Žakelj
Foto: Miran Hladnik

Položnica za plačilo letne naročnine na revijo.

Spoštovani naročniki Planinskega vestnika,

položnice za naročnino na Planinski vestnik za leto 2018 so bile izdane na podlagi podatkov iz Naveze, osrednje evidence članstva.

Če opazite kakršnekoli nepravilnosti, nam, prosimo, pišite na naslov Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, s pripisom Za Planinski vestnik, na el. naslov: hedvika.petkovsek@pzs.si ali pokličite na 01 43 45 690.

Nova cicka tudi za kolesarje

S cicko čez reko Savo

Le kdo še ni slišal za cicko, tisto cicko, s katero se lahko vsakdo prepelje čez reko Savo, tam doli nekje med Hrastnikom in Zidanim Mostom. Planinci jo prav dobro poznamo, saj je nepogrešljiva za tiste, ki se na Kum odpravijo po Škratovi dolini.

Seveda se na to pot običajno odpravimo z vlakom do Zidanega Mosta, nato je treba dober kilometer proti Hrastniku brusiti podplate po asfaltu in že prispemo do prve železniške zapornice. No, tam pa naletimo na prvo dogodivščino. Na podestu visoko nad strugo Save nas čaka prava cicka. Mogoče bo prav takrat na drugi strani reke, zato si jo

Na vrhu cicke je po novem tudi držalo za kolo.

Foto: Zdenka Mihelič

Nam, Zasavcem, je beseda cicka dobro znana. Vsi vemo, da je to rudniški voziček na tirih za prevoz lesa, sicer odprt, z le štirimi stebriči. Ta beseda se uporablja tudi za voziček na žičnici, domačini smo temu rekli *luftpon* ali *zailpon*, s katerim se je vse do srede šestdesetih let prejšnjega stoletja prevažal lapor iz kamnolomov v Vaslah in iz Retja v trboveljsko cementarno. Danes tako žičnico vidimo še v Kresnicah, kjer iz kamnoloma na levem bregu Save prevažajo apnenec v kresniško apnenico na drugi strani reke. Kar nekaj imen se je še uporabljalo za te tovarne vozičke, kot na primer *katra* in *kaslc*.

bomo z vitlom potegnili na našo stran. Popotnik se lahko strpa vanjo in se spusti čez reko, pri tem pa si pred drugim bregom malce pomaga s potegom žice, ali pa mu je v pomoč kdo na bregu, ki ga z vitlom potegne na trdna tla. Vožnja s cicko čez Savo je edinstveno doživetje na tej poti, saj nas popelje sedemdeset metrov daleč z enega na drugi breg, približno deset metrov nad gladino vode. Ob večjih vodnih ujmah, ko je struga polna vode, se ta globina zmanjša na kakih 6 metrov in takrat je ta vožnja mogoče komu tudi malce srhljiva.

Prvo žičnico je leta 1953 na tem mestu postavil tesar Rotar, ki je bil sicer zadolžen za vzdrževanje lesenega ostrejša hrastniške kemične tovarne. Les je čez Savo tovoril s čolni, kar je bilo zahtevno opravilo. Ko pa so v Kresnicah postavljali žičnico za njihovo apnenico, je tam ostalo nekaj nosilne vrvi, ki jo je Rotar izposloval zase in jo uporabil za postavitev žičnice čez Savo za svojo obrt. Pri postavitvi sta mu bila v pomoč predvsem dva domačina, Johan Šinkovec in Franc Zorc, ki sta izklesala skalo, postavila podest in nosilne stebre za žico. Hkrati s postavitvijo žičnice si je Rotar postavil tudi žago in turbino za proizvodnjo elektrike. Sprva so žičnico uporabljali le za prevoz lesa in raznega materiala, občasno pa so se z njo čez reko prevažali tudi domačini, zato je Rotar leto kasneje za varnejšo vožnjo naredil še kabino.

Cesta iz Hrastnika do Zidanega Mosta je potekala po levem bregu Save, na desni strani pa je bil le skromen kolovoz, spodobno asfaltirano cesto pa so domačini dobili šele po slovenski osamosvojitvi. Vse do takrat je bila cicka za domačine zelo uporabna in pripravna za skrajševanje poti do ceste za v Zidani Most ali Hrastnik.

Po smrti tesarja Rotarja so skrb za žičnico prevzeli krajanji Podkrajja. Ivan Albreht, ki je v Podkrajju preživel svojo mladost, je ob svoji upokojitvi v tem našel tudi poseben izziv, v pomoč pa so mu bili predvsem Jože Koritnik, Jože Potočin, Marko Kajič in Polde Perko. Ivan Albreht je vse svoje življenje posvečal raznim tehničnim izboljšavam, zato se je odločil

tudi za izboljšavo cicke. Ugotovil je, da je bila prvotna cicka za svoj namen predimenzionirana in zato tudi pretezka. Opravil je vrsto izračunov in prišel do zaključka, da naredi povsem novo cicko. Delo je zaključil v letu 2014. Nova cicka je za celih štirideset kilogramov lažja, uporabil je tanjši material, namesto krilnih vrat je cicko zaprl z drsnimi vrati in od stare žičnice je ohranil le nosilno žico in kolo. V letu 2016 je vodna ujma odnesla tudi levi podest, a so ga železničarji hitro obnovili, staro cicko pa je Ivan postavil na desni breg za spomin na stare čase.

Ivan do cicke čuti izjemno odgovornost, ne le da ga spominja na mlada leta, predvsem se zaveda, da predstavlja tehnično zapuščino, ki so jo kot vredno ohraniti prepoznali tudi v Zavodu za kulturno dediščino v bližnjih Radečah. Zato težko razume, da si nekateri nepridipravi cicko privoščijo za svoje razbižajske manevre.

Danes domačini cicko uporabljajo le redko, večkrat pa jo uporabljamo planinci za svojo pot na Kum in v zadnjem času tudi kolesarji, predvsem tisti, ki vozijo po novi Slovenski turnokolesarski poti, ki pelje z Gor proti Čimernem in Kumu. Prav za njih so pred kratkim cicko opremili še z držali za kolo, tako da je tudi kolesarjem omogočen udoben in varen prevoz čez reko.

Ivan upa, da bo cicka še dolgo služila svojemu namenu in prav zato si želi najti svojega naslednika. Neko, ki bo skrbel, da bo cicka lepo vzdrževana in vedno pripravljena za popotnika. Prav ta skrb ga je pripeljala v naše Planinsko društvo Kum. Poskus urejanja statusa cicke s pravno-lastniškega in tehnično-normativnega vidika je bil povsem neuspešen. Cicka se uvršča med žičniške naprave in je zato podrejena zelo zahtevni regulativi v smislu varnega delovanja.

Cicka čez Savo je pri ministrstvu za kulturo vpisana v registru nepremične kulturne dediščine pod številko 30170 z naslednjim opisom: "Kovinska potniška kabina za dve osebi, obešena na jeklenice, ki so speljane z enega na drugi breg reke Save. Žičnica, postavljena 1953, je delo samouka iz Podkraja in je edina ohranjena od petih znanih na odseku Hrastrnik–Zidani Most."

Cicka nam z enega brega na drugega omogoča lažji dostop proti Kumu skozi Škratovo dolino.

Foto: Marjeta Bricl

Nove skrbnike smo iskali v lokalnih skupnostih, med društvi in nekaterimi drugimi ustanovami in zavodi, vendar nihče ni pripravljen prevzeti te obveze, ki pa tudi s finančnega vidika predstavlja zajeten zalogaj. Zato bo po vsej verjetnosti do nadaljnjega cicka prepuščena v oskrbo prizadevnih krajanov. ●

Vožnja s cicko čez Savo je edinstveno doživetje, z njo se peljemo sedemdeset metrov in deset metrov nad gladino Save.

Foto: Marjeta Bricl

Gorski vodnik klasične dobe alpinizma

Janez Pečar – Bobek, priznani borovški gorski vodnik

Na Slovenskem smo dobili prve pooblaščené gorske vodnike proti koncu 19. stoletja. Gorski vodniki iz Zgornje Savske doline tedaj niso veljali za posebno sposobne plezalce, izjema je bil Kranjskogorčan Janez Pečar (1862–1949), po domače Bobek. O njem obstaja več zapisov, častno mesto zavzema v Kugyjevih delih, srečanje in pogovor z njim je leta 1937 v Planinskem vestniku opisal Arnošt Brilej. Leta 1944 ga je Evgen Lovšin v knjigi *V Triglavu in njegovi sosesčini* omenil med gorskimi vodniki. Brilej ga je predstavil tudi leta 1950 v reviji *Tovariš*, Lovšin pa leta 1961 v knjigi *Gorski vodniki v Julijskih Alpah*. Omenjen je tudi v nekaterih drugih planinskih člankih.

Janez Pečar je bil po poklicu izučén mizar, preživljal se je predvsem kot coklar. Zanj je veljalo, da se je enakovredno kosal s trentarskimi vodniki, ki so tedaj veljali za najboljše plezalce v vzhodnih Julijskih Alpah. Pečar je nadaljeval tradicijo svojega očeta Janeza Pečarja starejšega, ki je po gorah vodil prve turiste, ki so zahajali v Kranjsko Goro. Pri poskusih prvega pristopa na Škrlatico ga je najel znani beljaški gornik Herman von Findenegg, sicer prvopristopnik na Špik nad Policami (Montaž). Dvakrat sta neuspešno poskušala na Škrlatico priplezati s severne strani (1879), dokler ju niso z juga prehiteli Julius Kugy in njegova trentarska gorska vodnika, Andrej Komac, po domače Mota, in Matija Kravanja.

Janez Pečar mlajši, ki se je v mladih letih udinjal kot divji lovec v strmih Razorjevih in Prisojnikovih stelah, je kasneje svojega očeta prekosil. Postal je pooblaščen gorski vodnik nemškega planinskega društva, saj je slovensko društvo prvi vodniški tečaj organiziralo šele leta 1906. Vodil je predvsem na Razor, Prisojnik, Jalovec, Visoko Ponco ter tudi na gore nad Trento (Pelc nad Klonicami). Na vrh je navezal številne pomembne gornike in osebnosti, med drugim dr. Juliusa Kugyja in dr. Henrika Tumo. Zanimiva je njegova primerjava obeh velikih gornikov tedanjega časa: "Kugy je s svojim spremstvom vedno hodil za menoj in dobro plačal. Tuma je želel biti vedno prvi, pri denarju pa je štedil." Seveda moramo razumeti, da je bil Kugy premožen meščan, brez družine in z njo povezanih obveznosti. Nasprotno je Tumo velikokrat priganjal čas, naslednji dan ga je čakalo delo, pri denarju je bil varčen, saj je skrbel za številno družino. Kugy je Pečarja v svojih delih pohvalil kot izvrstnega in zanesljivega plezalca. Pohvalne in izborne besede so v njegovo vodniško knjižico zapisali tudi vsi drugi njegovi varovanci.

Med novimi smermi, ki jih je preplezal, velja izpostaviti tisto na Visoko Ponco. Pri pogonu na gamse je kot prvi na njen vrh pristopil čez severozahodno ostenje. Ko je o tem pripovedoval Kugyju, ga je ta prosil, naj še njega pelje na goro po tej smeri. Pečar je bil v zadregi, saj ne da bi bila smer za Kugyja pretežka, vendar je ta zagotovo ne bi mogel preplezati. Smer namreč poteka skozi kamin, ki je tako ozek, da zajetni Kugy ne bi mogel skozenj. Kugy se ni pustil odgnati, že večkrat se mu je pripetilo, da so ga gorski vodniki prepričevali, da se je nesmiselno lotiti določene ture, češ da ne bo mogel skozi grebensko okno ali neko ožino v steni. Te ocene so se vselej izkazale za pretirane. Kugy je Pečarja prepričal, da ponovijo vzpon na Visoko Ponco po novi smeri. Štiriindvajsetega junija 1906 so se jima pridružili dva Kugyjeva prijatelja, Graziadio Bollaffio in Oto Lorenz ter gorski vodnik Anton Ojcinger iz Ovčje vasi. Med potjo iz Planice na Ovčjo stran je družina zbijala šale na Kugyjev račun. Premlevali so možnosti, kako ukrepati, če bo prišlo do najhujšega in se bo doktor zagozdil v kaminu. Kugy piše, da se je počutil kot obsojenec, ki ga tuleča množica spremlja na morišče. Ključno mesto z ozkim kaminom je bilo visoko v steni. Tu se je Pečar usedel na skalo in Kugyju namignil, naj se, kakor ve in zna, prebije skozi ožino. Kugy piše: "Obraz je imel kakor mož, ki je kupil sedež v loži in se ves v pričakovanju pripravlja na predstavo." Kugy se je brez težav prebil skozi ožino in presečeni Pečar je zgolj nemo in skrušeno obsedel. Pot na vrh Visoke Ponce jim je bila odprta.

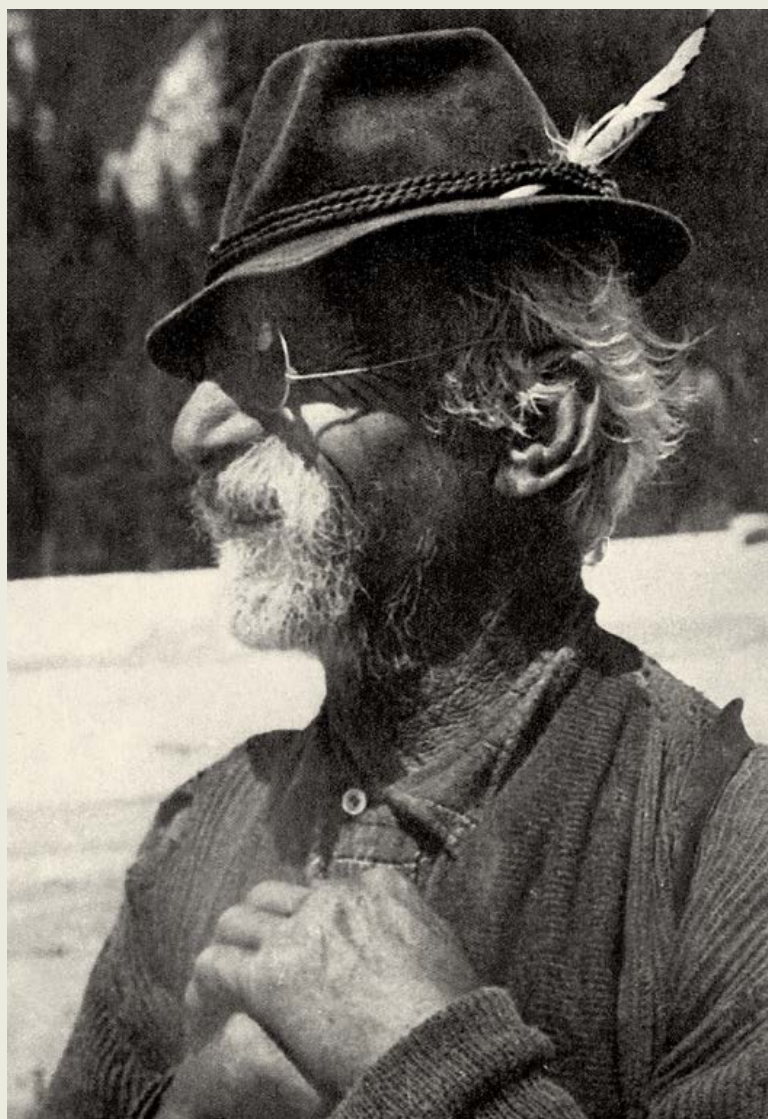
Leta 1909 je Pečar sodeloval pri reševanju dr. Stojca, ki je padel v severni steni Škrlatice in si zlomil roko in nogo. Stojčev soplezalec, učitelj Petrovčič, je o nesreči obvestil kranjskogorske vodnike. Pečar je vodil skupino reševalcev, vendar ti severne stene Škrlatice niso poznali. Ponesrečenca so poskušali doseči z vrha

Škrlatice, on pa je obtičal že v spodnjem delu stene. Pečar je pravilno ocenil razmere in na pomoč poklical znamenite trentarske gorske vodnike. Ti so iz Velike Dnine uspeli priplezati do nesrečnega Stojca, ki je bil tri dni poškodovan ujet v steni. Trentarji in Pečar so Stojca varno spravili iz stene in ga nato prenesli v dolino. Kmalu je dobro okreval, saj ni utrpel notranjih poškodb, zelo rad pa je pripovedoval, kako je med reševanjem Bobek ves čas zbijal šale.

Pečar je bil malo posebneža, Kugy omenja njegovo veselje do petja, čeprav po njegovem mnenju ni imel nikakršnega posluha. Med prenočevanjem na prostem visoko v gorah si je dolge večere in mrzle noči krajšal s petjem, s katerim je verjetno želel kratkocoasiti tudi svoje tovariše. Kugy nad tem njegovim umetniškim udejstvom ni bil navdušen, zato ga je običajno že kmalu utišal. Njemu, zavitemu v tople odeje, je bilo laže zaspati, medtem ko so gorski vodniki drgetali v hladnih nočeh, čakajoč težko pričakovano jutro. Iznajdljivi Pečar se je grel tudi tako, da je čepel nad žerjavico in ostanki ognja, ki so ga kurili iz suhega ruševja. Kugy v svojih knjigah piše, da je Pečar čepel sredi plamenov, in ga imenuje celo ognjeni močerad. "Videti je bilo nepojmljivo, človeka bi včasih kar imele, da bi se trikrat prekrizal."

Pečar se ni branil kapljice rujnega. Ko ga je gospoda po opravljeni turi povabila v gostilno, je po kozarcu vina rad spil še enega, in če je bila prilika, še enega. Ko ga je leta 1937 obiskal dr. Arnošt Brilej, je bil Pečar že navsezgodaj zjutraj pripravljen iti z njim v gostilno na pol litra vina, rekoč: "Kava mi navsezgodaj nič kaj ne diši, žganje je pa premočno za človeka v letih." Seveda Pečar ni bil nikakršen alkoholik. Bil je družabnega in veselega značaja, ni se branil dobre družbe. Gostilniške debate na vasi si nekoč ni bilo mogoče predstavljati brez litra belega ali črnega, le kako bi jezik drugače stekel? Saj tudi danes ni dosti drugače, kajne?

Še pri petinsedemdesetih letih je bil čil in dobrega zdravja. Iz Kranjske Gore je hodil peš čez Korensko sedlo do Beljaka. Tja in nazaj v enem dnevu, kar znese okoli petinštirideset kilometrov. Zanimiv je nasvet, ki ga je dal Arnoštu Brileju in ki velja še za današnje generacije: "Pijte v hribih le toplo, s snežnico je izguba, od mrzle pijače se dobi srčna napaka. In nikarte se presiliti pri hoji. Le vedno lepo zložno, pa boste vse

tekače prehiteli." Ob slovesu mu je dejal: "Kadar pridete prihodnjič v Kranjsko Goro, vas bom peljal na Razor čez steno. Nikar me tako neverno ne glejte! Sem še zmerom krepak, čeprav nisem več čisto varen pred smrtjo." Takrat je bil Pečar star petinsedemdeset let.

Pečar ni v svojem življenju do svojega oseminosemdesetega leta nikdar šel k zdravniku. Najraje se je zdravil sam, z zelišči. Ko ga je bolel zob, si ga je sam izdrl: "Malo sem ga namazal, nato pa s kleščami izruval." Prvič se je napotil k zdravniku šele v zadnjem letu svojega življenja, tedaj je tudi prvič segel v mošnjo po denar za zdravila. Vendar ta niso kaj prida pomagala, še istega leta se je poslovil s tega sveta. Dosegel je častitljivo starost in preživel skoraj vse svoje sodobnike. ●

Viri:

Arnošt Brilej. Obisk pri Bobku. *Planinski vestnik*, 1937, št. 12, str. 368–370.

Arnošt Brilej. Bobek, ognjeni močerad. *Tovariš*, 1950, št. 13, str. 206–207 in 209.

Julius Kugy. *Iz minulih dni*. Založba Obzorja, Maribor, 1971.

Evgen Lovšin. *Gorski vodniki v Julijskih Alpah*. Planinska založba Slovenije, Ljubljana, 1961, str. 216 in 219.

Uroš Župančič. Pečar Janez, Bobek - borovski vodnik. *Planinski vestnik*, št. 1, 1950, str. 22–23.

Janez Pečar - Bobek, Kugyjev "ognjeni močerad"
Foto: Arnošt Brilej. Slovenski planinski muzej, Fond Triglavska muzejska zbirka.

Prigode svizca Zvisa

Nekoč je visoko v skalah gorskega kraljestva živela številčna rodbina svizcev. Vsaka družina je imela svoj rov, vodeč v podzemni dom, najbolj znana in čislana družina pa so bili Svizovi. Vsi svizci so jih občudovali zaradi njihovega praprasedka, ki mu je uspelo ukaniti najbolj prekaljenega šakala, da ga ta ni požrl. Kako mu je uspel tisti podvig, boste prebrali v eni od naslednjih zgodb, ki bo prišla na vrsto, kdo bi vedel kdaj. Tokrat poslušajte ali preberite tole ...

"Brrrrrrrr ... Kako grozzzno me zzzeee-bbbee," je drgetajoč po vsem telesu vzkliknil mali svizec Zvis. Prav nemaren mraz ga je prebudil iz sladkega zimskega spanja. In to seveda v najbolj neprimernem trenutku, sredi imenitnih sanjarjenj o zeleni poljani, prepredeni z labirintom rogov, ki so jih izkopalij njegovi sorodniki. Malček Zvis je s svojimi tovariši med dričanjem, skakljanjem in dirjanjem po toplih, dehtečih travnikih na ves glas vriskal od veselja. Ves prepoten in pregret od toplega sonca in divjega igranja si je zaželel požirka hladne studenčnice – prav to mu je močno vtisnjeno kluvalo v spominu, preden ga je zlagoma začejalo zebsti. Sprva je mislil, da sanja o mrazu, saj sredi poletja nikoli ne zebe! Ko pa si je s premrlima tačkama pomel okrogli očesci, se je hitro prepričal, da je še preveč buden. Razkrit je ležal v svoji postelji, ki mu jo je mamica naredila iz ljubja, in se oziral naokoli. Naprej je zatipal odejo in se brž prekril z njo, zatem pa z olajšanjem zaznal, da je doma. Čeprav je v prostoru vladala tema, mu je bilo jasno, da je med svojimi, kar je ugotovil po smešnih glasovih, ki so jih spuščali speči sorodniki. V domači izbi je bilo preklemano mraz, kar je mali Zvis zaznal predvsem na občutljivem smrčku. Ob vsakem izdihu se je zrak spremenil v rahlo meglico in če ga ne bi tako zeblo, bi se svizec temu pojavu gotovo začel smejati na ves glas. Tako pa je smrček raje potisnil pod toplo prekrivalo in skušal ponovno zaspati. Saj je bila vendar zima! No, vsaj morala bi biti. Razen če ... Razen, če ni dežele že obiskala pomlad.

Ko so se Zvisove oči privadile temi, je jasno razločil obrise na posteljah: očka in mamico v njuni, njegove štiri bratce, dedka, pradedka, praprababico, teto, starega strica in strino pa vsakega v svoji postelji ... Vsi so spali kot ubiti. Starejši so tu in tam tudi malo pogodrnjali, smrknili, hrknili, zasmrčali in zavzdihnili, da jih je bilo prav smešno poslušati.

"Iiii, iiii, iiii...iiiiiii," je kot gasilska sirena začel zavijati Zvisov najmlajši bratec ob očitno zelo slikovitih sanjah, saj se je ob cviljenju divje premetaval po postelji in krilil s prednjima šapicama.

"O, ko bi se vsaj še on prebudil," si je zaželel Zvis, "potem bi oba vstala in se šla igrat. Ali pa bi pokukala skozi vrata, saj mogoče je pa res že pomlad in bi se lahko

počasi vsi prebudili, se pretegnili in vstali. Dovolj je bilo tega zimskega lenuharjenja. To je čisto navadno zapravljanje časa, saj spimo itak vsako noč vse leto," je sam zase v mislih modrijanil Zvis.

Ampak njegov bratec se je umiril, obrnil se je na bok in se znova zazibal v tih, globok sen, zato Zvisu ni preostalo drugega, kot da ostane sam v svoji družbi. Dobro je namreč vedel, da spečih nikakor ne sme zbuditi, ker bi se starša zelo razjezila. Kajti red je red in zimsko spanje je zimsko spanje.

Zunaj se je obetal imeniten, sončen dan. Visokogorsko skalovje je bilo tistega januarskega dne sveže pobeljeno s snegom, česar pa Zvis seveda ni vedel, saj je čepel v svoji postelji in tuhtal, kaj naj naredi. Toda bolj kot je poležaval in hlatal za spancem, bolj se je ta nevljudno odmikal od njega. Za povrh se je prebudil še Zvisov želodec. Svizec je postal tako strašansko lačen, da je moral vstati. Tiho kot maček se je odplazil v kuhinjo in začel stikati po predalih. V enem izmed njih je naletel na skodelico lešnikov in se do sitega namastil z njimi. Zaužito je poplaknil s kozarcem vode, s tal pobral mrtvo mušico in jo snedel za poobede, potem pa ga je začela najedati čista radovednost.

"Kaj ko bi se splazil po rovu in samo za ped odškrunil vhodna vrata?" ga je v mislih nagovarjal tanek notranji glas. "Samo ven malo pokukaj, da vidiš, ali je že pomlad," je še naprej drezal vanj taisti glasek.

"Saj bi res lahko skočil do vhoda in se prepričal, kako je zunaj. Mogoče je celo že poletje, mi pa še kar spimo. Še dobro, da sem se vsaj jaz prebudil," je razmišljal Zvis in se brž prepustil navdihu.

Po rovu je zdirjal do vhoda, na stežaj odprl vrata in ... – in vanj je z vso ledeno silovitostjo hušknil mraz. Kamor je segalo svižčevo oko, povsod je bilo vse zasneženo. O, v kakšno idilično podobo je bila ujeta visokogorska pokrajina, uokvirjena s svetlomodrim nebom.

"Samo mičkeno odskakljaj, tja do najbližjega rušja, da se nadiham svežega zraka, potem pa jo brž ucvrem nazaj na toplo," si je rekel Zvis in hitro kot za stavo zdirjal na prosto.

Močan veter je bril okoli njegovih ušes, ko je drvel navzdol proti temnozelenemu rušju, ki se je, neverjetno ampak resnično, kar naprej odmikalo njegovim

očem in tačkam. Bolj ko se je spuščal navzdol, bolj se mu je umikalo ...

"Hej, kam bežiš?" je Zvisa iznenada ogovoril svizec, ki je bil še mlajši od njega.

"Oj, saj to si ti, sestrična Mična," se je razveselil Zvis in ji brž zaupal vse, kar se mu je bilo primerilo do tedaj. Tudi Mična mu je postregla z zelo podobno zgodbo, zato sta jo kar preveč budna svizca skupaj mahnila naprej.

Dričajoč po belih zasneženih zaplatah med sivim skalovjem sta se režala od zadovoljstva in piskala, kot znajo piskati samo najbolj izurjeni svizci, tako da se ju je slišalo do neba in doline ...

Naenkrat pa se je dotlej sončno, modro nebo pooblačilo. Pa kaj pooblačilo, čisto je potemnelo. Kot da bi ravnokar nastala noč. Ko sta svizca pogledala navzgor, sta istočasno v smrtnem strahu kriknila: "Iii, iii,iiiiiiiiiiii ... Na pomoč! Orel je nad nama! Iii, iii, ii,iiiiiiii ..."

Z razprtimi krili je nad njima res krožil velikanski planinski orel in se ravno odločal, katerega naj si najprej privoščiti za kosilo. Malima svizcema bi se res zelo slabo pisalo, če se ne bi oba brž domislila istega trika: zdrvela sta vsak v svojo smer in s tem tako zmedla orla, da je samo začudeno mežikal s svojima ostrima očesoma opazujoč, kako mu oba plena uhajata dobesedno izpred kljuna. Zvis se je zatekel pod skalo na levi, Mična pa je okrilje našla v zavetju skalovja na desni strani. Orel je torej ostal s praznim želodčkom in ni mu preostalo drugega, kot da se je obrnil in začel iskati drugo žrtev za svoje kosilo.

"Uf, tole je bilo pa smrtno nevarno," sta razbijajočih src drug drugemu priznala bratranec in sestrična, tlesknila s šapicama in se po svoji sledi v snegu zapodila proti domu. No, vsaj mislila sta, da sta našla sled nazaj domov. Ampak sta se uštela. Kajti v času, ki sta ga preživela na planem, sta s svojimi šapicami v puha-sto belino zarisala toliko sledi, da jih je bilo nemogoče razvozlati, zato sta se malčka nenehno zapletala zdaj v ene, zdaj v druge, poti domov pa nista našla ... Sprva se jima je iskanje zdelo še kar zabavno, ko pa ju je začlenjalo zebsti v tačke, sta se ustrašila.

"Ojoj, kako bova pa zdaj našla pot do domačega rova?" ju je vse bolj skrbelo.

"Stopiva tja do rušja, potem pa samo naravnost navzgor in bova doma," je menil Zvis.

Res sta odskakljala do bližnjega rušja, zelenečega kot sredi poletja. Le storžev ni bilo na njem, zato si nista mogla napolniti lačnih želodčkov. Torej sta ju ucvrla naravnost navzgor proti skalovju. A veter je bil medtem zametel vse sledi in o vhodu v domači rov ni bilo ne duha ne sluha. Vendar si nista pustila vzeti poguma, saj sta bila odločena, da morata priti na varno. In sta vztrajno skakljala cik-cak mimo skal, poljan in kamnov navzgor; pa na desno in v levo, vendar vhoda v svoj dom kljub temu nista našla ...

Veter pa je še močneje bril in s Triglava prinašal posamične snežinke. Začenjalo se je večeriti in na vse bolj temno nebo je priplula bledolična polna luna. Mala

svizca, stisnjena drug k drugemu, da sta se vsaj malo pogrela, bi se že skoraj vdala v svojo žalostno usodo, ko je mimo njiju iznenada prismočalo dekle. Kot se je nenapovedano pojavilo, tako je tudi izginilo v oblaku sneženega pršiča. Za njo pa je pritekkel pes. Velika zverina s kratko dlako srnje barve.

"Hov! Saj to sta vidva, Zvis in Mična. Kaj pa v mra-ku počneta zunaj sredi januarja, v tej hladni zimi, hov hov hov?" ju je ogovoril pes, v katerem sta svizca prepoznala svojo trentarsko prijateljico, pitbulko Dixie.

"Zbudila sva se in nikakor nisva mogla zaspati nazaj, potem pa naju je radovednost prignala ven in sva se slednjič izgubila. Zdaj pa ne najdeva poti nazaj. Najbrž bova kar zmrznila tu sredi skalovja. Potem bo najina žalostna zgodba v poduk mlajšim svizcem, da ne bodo ponovili najine napake. Radovednost je

pogosto zelo slaba prijateljica," sta tožila in se samopomilovala Zvis in Mična.

"Oh, dajta no, hov hov, nikar ne bodita taki cmeri! Saj vama bom jaz pomagala," ju je opogumljala Dixie.

Ukazala jima je, naj ji sledita, nato pa so se drug za drugim postavili v vrsto. Dixie je bila seveda prva, za njo Zvis, zadnja pa najbolj prestrašena Mična. Pitbulka je svoj smrček prislonila na tla in začela slediti znanim vonjavam po Zvisu in Mični. Ni trajalo dolgo, ko je razvozljala vse štrene sledi in z lahkoto poiskala najkrajšo pot do domovanj svojih prijateljev. Najprej sta Dixie in Zvis pospremila Mično do njenega domovanja, zatem pa je pitbulka do doma pripeljala še Zvisa. Oba svizca sta, vsaj kolikor je Dixie znano, potem mirno prespala preostanek zime in nihče od njunih domačih nikoli ni izvedel za njuno zimsko avanturo. No, Dixie pa zime seveda ni prespala, ampak je veselo tekala po snegu, se valjala po njem in tu in tam zajela kot sladoleh hladno snežno kepico tudi v svoj gobček. Najbolj je uživala ob dričanju svoje skrbnice, kajti takrat je prosta kot ptiček na veji svobodno dirjala za sanmi in z veliko žlico uživala pasje radosti. ●

*Na pomoč!
Orel je nad
nama!
Risba: Jernej
Kovač Myint*

Roman Benet postal slovenski državlján

V maju 2017 so poslušalci Vala 202 Romana Beneta izbrali za ime tedna, kar dokazuje, da je himalajska krona (naziv za doseženih vseh štirinajstih glavnih osemtisočakov), ki sta si jo prislužila Roman Benet in njegova žena Nives Meri, vzbudila pozornost, občudovanje in priznanje tudi v Sloveniji.

Roman Benet na vrhu Anapurne, 11. 5. 2017
Foto: Nives Meri

Toda vedno ni šlo gladko. Romanova bolezen, huda aplazija kostnega mozga, za katero je zbolel leta 2009 in pri kateri sta bili potrebni dve presaditvi kostnega mozga istega neznanega darovalca, je njuno himalajsko dejavnost ustavila za dobra tri leta. Nives, ki bi morda lahko postala prva ženska na svetu

z vsemi osemtisočaki, je raje počakala, da je ozdravel, kot da bi nadaljevala brez njega. Leta zdravljenja in okrevanja je ganljivo opisala v svoji knjigi *Ne pustim te čakati*. Boj in uspešno ozdravitev sta poimenovala »vzpon na najin petnajsti osemtisočak«. Roman je svojo bolezen vzel kot slabo vreme v Himalaji. Čakal je, kdaj bo minila, tako kot je v baznem taboru v šotoru čakal na izboljšanje vremena; misel na gore mu je bila v veliko pomoč. Ko je končno le okrevljal, sta se z Nives povzpela še na preostale tri himalajske velikane. Treba je tudi omeniti, da so mu zamenjali oba kolka, še preden sta zaključila himalajski cikel.

Čeprav je najraje v gorah, Romana nikoli ni zanimal poklic gorskega vodnika, kajti delo je povsod delo, najsi bo v pisarni ali v hribih. On v gore hodi preživljati prosti čas, ne pa delat. Poklic gorskega vodnika je težak, vzame ti veliko časa; bal se je, da bi se zaradi tega zmanjšalo njegovo navdušenje nad gorami. V življenju je zamenjal veliko služb in poklicev. Ko je hotel na odpravo, ni mogel dobiti dvomesečnega dopusta, zato je pustil trenutno službo in si po vrnitvi domov poiskal novo. Na vprašanje, zakaj z Nives nimata otrok, je odgovoril z njenimi besedami: »Najprej sem bila premlada, vmes ne vem, kaj se je zgodilo, zdaj sem pa prestara.« je pred časom povedal na Valu 202 v oddaji *Evropa osebno*.

Slabih osem mesecev po sestopu z Anapurne, njegova štirinajstega osemtisočaka, je bila 5. januarja 2018 na Upravni enoti Jesenice priložnostna slovenskost, na kateri je Roman postal slovenski državlján. V tem primeru so se birokratski mlini zavrteli presenetljivo hitro. K njihovim pospešenim obratom je veliko pripomogel Božo Koren, njun dolgoletni ljubljanski prijatelj. S priporočilom za podelitev državljanstva je sodelovala tudi Komisija za alpinizem Planinske zveze Slovenije. V njem je predsednik komisije Miha Habjan na koncu zapisal: »Roman Benet je alpinist in himalajec, ki je kljub italijanskemu državljanstvu Slovenec, zamejski Slovenec. Kot tak je spoštovan član širše slovenske alpinistične skupnosti, ki je s svojo alpinistično potjo in s svojo osebnostno pojavo na svoj zelo pozitiven način zaznamoval slovenski alpinistični prostor. Komisija za alpinizem

Roman Benet

Treba je povedati, da sem si to želel že od malega. V Italiji so nam imeli zmeraj za *schiave*, jaz pa sem se vedno počutil kot Slovenec in Italijan. Želja se mi je končno uresničila. Kultura, jezik in navade so bili v naši družini zmeraj slovenski. Pomembna pa je tudi alpinistična stran, sploh kar se tiče visokih gora. Še preden sem поблиže spoznal alpinizem, sem srečal čudne ljudi, ki so pri nas puščali opremo, ogromne čevlje, spalne vreče, nahrbtnike in puhovke. Šele pozneje sem ugotovil, čemu je namenjen ta material – za v Himalajo. Takrat sem začel sanjati o visokih gorah. Trajalo je veliko let, preden sem se jih lahko dotaknil. Danes se v bližini teh alpinistov počutim bolje. Z dvojnimi državljanstvom je za mene padla tista meja, ki še vedno obstaja, kljub temu da smo v Evropski skupnosti.

Nives Meroi, soproga Romana Beneta

Srečna sem, ker je Roman postal tudi slovenski državljan; to so bile sanje, ki jih je gojil dolgo časa. Družinsko hišo, v kateri se je Roman rodil in v njej živi, so postavili na tem ozemlju v začetku 20. stoletja. Zemlja, na kateri smo tukaj živeli ljudje, udeleženci in žrtve zgodovine, postavili meje brez zavedanja, da meje niso zidovi, ampak mostovi, skupna točka in združitev naravne in kulturne dediščine, jezika in religije. Zemlja ne pripada nam, temveč mi pripadamo zemlji in smo njeni gostje.

PZS zelo podpira željo in interes Romana Beneta, da tudi formalno postane državljan republike Slovenije. Na ta način se bo še bolj približal slovenski alpinistični in širši skupnosti ter končno tudi formalno postal del nje.«

Toda v Himalajo ne hodita samo plezat. Ker sta senzibilna človeka z razvitim socialnim čutom, delujeta v humanitarnih akcijah. Ustanovila sta društvo Mandi-Namaste, ki zbira finančna sredstva za pomoč ljudem v Nepal; do sedaj so zgradili dve šoli in bolnišnico. Roman je prostovoljne prispevke s svojega predavanja v Kranjski Gori (december 2016) namenil za pomoč pri okrevanju hudo poškodovanega alpinista Dejana Korena. O prvem zakonskem paru na

Z leve: Nives Meroi, Roman Benet in Romanova mama na podelitvi državljanstva na UE Jesenice
Foto: Klemen Gričar

vseh štirinajstih osemtisočakah je režiserka in avtorica scenarija Vida Valenčič v produkciji Slovenskega programa RAI posnela dokumentarni film z naslovom *14 + 1*, ki bo na sporedu na letošnjem Festivalu gorniških filmov v Ljubljani.

Roman Benet med seraki išče prehod proti vrhu Anapurne.
Foto: Nives Meroi

Po sporočilu za
medije povzela
Zdenka Mihelič

Podnanos in Idrija zmagovito

Trzin, kraj lanskih zmagovalcev državnega tekmovanja Mladina in gore (MIG), je 20. januarja gostil že 29. tekmovanje MIG, planinsko tekmovanje za mlade iz znanj, veščin in izkušenj z vseh področij planinskega delovanja. Zmage so se med osnovnošolci veselile dekleta ekipe Fosili iz Podnanosa, pri srednješolcih pa ponovno idrijske Gorske zjale.

MIG, najbolj uveljavljeno planinsko tekmovanje za mlade z vseh področij in oblik planinskega delovanja, je hkrati tekmovanje iz znanja in športno tekmovanje. Namenjeno je osnovnošolcem od 6. do 9. razreda, tretjič pa so se na tekmovanju MIG pomerili tudi srednješolci. Letošnjega tekmovanja, ki so ga organizirali PZS, Mladinska komisija PZS, Zavod za šport RS Planica, PD Onger Trzin in Osnovna šola Trzin, se je udeležilo 80 tekmovalcev v dvajsetih osnovnošolskih ekipah, tj. tistih, ki so se najbolje odrezali na regijskih tekmovanjih novembra 2017 v Lovrencu na Pohorju, Pivki in na Bledu, ter 38 srednješolcev v devetnajstih dvojicah.

Za sproščen uvod v tekmovalni dan je zapel otroški pevski zbor OŠ Trzin, zbrane pa so pozdravili podpredsednik PZS Roman Ponebšek, župan občine Trzin Peter Ložar, v. d. ravnateljice OŠ Trzin Jana

Klopčič, predsednik PD Onger Trzin Emil Pevec in koordinatorica tekmovanja Brigita Čeh, med finalnim delom tekmovanja pa sta vse navdušila skrita gosta – zadnja leta najuspešnejša slovenska alpinistka Nastja Davidova in alpinistična legenda Tone Škarja. Člani štiričlanskih ekip osnovnošolcev in dvočlanskih ekip srednješolcev so najprej pisali teste iz planinskega znanja, ki sta jih v zanimiva vprašanja strnila vodnica PZS Urška Trček in strokovni sodelavec PZS Damjan Omerzu. V finalni del državnega tekmovanja za osnovno šolo se je uvrstilo šest najboljših ekip, ki so v finalu v obliki kviza odgovarjali na vprašanja iz Planinske šole in dodatnega gradiva, znajti so se morali v določanju kamnin ter v praktičnih nalogah iz prve pomoči in orientacije. Nove državne prvakinje so postale tekmovalke iz ekipe Fosili (PD Podnanos, OŠ Draga Bajca Vipava), tik za njimi so bili lanski

Najuspešnejše srednješolske ekipe PD Idrija z mentorjem Nacetom Breitenbergerjem, povezovalcem Blažem Lesnikom (na levi) ter podpredsednikom PZS Romanom Ponebškom in koordinatorico tekmovanja Brigito Čeh na desni
Foto: Manca Čujež

zmagovalci Obriti orli (PD Onger Trzin, OŠ Trzin), tretje pa Gorske košute (PD Trzič, OŠ Trzič). Na četrtem mestu so pristali Litijski orli (PD Litija, OŠ Litija), na petem Drzne mušnice (PD Bled, OŠ prof. dr. Josipa Plemlja Bled) in na šestem Nanoške polente (PD Postojna, OŠ Miroslava Vilharja Postojna).

V finalnem delu tretjega tekmovanja MIG je osmerica najboljših ekip skozi težje praktične naloge pokazala znanje iz vremenoslovja, prve pomoči in planinstva od A do Ž. Tudi letos so bili nepremagljivi tekmovalci PD Idrija, ki so se veselili prvih štirih mest: lansko zmago je ubranila dvojica Gorske zjale, na drugo mesto sta se povzpeli Beli ženi, na tretje Dva strasna majstra in na četrto Diagonalista. Peto mesto je pripadlo Dvema Mojcama (PD Postojna), šesto ekipi Glupi duo Lama (PD Litija), sedmo Dvema Bedancema (PD Postojna) in osmo Navihanima planinkama (PD Podnanos).

Najboljše ekipe so bile nagrajene s planinskim taborom v Planinskem učnem središču Bavšica, s pokali in medaljami, vsi sodelujoči pa s praktičnimi

nagradami. Zmaga likovnega natečaja z naslovom Moja sanjska gora je romala v roke Jureta Čibeja iz Idrije.

Osnovnošolske zmagovalke ekipe Fosili Jerneja in Lucija Trošt, Eva Ivana Fabčić in Hana Furlan pod vodstvom mentorice Anite Trošt kar niso mogle verjeti, da so postale državne prvakinje: "Na tekmovanju Mladina in gore tekmujejo že štiri oziroma tri leta, drugič pa v takšni zasedbi kot letos. Nismo se niti zavedale, koliko znamo, a se nam je znanje skozi ta leta res usedlo. Z mentorji smo predelale literaturo, ponavljale same, aktivne smo tudi v planinskem društvu, vsako leto se udeležimo planinskega tabora in planinskih izletov, praktično znanje in izkušnje pa pridejo prav tudi na tekmovanju."

Da so srednješolske lovoričke plod dolgoletnega dela v planinskih krožkih in med udeleževanjem v planinstvu, so pokazali idrijski planinci, ki so znova pobrali vsa najvišja mesta. Že drugič zapored sta zmagali Klara Kavčič in Barbara Čibej, ki sta se poimenovali Gorske zjale, članici ekipe državnih prvakov pa sta bili že kot osnovnošolki. "Na tekmovanju Mladina in gore je treba pokazati široko planinsko znanje, ki ga nadgrajujeva z izkušnjami v realnem svetu. Udeležujeva se taborov in planinskih izletov našega društva, vedno več hodiva v gore tudi sami, z družino in prijatelji, s katerimi se družimo na taborih in se skupaj pripravljamo na tekmovanje. Štirje od nas smo v zadnjem letu uspešno opravili izpit za mladinske voditelje in zdaj pomagamo v društvu, tudi pri organizaciji zimovanj ali drugih akcij," sta vtise strnili gimnazijki. V Idriji se kali rod mladih planincev, ki zna celostno zajeti in pokazati planinsko znanje, za kar gredo za sluge predanemu mentorju in predsedniku PD Idrija Nacetu Breitenbergerju. ◉

Nove osnovnošolske državne prvakinje so postale tekmovalke iz ekipe Fosili iz Podnanosa. Foto: Manca Čujež

V objemu pohorskih gozdov

Z dijaki od Ruš do Slovenj Gradca

"Na mladih svet stoji!" so nam govorili, ko so nas videli, kako zadihani in z velikimi nahrbtniki na ramenih premagujemo hribovito pot od Ruš do Slovenj Gradca. "Kdo pa ste?"

Smo člani Mladinskega odseka (MO) PD Drava Maribor, ki planinsko dejavnost širi med mlade. Marsikomu se zdi, da je zaradi sodobnega vsakdanjika to nesmiselno početje. Delo sloni le na štirih mladih vodnikih, ki pa dihamo z naravo, verjamemo v njene vrednote in se zavedamo čarov, ki jih ponuja planinarjenje. Ob sebi imamo že precej mladih planincev, ki se družijo z nami ter znova in znova bogatijo naše izlete. Na II. gimnaziji Maribor že drugo leto vodimo planinski krožek in ponosno lahko rečemo, da se vanj vključuje vse več dijakov. Verjamemo, da se bodo z leti številke povečale in bo ta dejavnost zaživela tudi med srednješolci. Za nami je čudovit izlet čez Pohorje, na podlagi katerega je nastal dnevniški zapis. Morda se v njem najdete tudi sami, morda si samo zaželite naše družbe ali pa najdete kakšen drug razlog in prihodnjic tudi vi stopite z nami v korak.

Dragi dnevnik!

Prvi koraki v jesenske počitnice so bili doživljajsko obarvani – za nami je prvi večdnevni planinski izlet v letošnjem šolskem letu. Prvi vtisi? Zadovoljni, sproščeni, siti in prijetno utrujeni! Poslušaj. Naše hribovsko popotovanje smo začeli v Rušah, od koder nas je pot vodila proti Šumiku. Že po nekaj korakih smo se ob rezanju naramnic nahrbtnika

v rame spraševali, zakaj smo vzeli s sabo toliko stvari. Jutro je bilo prijetno hladno, a hoja ogreje človeka in čebulni način oblačenja je narekoval postanke – slačenje, oblačenje, slačenje, oblačenje. Poglej slap Šumik! In prva skupinska fotografija. Šumenje vode je kmalu zamenjalo ptičje petje. Po nekaj urah hoje smo zabredli globlje v gozd, oglasili pa so se tudi naši želodci. Slanina, piščančje prsi, tunina, sir. In seveda mala gora čokoladnih dobrot. Malica, kot se spodobi! Kljub želji po *kitici ali dveh* dremanja je bilo treba nadaljevati hojo. Korak je spremljal smeh, včasih tudi pesem, predvsem pa dobra volja, ki jo je bilo moč čutiti po vsem Pohorju! Nekaj časa po kolovozni cesti, nato čez travnik pa čez pašnik mimo brezbriznih krav in pred nami se je odprl pogled na Kočo na Klopnem vrhu. Kavica, čaj, potica – hrane na pretek! Sonce se je že spuščalo in treba je bilo stopiti v ritem s korakom. Pot je bila razgibana. Če si zaprl oči in prisluhnil naravi, si lahko v živo občutil zgodbo iz pravljice. Visoka drevesa, med katerimi so bila tla postlana s šotnim mahom in občasno močvirnatim barjem, ki je prispevalo k precejšnji meri smeha – samo vprašanje časa je bilo, kdaj se bo naslednji član naše skupine do gležnja pogreznil v blato. Sončni žarki so pojejnali, sence dreves so postajale vse daljše, temperatura ozračja pa je hitro padala. Pospesili smo korak in še po svetlem prispeli do Koče na Pesku. Za nami je bilo osem ur hoje. Po takšnem dnevu je najboljši občutek, ko lahko odvržeš nahrbtnik, sezuješ *gojzarje*, sedeš na klop in poješ nekaj toplega. Privoščili smo si – kot se spodobi – pohorski lonec in pohorsko omleto! Prijetnemu občutku sitosti se je pridružila zaspanost, ki smo jo za nekaj ur uspešno pregnali z družabno igro *Jungle speed*. Smeh do stropa! Kljub vsemu nas je v zgodnjih večernih urah premagala utrujenost in utočili smo v globok spanec. Prvi dan – uspešno zaključeni!

Prezgodnja budilka je naznanila začetek novega dneva. Prvi sončni žarki so nam vlili svežo energijo in po obilnem zajtrku smo se podali proti Lovrenškim jezrom. Oblačenje, slačenje, oblačenje, slačenje. Nadaljevali smo v slogu. Začetne korake je spremljalo

Če si zaprl oči in prisluhnil naravi, si lahko v živo občutil zgodbo iz pravljice.
Foto: Boštjan Vihar

sopihanje, noge so čutile, da so prejšnji dan že prehodile nekaj kilometrov, in rame so se zvijale pod ponovnim pritiskom težkega nahrbtnika. Narava se je prebujala z nami in ko smo zagledali lesk z Lovrenških jezer, je bil težak začetek že pozabljen. Prva malica in hiter korak proti Ribniški koči. Markacije so nas vodile strmo v klanec, ki je vztrajno zviševal naš srčni utrip. Pot nam je križalo tudi veliko starejših planincev, ki so zvedavo pogledovali za skupino mladih pustolovcev z nenavadno velikimi nahrbtniki na ramah. Najprej skozi gozd, nato čez travnik pa spet skozi gozd. Ustavili smo se pri "studencu ljubezni", kjer so se nekateri opogumili in do vrha napolnili svoje plastenke! Velja rek, da se potem, ko narediš požirek te vode, zaljubiš v prvo osebo, ki jo zagledaš. Ker pa je legenda zrasla na našem zelniku, Amorjeva puščica ni zadela nikogar. Kmalu za tem smo stali na golem Jezerskem vrhu. Nastala je še ena skupinska slika in s pospešenim korakom smo nadaljevali proti Ribniški koči, ki je od Jezerskega vrha oddaljena le dobrih petnajst minut. Kava, palačinke in *štrudl* so bili postreženi s koroškim naglasom, ki nam je povedal, da smo prehodili že kar nekaj kilometrov in počasi prestopali mejo Štajerske. Kot na vseh postojankah do sedaj smo tudi tukaj skrbno napolnili Planinski dnevnik z novimi žigi in se odpravili naprej. Naši polni želodci so se hitro soočili s ponovnim klancem. Najprej smo osvojili najvišji vrh Pohorja – Črni vrh, od koder se nam je odprl čudovit razgled na Peco, Uršljo goro, Košuto, Raduho in druge okoliške vrhove. Pod njimi je visela gosta megla, ki je celoten razgled še bolj mistično obarvala. Nebo nad nami je bilo brez oblaka in marsikoga je zamikalo, da bi za trenutek posedel na osamljeni klopi in se izgubil v pravljicni daljavi. Toda pot pred nami je bila še dolga, in morali smo kreniti naprej. Rahel spust do Grmovškovega doma pod Veliko kopo in potem strm klanec po smučišču do vrha. Nekaj požirkov vode, globokih vdihov svežega zraka, kosček čokoladice in strumno v korak! Pred nami je bil dolg spust, ki mu ni bilo videti konca. Nekaj zdrsov, ki so se na srečo končali samo s šalami, kanček *jamvanja* ob pogledu na neskončen reliefni padec, vse manj in

manj sončnih žarkov. Temperatura se je precej znižala in spet so na vrsto prišle kape in rokavice. Zahajajoče sonce je morda ohladilo telo, a toliko bolj ogrelo srce. Pogled na ožarčeno Uršljo goro, za katero se je skrila mogočna krogla, je jemal dih. Barve so se prelivale, kot da bi jih kdo naslikal, in bela sapa, ki se nam je ob vsakem izdihu valila iz ust, je postala zanemarljiva. Sledil je še kratek vzpon, potem pa spust h koči. Ko smo prispeli, se je že rahlo mračilo, samo Uršljo goro so še objemali zadnji sončni žarki. Obrisi vrhov so bili jasno vidni, svetloba nad njimi pa se je živo prelivala iz rumene v oranžno in rdečo barvo, ki je osvetlila tudi puhaste oblake nad gorami, med katerimi se je v danem trenutku zasvetil še utrinek. Onemeli smo. Kako lepo, že skoraj neresnično! A vendar, hladen zrak nas je prebudil v resničnost in prestavili smo se v koč, ki jo je ogreval vroč kamin. Pričakala sta nas izjemno gostoljubna skrbnika, nam skuhala večerjo in vroč čaj. Večer je minil, kot bi mignil. *Jungle speed*, šale, smeh in nadvse dobra volja so v nas vzbudili utrujenost, ki nas je hitro potopila v prijeten spanec. Drugi dan – kot v pravljici!

Zbudili smo se v hladno, sončno jutro, nebo je bilo brez oblaka. Vonj po kavi in čaju nam je hitro odprl od spanja otekle oči in pognal adrenalin po žilah. *Gozzarje* je bilo vse prej kot prijetno občutiti na nogah, medtem ko so rame srečno zavriskale ob občutno lažjem nahrbtniku. Na vrsti je bil samo še spust v Slovenj Gradec. Korak je spremljalo radostno razpoloženje, pot pa se je vila skozi gozd do kmetij po kolovoznih cestah in travnikih vse do glavne ceste, kjer smo ob tabli z napisom Slovenj Gradec posneli še zadnjo skupinsko fotografijo. Še kavica pred prihodom avtobusa in uradni zaključek izleta, ki je predstavljal vse prej kot pravi zaključek. Ne samo med potjo domov, tudi v prihodnjih dneh so se naše misli pogosto izgubile med širnimi gozdovi Pohorja, ptičjim petjem, šotnimi mahovi, studenci, polnimi ljubezni, potočki in slapovi, ožarčenimi vrhovi. Spomin pa še danes velikokrat obudi zapis, ki smo ga opazili na poti: "Naj se ti ne mudi. Postoj. Prisluhni. Začuti." Ni bil samo izlet. Bilo je doživetje in pol! ○

Korak je spremljal smeh, včasih tudi pesem, predvsem pa dobra volja.

Foto: Boštjan Vihar

Zimovanje na Zelenici

Zimska šola gorništva

Že od nekdaj se rada učim in spoznavam nove reči, tako da ko zaslišim besedo šola, so moja ušesa že na preži. Nekako tako je bilo tudi pri zimovanju Planinskega društva (PD) Fram, za katerega sem vabilo dobila po elektronski pošti.

Odkar sem začela bolj intenzivno zahajati v gore v vseh letnih časih, sem se želela poučiti tudi o zimi v gorah. Ko mi je lanski božiček prinesel učbenik Planinska šola, se mi je nasmejala do ušes, a sama sem že od nekdaj mnenja, da je teorija eno, praksa pa drugo. Pomembno je, da svojo teorijo preskusiš na terenu. Tako je bilo tudi letos na Zelenici, kjer smo se učili in se marsičesa tudi naučili.

Na sobotno jutro se nas je na Ljubelju zbralo dvajset udeležencev, od tega trije osnovnošolci, dva srednješolca in šest vodnikov PZS. Prtljago smo oddali na teptalnik za sneg, mi pa smo se peš odpravili proti Planinskemu domu na Zelenici. Pot do planinskega doma smo si pohodniki delili s turnimi smučarji, ki smo jih tekom našega tabora vseskozi srečevali. Po dobri uri in pol hoje smo prispeli do te simpatične planinske postojanke, ki stoji na nadmorski višini 1536 metrov na Zeleniškem sedlu med severnim ostenjem Begunjščice in južnim pobočjem obmejnega grebena Na Možeh. Planinski dom, ki so ga po požaru leta 1999 lepo obnovili, upravlja PD Tržič.

Dom je bil ob našem prihodu nabito poln in vse do sredine nedeljskega popoldneva se je v njem trlo tako dnevni obiskovalcev kot tudi takšnih, ki smo bili v domu krajši čas nastanjeni. Imeli smo majhen privilegij, namreč smeli smo se zadrževati v predavalnici, kjer smo jedli, poslušali predavanja in se družili.

Sobota je bila namenjena predavanjem in učenju novih veščin, za kar so poskrbeli glavni akterji tega tabora: Jože Bobovnik - Bobi, Damjan Blažič in Nejc Bobovnik. Bobi nam je predstavil, kako se pripraviti na pohod pozimi, katera je pravišnja zimska planinska oprema in kako jo zložiti v nahrbtnik. Po kosilu smo se še v soncu odpravili na bližnje smučišče, kjer so nas razdelili v tri skupine. Pri Damjanu smo se učili hoditi z derezami in uporabljati cepin, pri Bobiju in Nejcu smo se (na)učili uporabljati plazovno žolno, sondirati in pravilno gaziti po novozapadlem snegu. Tudi s krpljami smo imeli priložnost hoditi ter se vmes sankati z vrečami in voziti s pležuhi. Prave zimske radosti in odklop od vsakdanjih skrbi so poskrbeli za sproščeno vzdušje in poučno zabavo. Po koncu učnih ur se

*Dom na Zelenici - naše domovanje za tri dni
Foto: Jasmina Pekljar*

je večina vrnila nazaj v dom, peterica pa nas je imela še nekaj energije in smo se povzpeli na bližnji vrh, 1704 metrov visoko Ljubeljščico. Za svoj vzpon smo bili nagrajani s prečudovitim razgledom na greben Košute in na sončne žarke, ki so kukali izza gora in oblakov na zahodu. Igra narave, ki nam je jemala dih. Postajalo je vse hladneje, zato smo se počasi in previdno odpravili nazaj v topli objem planinskega doma. Pred večerjo je Nejc predaval o snežnih plazovih, po večerji pa smo še prijetno poklepetali in počasi odšli v deželo sanj.

V nedeljo sta se obetala obiska dveh vrhov. Sedmerica se je podala na Begunjščico, ostali pa smo namerali na Suho ruševje. Jutro je bilo jasno, a kmalu so se vse naokrog začele poditi megle, ki so nam zakuhale, da smo zgrešili odcep za Suho ruševje in kasneje (kot nadomestni plan) še za sedlo Šija. Na koncu smo se odločili, da se spustimo do kočice pri izviru Završnice in od tam gremo nazaj na Zelenico. Pot do kočice nam je utrla prva skupina, kdaj pa kdaj pa smo naredili tudi svojo gaz in se ugrezali v sneg ter se vozili po zadnji plati. Srečna prva skupina je prek Šentanskega plazu dosegla vrh Begunjščice, kjer so ujeli nekaj sončnih žarkov in nato varno sestopili do kočice. Ob času kosila smo bili tako ponovno skupaj in si z veseljem delili vtise o polno doživetem dopoldnevu. Po kosilu pa spet na sneg. Cilj tega popoldnega je bil iglu, ki sta ga Damjan in Matjaž postavila z otroki, preostali pa smo se povzpeli na Ljubeljščico. Tokrat sonce ni bilo še tako nizko, a je bilo vseeno čudovito. Sestopili smo k skupini, ki ji je že uspelo zgraditi iglu. Na koncu smo v njem sedeli vsi; naredili so tudi prestol, na katerem smo ustoličili tudi svojega kralja – Matjaža. Planinski dom se je že tekom nedeljskega popoldneva umiral, tako da smo bili nazadnje edini gostje. V njem sta zavladala prijetna tišina, mir. Pred večerjo nam je

Priprave na krpljanje
Foto: Jasmina Peklarič

Damjan predstavil nevarnosti v gorah, po večerji pa še svoj obisk Bangladeša leta 2009. Potem pa hitro spat, saj smo nekateri že sanjali o jutranjem vzponu na bližnjo Ljubeljščico, da bi ujeli sončni vzhod.

Ni nam uspelo, a nič ne de. Vsi smo vstali malo pred osmo uro, po zajtrku pa smo se odpravili v dolino Završnice. Že pred spustom proti kočici se nam je odprl pogled proti Blejskemu jezeru in Julijskim Alpam. Po vzponu na sedlo Šija se je del skupine vrnil na Zelenico, del pa je nadaljeval na 1798 metrov visok Srednji vrh. Na vrhu nas je čakala razgledna pravljica. Bili smo navdušeni in srečni, da smo se odločili za vzpon. Nasmejani, ogreti od sončnih žarkov in polni razglednih vtisov smo sestopili, obiskali še iglu in se tiho poslovili od vseh doživetij tistih treh dni.

Po kosilu je sledil le še spust do Ljubelja, nekateri peš, eni z vrečami in s pležuhi, ostali pa s teptalcem za sneg. Nato pa vsak svojo pot, z mislimi pri številnih trenutkih, ki smo jih doživeli skupaj. Vsakdo je na svoj način ulovil srečo in prepričana sem, da smo se tega zavedali. ◉

Pogled s Srednjega
vrha proti Stolu
Foto: Jasmina Peklarič

Adrenalinski šok

Premočen od potu in morda še česa

Veselite ob skorajšnjem vijuganju kvarijo smučke, ki, pritrjene na mlahav nahrbtnik, vztrajajo v položaju, neprimernem za hojo. Streljaj od doma ne potrebuješ mnogo opreme, zato je vreča na hrbtu močno "podhranjena", smučiči pa predolge. Priznati moram, da bi bila hoja prijetnejša s trideset centimetrov krajšim tovorom.

Na vrhu izkrcenega pobočja mi misel zamre v občudovanju s snegom poprhanih dreves, ki, zastrta z meglico, tonejo v strmino. Oko samodejno išče s soncem obsijane vrhove krošenj, toda meni doslej neznana moč linije, ki jo nakazuje gozdni rob, preusmeri pogled na zabrisane predele osojne doline. Za nekaj trenutkov me premami lepota prizora, potem pa si hitro nadenem smučarsko opremo. S sinom izbereva vsak svoje pobočje, on severovzhodno s tršo kložo, jaz, nekoliko slabši smučar, pa mehkejšo severozahodno stran. Smučanja je za

dobrih petdeset metrov, kar bo zadoščalo za dvanajst do petnajst kratkih, hitrih zavojev. Na začetku spusta sem še nekoliko neroden, ko pa mi smučiči kar same zdrsijo iz zavoja v zavoj, dobim občutek, da se, skorajda breztežen in le rahlo zibajoč, pričnem pogrezati v belino. Lahkotnost gibanja me tako prevzame, da se brez predaha vzpenjam in spuščam, dokler celo pobočje ni podobno z enakomerno vijugastimi brazdami preorani njivi. Pri spustu bočni zdrsi smučke kompenziram z daljšim zavojem in se zaustavim. Prestopim.

"Ne! ... Ne! ... Ne! ... Nemogoče!" Nedaleč stran stojijo v vrsti trije "kožuharji". Iz gošče so preplašeno pridrveli in se dobesedno z drsanjem zaustavili, tik preden bi me pomendrali. Presenečeno se gledamo. Srednji kosmatinec s pomečkano dlako, se nemo dvigne na zadnje tace, izprazni mehur in si me z nagibanjem glave ogleduje, kot bi bil kratkoviden. Nekaj je narobe. Ne občutim strahu.

"Miha, pridi pogledat medvede!" zakličem.

"Ja, ja, medvede," je bilo slišati izza roba.

Nekaj trenutkov se nihče ne premakne, nato pa debeloglavec v neverjetnem, veličastnem, nekaj metrov dolgem skoku poleti skozi zrak. Pri padcu prš snega izpod šap zastre pogled. Še dva skoka in že izgine v bližnjem grmovju. Preostala dva mu elegantno in sinhrono sledita. Kakšno lahkotnost, hitrost in moč so mi v nekaj trenutkih prikazale te na videz okorne in čokate živali. Ostanem sam. Le sledi izključujejo vsak dvom o resničnosti neverjetnega srečanja.

Zapodim se v strmino, vendar me negotovi prestopi kmalu prisilijo v mirovanje.

"Zakaj ne smučaš?" se čudi sin.

"Noge se mi tresejo," zamomljam.

"Pa hlače?" me podraži.

Nič ne čutim. Ker jih nisem zmožen preveriti z otipom, negotovo dahnem: "Čiste."

Zaveda se, da popolnoma premočen od potu in morda še česa ne smem na mrazu mirovati, zato *po*baše vso odvečno šaro v nahrbtnik, nejeverno zmaže z glavo in odvijuga. Z negotovimi, kratkimi koraki, oprt na smučiči, počasi drobim za njim. ●

Z meglico zastrta drevesa tonejo v strmino.

Foto: Meta Premrl

U znamenju varnosti pred plazovi

V soboto, 25. novembra 2017, je v izobraževalnem centru Uprave za zaščito in reševanje RS na Igu pri Ljubljani potekalo tradicionalno, 13. posvetovanje Gore in varnost, s poudarkom na varnosti pred plazovi. Dogodek je organiziral skupni odbor PZS in GRZS Gore in varnost, predavanja je povezoval Matjaž Šerkezi, strokovni sodelavec na PZS in inštruktor GRZS. Posvetovanja se je udeležilo nekaj več kot sto udeležencev, strokovnjakov na področju planinstva.

Kot prvi predavatelj se je predstavil alpinist in dolgoletni gorski reševalec Jani Bele. Iz svoje pravkar izdane knjige *Nevarno proti vrhovom*, zbirke gorskih nesreč, ki so se pripetile gornikom, planincem, alpinistom in gorskim reševalcem, je izbral tri nesreče, pri katerih so vsi udeleženci po srečnem naključju preživeli. Prva nesreča se je zgodila med smučanjem na Triglavskem ledeniku, ko je nesrečni smučar, ki je sodeloval v tekmi, "poletel" čez Steno v zasnežen graben. Ker iz opisov in pripovedovanj ni bilo možno ugotoviti, kje naj bi bilo mesto padca v globino, je Bele k raziskovanju povabil Jaka Ortarja, ki je z modernimi metodami merjenj ugotovil verjetno mesto nesreče. Strela lahko udari tudi sredi lepega sončnega dne. Ravno to se je zgodilo planinki, ki je skupaj z možem sestopala po markirani poti s Triglava proti Doliču. Bele je predstavil še nesrečo samohodca v ledeniškem svetu pod Grossglocknerjem. Pred vršnim vzponom se je planinec obrnil in pri sestopu padel v razpoko ter se v njej zagozdil. Iz zraka so reševalci na srečo opazili njegovo roko, ki je molela ven. Zelo poučen je bil filmček, ki ga je Bele snel s svetovnega spleta, kaže pa primer neustrezne priprave (opreme) dveh turnih smučarjev na turo. Oba sta na dokaj strmem pobočju s trdim snegom zdrsnila, potem ko sta smučiči prestavila z nog na rame, pri tem pa nista imela ne cepinov in ne derez.

Matjaž Šerkezi je predstavil statistiko gorskih nesreč v letu 2017 do dneva predstavitve. Gorski reševalci so posredovali v 514 nesrečah, večina od njih se je seveda zgodila v poletnih mesecih. V dolino so prenesli tudi dvanajst oseb, ki so izgubile življenje. Ponesrečeni so planinarili po markiranih poteh, hodili po brezpotjih, plezali, veliko je bilo letalskih nesreč padalcev ... Na prvem mestu vzrokov za nesreče je bil zdrs, sledi nepoznavanje terena, nato telesna nepripravljenost ... Največ nesreč se še vedno zgodi pri sestopu. Predstavil je tudi dve intervenciji, pri katerih so bili vzroki klicu na pomoč neprimerna obutev, nepoznavanje

terena, neprimerna priprava na turo, slabi vremenski pogoji. Obe nesreči sta se pripetili na področju Velike planine. V prvem primeru je družina z otroki zašla v težko dostopen teren, neprimerno obuti in izgubljeni so zaprosili za pomoč. V drugem pa se je kolesar izgubil v megli na Veliki planini, baterija na mobilnem telefonu se je izpraznila. Zaradi nepoznavanja terena, slabih vremenskih pogojev in nepopolnih informacij o mestu nahajanja je bilo iskanje izredno oteženo.

Lani je sneg zgodaj pobelil gore. Spremenljive vremenske razmere, izmenjajoča se hladna in topla obdobja zime, veliko snega z raznovrstno sestavo, vse to zahteva da moramo biti za zahajanje v gore ustrezno pripravljene. Aljaž Anderle, gorski vodnik in reševalec, je v svojem predavanju o plazovnih žolnah govoril o lastnostih, predvsem dosegu, prednostih in pomanjkljivostih nekaterih vrst digitalnih žoln, ki so trenutno na trgu. Vendar se moramo kljub opremi, ki jo imamo, zavedati nevarnosti zasneženih gora, kar pomeni, da moramo znati oceniti razmere, tveganja in tovariško pomagati planincem, ki jih je zasul plaz. Kako hitro bomo našli zasutega v plaz, je odvisno od znanja uporabe žolne in naše usposobljenosti rokovanja z njo.

Marko Šimenc je v zadnjem predavanju predstavil tri različne tipe nahrbtnikov z zračnim balonom, ki so predvsem med turnimi smučarji vedno bolj priljubljeni. Pri tem velja upoštevati njegovo opozorilo, da uporaba nahrbtnika sama po sebi ne zagotavlja, da bo tura potekala varno. Po uvodni predstavitvi so nahrbtnike sodelujoči lahko tudi preizkusili.

Vprašanja, pripombe in razprava sodelujočih so bili tudi tokrat znamenje lastnega zavedanja, da se moramo v gore odpravljati z znanjem, ustrezno opremo, primerno fizično in psihično pripravljene. ●

Različne vrste žoln
Foto: Irena
Mušič Habjan

NOVICE IZ VERTIKALE

Letošnja zima je kar radodarna s snegom. Mogoče celo preveč, ravno ko se razmere malo umirijo, prispe nova pošiljka snega. No, v preteklih tednih se je vse skupaj le stabiliziralo, odjuga in dež sta opravila svoje, na sceno je stopil mraz. Snežna odeja se je kar dobro predelala in utrdila, alpinisti, lačni škripavca, so komaj čakali, da se poženejo s štartnih blokov. Glede na vreme bi lahko pričakovali dobre ali vsaj solidne razmere v večjem delu naših planin, a razen redkih izjem je bilo "izvidništva" bolj malo. Veliko udobneje se je priklopiti na medomrežje in spremljati, kje se pleza. Poglejmo, kje so bile naše ladje.

Zimski vzponi

Kost za glodanje sta 23. decembra vrgla Nejc Turnšek in Jaka Križanič (oba AK Vertikala), ki sta v slogu prekaljenih kvartopircev stavila na Okrešelj. Taktika "all in" se jima je obrestovala in uživaško sta se "sprehodila" čez **Vzhodno smer (350 m)** v Mali Rinki.

Dan prej je Marko Volk (AO Grmada Celje) presoliral **Nemško grapo (450 m, AI2)** v Ojstrici. Razmere je označil za solidne vsaj v uvodnem

delu smeri in v prečki, drugo pa ga ni preveč navdušilo. Že naslednji dan sta smer ponovila Robert Palir in Leon Ramšak (oba AO Grmada Celje), težavnost ob njunem vzponu se je povišala na AI3.

25. decembra sta Miha Gorjanc in Leon Ramšak medse vzela še Majo Dobrotinšek (vsi AO Grmada Celje) in družno so premagali težave **Bele piramide s Tschadovo (550 m, AI3+)** v Turski gori nad Okrešljem. Maja je bila tako navdušena nad izkušnjo, da je ostala brez besed. Upamo vsaj, da ni tako ostalo tudi pri dejanjih zahvale in da sta fanta odšla domov ustrezno hidrirana.

22. decembra so Roman Benet, Nives Meroi, Florian Erlah in Tine Cuder (AO Trbovlje) preplezali **Severno grapo (600 m, III/4)** v Vevnici. Varovali so se samo čez najtežji skok, kjer so imeli dobre razmere, sicer pa so precej gazili. Pod steno, kjer so jih čakale smuči, so se vrnili kar po smeri. Matija Volontar (AO Jesenice) in Aleš Česen (Alpski gorniški klub) sta se podala v **Deržajevo smer (300 m)** nad Vršičem. Tudi onadva sta dostop opravila na smučeh, tako da sta gazila samo do vstopa v smer. V smeri je bilo vsega po malem, a sta se večinoma kar *nadelala*, silnega veselja ob plezanju po *škripavčku* namreč nista bila deležna. Sestopila sta s spusti po smeri in na smučeh odvijugala nazaj v dolino.

23. decembra so Andraž Avbelj, Aleš Rovšnik in Jurij Ličen (vsi AO Črnuče) preizkusili ostrino cepinov in vijakov v **Desnem slapu (150 m, WI3)** pod Prisojnikom. Naleteli so na dobre razmere in uživaško plezanje. Najtežjemu delu, sveči, so se izognili z obvozom po levi. Pozneje jim je bilo žal, saj je bila dobro narejena.

Tudi **Teranova (200 m, WI3+)** v Dolgem hrbtu je odprla sezono in v svoj objem spustila prve plezalce. 23. decembra sta z njo opravila Simon Kurinčič in Boris Bodlaj (oba AO Kamnik). Uživala sta v dobrih razmerah brez kopnih odstavkov in verjetno obžalovala, da nista mogla potipati tudi zgornjih nadstropij Dolgega hrbta, saj so se dobre razmere nakazovale tudi v Trojki in v drugih smerih. V naslednjih dneh se je čez smer zvalilo precejšnje število navez. Presenetljivo se nobena od njih ni odločila za kukanje v više ležeče smeri. Istega dne sta Denis Arnšek (AK Črna) in Tjaša Kolar (AO TAM) preplezala **Kramarjevo smer (615 m, III/2-3, M4)** v Storžiču. V začetnem delu sta se spopadala s suhim in nepredelanim snegom, zato sta imele nekaj težav z iskanjem uporabnih razčlemb za zatikanje lednih orodij. Ker pa sreča spremlja hrabre, sta imela više boljše razmere in iz smeri sta izstopila z nasmeškom na obrazu. Na začetku januarja se je dogajanje nekoliko bolj razživelo. 8. januarja sta Marko Mavhar in Marko Volk (oba AO Grmada Celje) žela sadove oglednih tur v takih in drugačnih vremenskih razmerah. Zavila sta pod **Celjsko smer (350 m, AI4, M4+)** v Mali Rinki. Razmere sicer niso bile vrhunske in fanta sta morala pogoltniti nekaj začinjenih odstavkov, a sta bila nad doživetjem vseeno navdušena. Verjetno sta se še posebej veselila kopanja skozi opast na robu stene. Novica je pristala na spletnih straneh in odprta je bila pot za novodobne "raziskovalce".

Linijo sta 12. januarja ponovila Denis Arnšek (AK Črna) in Aleksander Kranjc (AO Ljubljana-Matica), ki sta poročala o dobrih razmerah, razen v vrhnjem delu, kjer sta se tresla. Za dobršno mero adrenalina sta poskrbela med sestopom, saj jima je v času, ki ga potrebuješ za celoten

V Vzhodni smeri
Foto: Matej Balažič

sestop, uspelo najti komaj začetek Turskega žleba.

Že naslednji dan so bili v smeri Leon Ramšak, Luka Kračun in Gašper Kresnik (vsi AO Grmada Celje). Nad razmerami se niso pretirano pritoževali, so pa izstopili nekoliko preveč desno in po nekoliko težji prečki *priskali* do roba stene. Fantje so plezanje označili za *ornk zadevo*.

Istega dne se je nad Okrešljem mudil tudi Marko Volk, njihov kolega z odseka, ki se je podal v **Severovzhodni raz (450 m, IV/III)** Koroške Rinke. Plezanje je postreglo s celo paleto razmer – od trdega, predelanega snega čez tanek led do klože in pršiča. Fant je smer priporočal za plezanje, a soliranje je vseeno označil za drzno.

Tudi člana AO TAM Matej Balažič in Jure Vilčnik sta se tega dne potikala nad Okrešljem, in sicer sta se na Matejevo pobudo podala v **Smer Franca Jožefa (200 m, IV/4)** v Turski gori. Očitno si je Matej že zelo dolgo želel preplezati to smer in v petem poskusu mu je tudi uspelo. Vztrajanje se je izplačalo in nagrajena sta bila z odličnimi razmerami. Izstopila sta po Szalay-Gerinovem grebenu. Še dobro, da sta Matej in Jure plezala v tej smeri, saj sta tako nehote rešila iz zagate mlade matičarje, ki so iskali Vzhodno smer v Mali Rinki. Anže Klarič, Bor Levičnik in Matevž Štular (vsi AO Ljubljana-Matica) so v megli tako zelo zašli, da so namesto desno, v Malo Rinko, zavili levo, v steno Turske gore. Še med plezanjem so se mladci orientirali po skici Vzhodne smeri. Slab začetek, dober konec bi lahko rekli, mladež pa koristni izkušnji tudi ne bo gledala v brk.

14. januarja so Tine Cuder, Tina Korinšek (oba AO Trbovlje), Florian Erilah in Roman Benet pristopili pod **Damoklejev meč (250 m, V/5)**. Na dostopu niso imeli težav, saj je bil sneg precej zbit. Slap je bil zelo dobro narejen, tako da je bilo plezanje uživaško. Če seveda odmislimo pokanje in ječanje ledenih sveč nad glavo, ki pa so tokrat vse ostale na svojem mestu. Med plezanjem so opravili še nekaj vzdrževalnih del, in sicer so popravili vsa varovališča. Zdaj imajo vsa vsaj enega, če ne dva nova svedrova. Ob vračanju v dolino so priskočili

na pomoč poškodovanemu plezalcu. Tudi Damoklej je v naslednjih dneh dobil nekoliko številnejši obisk.

14. januarja sta se Nejc Turnšek in Marjan Kozole (oba AK Vertikala) podala pod Storžič, in sicer v **Črni graben (600 m)**. Do velike luknje, kjer se začne nekoliko resnejša plezarija, sta plezala nenavezana. Tam ju je ujel pripravnik iz AO Tržič po imenu Jernej, ki se jima je potem pridružil pri plezariji. V nadaljevanju so se soočali s spremenljivimi razmerami – od ledu, pomrznjenih trav do pršiča in na vrhu užili še nekaj sončnih žarkov. Na sestopu skozi Peto žrelo so se zgrozili ob velikem številu klož in se veselili, da so bile majhne.

Nekaj obiska je bila deležna tudi Trenta, kjer so člani AO Cerkno preplezali **Bogovsko grapo (600 m, 90°/70° IV-, sneg do 50°)** v jugozahodni steni Šplevte. Razmere niso razočarale, saj je bilo v začetnem slapu dovolj ledu za uživaško plezanje, grapa pa tudi v nadaljevanju ni skoparila s snegom, le proti vrhu se je nekoliko udiral. Nekaj dni pozneje so obiskali še Bavški Grintavec in **Delavsko grapo (800 m, 70°/45°, III+)**. Tudi tukaj so bile razmere "za vriskat" in niti dva krajša kopna skoka nista pokvarila vzdušja.

Vsaj za zdaj kaže, da je Okrešelj hit sezone, saj so bile preplezane številne lažje grape tudi v Mrzli gori. Tako so dodobra obdelali **Centralno grapo (500 m, AI3+)**, **Zahodno smer (300 m, AI2)**, **Dopoldansko (200 m, AI2)**, **Vzhodno (400 m, AI3)** in **Sestopno grapo (200 m, AI2)** v Križu pa še kaj bi se našlo. Izostala ni niti Zelenica, kjer so bile preplezane **Lenuhova, Jančeva, Y ...**

*Novice je pripravil
Peter Bajec - Poli.*

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Primorske 8c

Pregled novic začnimo še v letu 2017 v Sloveniji, kjer je v začetku decembra Martin Bergant splezal svojo prvo 8c+, Histerijo v Mišji peči. Smer, ki jo je leta 2004 prvi preplezal Matej

Sova, se vije po sredini znamenite primorske stene. Dobro formo je Martin potrdil s še eno 8c, nenavadno in dinamično Sponzorsko plato v hrvaški Vrulji. Tam se največ združuje Jernej Kruder, ki ima v stropu jame svoj že tri leta trajajoči "božični" projekt. Tokrat so mu vzpon preprečili slabi pogoji, je pa ponovil Sponzorsko plato 8c in dodal še eno, Popaj pica 8c.

Maltatal

Jernej Kruder, trenutno verjetno najbolj vsestranski slovenski plezalec, je v začetku decembra v avstrijskem Maltatalu preplezal tudi tamkajšnjo najtežjo smer, ki jo je poimenoval Eskimo 8c+, vzpon pa mu je uspelo pri peklensko nizkih -8 stopinjah. Jernej komentira, da mu hlad bolj odgovarja kot pa vročina. V priljubljeni "Malti" se je nasploh velikokrat slišalo slovensko vriskanje. Najbolj velja izpostaviti zelo hiter vzpon (že ob četrtem obisku) Zana Lovrenjaka Sudarja v kultni liniji Bügeleisen Fb 8B+. Tako imenovani Likalnik oziroma Bugi je že leta 2001 prvi preplezal Klem Loskot. Smer pa je znana po majhnih poličkah v 45-stopinjskem previsu in primerna samo za ekstremno močne plezalce, kar Zan definitivno je – isti dan je namreč preplezal tudi Wrestling with an aligator Fb 8B. Bugija je pred njim uspel splezati tudi Rok Klančnik.

Prelomno v španskih plezališčih

Številni plezalci so novo leto preživeali v tujini. Še posebej tekmovalci radi izkoristijo premor med sezonama za izlet v Španijo. Najbolj odmeva iz katalonske mega jame Santa Linya, kamor sta se odpravila Domen Škofic in Janja Garnbret. Prvi brusi formo in gibe v težjih projektih, najboljša plezalka na svetu ta hip pa bi se že skoraj morala vpisati tudi v 9a klub v skali. To ji je uspelo že konec leta lani, ko je v petih poskusih splezala klasiko Selección Natural 9a, ki jo je prvi preplezal sloviti Dani Andrada leta 2005, ponovil pa med drugimi tudi Domen Škofic, ki je Janji gotovo pomagal s kakšnim nasvetom. Tej smeri je Korošica hitro dodala še Open your mind 8c+, Blomu 8c+ in

še eno 9a – Fabela pa la enmienda, ki sta jo prvič na isti dan leta 2008 splezala Edu Marin in Dani Andrada, dve leti nazaj pa sta jo ponovila tudi naša Domen Škofic in Mina Markovič, kar je bila takrat prva 9a za Slovenke.

Mina se letos posveča bolj plezanju na pogled in hitrim vzponom v Margalefu. Tam in v bližnji Siurani je nasploh cela kolonija Slovencev. Omeniti velja gotovo Jaka Špraha, ki je preplezal Kale Boroka 8b+ in ji na pogled dodal dve 8a – Marihuana in Laura. 8a na pogled je v Margalefu, v smeri Transilvania, uspel tudi Aneju Batagelju, še bolje, 8a+ na pogled pa je v Albengi, v smeri Super wives, plezal Igor Primc. Od omenjene trojice je Igor z 20 leti celo najstarejši, tako da imamo tudi v skali očitno svetlo prihodnost.

Še en venček vzponov v tujini

Vsekakor gre pohvaliti tudi 8a *flash* vzpon v Oeil de Boeuf Ane Ogrinc, ki tudi nasploh niza odlične vzpone v novem grškem plezalnem rajju, Leonidiu. Medtem pa na jugu Francije tudi Martina Čufar Potard ne počiva, ampak je pri 40 letih in dveh otrocih v novem letu na svoj seznam že dodala še eno 8a, Kashmir v La Turbieju nad Monacom. Kmalu jih bo nabrala 500! Nedaleč od tam, v kulturnem plezališču stare šole pleza tudi Gašper Pintar, ki se sprehaja skozi zgodovinske klasike. Tako je na *flash* preplezal Chouco 8a+, ki je bila leta 1984 ena prvih 8b-jev na svetu, ter Le rose et la Vampire, ki jo je leta 1985 splezal Antoine LeMenestrel.

In kdo od tujih plezalcev je trenutno najbolj v formi? Najbolje je spet pogledati med tekmovalce na obisku sončne Katalonije. Stefano Ghisolfi je splezal svoj četrti 9b, La Capello v Siurani. Še bolje pa gre Jakobu Schubertu, ki je za svoj tretji 9b splezal Stoking the fire v Santa Linyi in mu dodal še vzpon v Catxasi 9a+ ter izjemen *flash* balvanskega problema Catalan witness the fitness Fb 8C, za katerega je predlagal oceno manj. Prav ta bolder je lani ponovil tudi naš Jernej Kruder.

Novice je pripravil
Jurij Ravnik.

PISMA BRALCEU

Smučanje na Kredarici julija 1971

Prejeli smo zanimiv zapis našega bralca gospoda Pavleta Šušteršiča, ki se spominja še ne tako zelo oddaljenega poletja, ko so na Kredarici naključnim planincem ponujali v testiranje nove Elanove smuči, kar sta s sestro s pridom izkoristila. Takole piše: "Konec julija 1971 sem se z družbo namenil na Triglav. Iz Vrat smo se povzpeli na Kredarico, kjer smo si nameravali privoščiti počitek in malico. Ko smo stopili v hodnik starega planinskega doma, sem na recepciji opazil napis ELAN TEST. Z njim so vabili planince, naj na ledniku preskusijo nove smuči, ki jih je

tedaj začel izdelovati Elan. Ker sva s sestro Milko tiste čase kar precej smučala, sem jo na to opozoril in bila je takoj za. Družbo sva prosila za uro odmora in hitro poiskala oskrbnika. Pomerila sva čevlje ter si sposodila primerne smuči in palice. Pred domom je bilo neizbežno še fotografiranje. Bila sva nasmejana, saj je že pogled na snežno planjavo in prenosno žičnico na njej obetal lepo doživetje. V spremstvu nekega možaka sva odkorakala na ledenik, kjer sem mu v žep stisnil majhen prispevek za gorivo, on pa je zagnal malo vlečnico. Enakomerna naklonina in odličen sneg sta bila čudovita. Juhuhu, kakšna smuka sredi visokega poletja! Najino početje je opazovalo kar precej planincev, ki so nama mahali in vzklikali, medtem ko so se vzpenjali na Triglav ali sestopali z njega. Čez dobre pol ure sem, kot smo bili z možakarjem domenjeni, kar sam

Pogled na zahodni del Triglavskega ledenika julija 1971

Foto: Pavle Šušteršič

Poziranje s testnimi elankami pred domom na Kredarici poleti 1971

Arhiv Pavleta Šušteršiča

ugasnil vlečnico in zadovoljna sva odhitela nazaj k domu. Tam so naju čakali prijatelji, sledil je še vpis v knjigo in odšli smo proti vrhu. Šele leta kasneje, ko je začel ledenik hitro izginjati, sem se zavedel, kakšno izjemno priložnost sem izkoristil tistega dne. Bolj ko se čas oddaljuje, z večjim veseljem se spominjam te enkratne dogodivščine."

Pavle Šušteršič

Na Roblek sem odšla ...

...pred 65 leti v družbi šestih Rečanov. Tja smo se odpravili 29. novembra ob 17. uri in dobili pred Roblekom žensko boso in v sami srajci. Ni nam preostalo drugega, kot da vlomimo v dom, ki je bil trdno zaprt. To smo storili na najbolj neboleč način, in sicer tako, da smo razbili eno okno. Žensko smo spravili v hišo in jo odpeljali v sanitarije, ki jih ni znala uporabljati. Zakurili smo in vsi skupaj šli spat v obednico, ker nismo vedeli, s kom in od kod imamo opraviti – saj še kraja sploh nismo poznali. Pojedli smo, kar smo imeli, in pospali. Drugi dan je vodnik rekel, naj jo jaz s še eno od deklet odpeljem v dolino, ker edina od vse družbe govorim slovensko, oni pa da bodo spravili hišo v red in prišli za nami. Na sredi poti ženska, ki je doslej molčala, zakriči: "Kam me pelješ?". Rekla sem ji, da na svoj dom. Njenega obupanega krika se še sedaj spominim. "Kje imaš ti dom? Ali sploh imaš dom?" Rekla sem, da jo peljem domov k materi, in mi je potem sledila. Že bolj proti dolini smo srečali gozdne delavce, ki so nas podučili, da je dekle najbrž ušlo iz umobolnice. Odpeljali smo jo tja. Zdravnik me je podrobno spraševal o njenem vedenju in mi povedal, do so fašisti v njeni prisotnosti pobili vso družino in ima zato preganjavico. Po pravici sem mu povedala, da nimamo nobene hrane več s seboj, pa naju je povabil noter. Prišli so še ostali Rečani, ki so se nemalo začudili, ko jih je popeljal v umobolnico. Potem smo se srečno vrnili na Reko. Nekaj let kasneje sem s pokojno materjo romala na Brezje in sva prespali v neki bližnji hiši, kjer je domača hči delala v umobolnici. Spomnila se je, da so Nežiko neki Hrvatje reševali z Begunjščice. Povedati moram še to,

da ko smo o tem poročali v našem planinskem društvu, so vsi rekli, da smo pravilno ukrepali, le en član je bil mnenja, da se za "takega človeka", kot je Nežika, ni bilo ne smiselno ne vredno potruditi. Kaj menite o tem vi? Dogodek sem že pred leti popisala v *Planinskem vestniku* in tudi v *Hrvatskem planinaru*.

Nada Kostanjevic,

Dom starejših občanov Ajdovščina

LITERATURA

Silvo Karo: Alpinist. Osp, Silvo Karo, s. p., 2018. 304 str., 25 EUR.

"Nikoli nisem niti pomislil, da bom kdaj pisal knjigo." S temi besedami se začne knjiga Silva Kara *Alpinist*. "Kaj in o čem naj sploh pišem?" se sprašuje alpinistična legenda, mož, ki je pustil sledi v mnogih resnih

stenah našega planeta in v desetletjih ukvarjanja z alpinizmom doživel toliko, kot povprečen alpinist lahko sanja le v najbolj divjih sanjah. Verjamem, da to ni bilo zgolj retorično vprašanje, ampak iskreno samoizpraševanje plezalca, ki je bolj človek dejanj kot besed. A vztrajne vzpodbude prijateljev so obrodile sadove in tako lahko iz prve roke od zadnjega od kulturnih treh mušketirjev izvemmo, kako so stvarem stregli v "starih" časih. Ob branju knjige se mi je nehote utrnila primerjava s Knezovim *Ožarjenim kamnom*, mnogo zgodb iz vertikale sta s Karom doživela skupaj, predočila pa sta jih v popolnoma različnih slogih. Karo se je tudi pri pripovedovanju odločil za direktissimo, za neposrednost, da prikaže, "kakšen *lajf* so *furali* in kaj vse se jim je poleg plezanja še dogajalo". Brez olepševanja, brez romantike, brez drame, pri tem pa uporablja avtentičen jezik, ki bo nemara zmotil jezikovne puriste, kljub avtorjevemu pojasnilu, da ga je že obrusil za javnost. Vendar pa tudi izrazoslovje prispeva k temu, da pisanje izpade kot sočna pripoved ob tabornem ognju, kot da dejansko v živo poslušamo pisca, kako nam pripoveduje o plezalskih in drugih dogodivščinah. Pripovedovanja se loti kronološko, začeniši z mladostjo na kmetiji, nato pa sistematično obdela štiri desetletja svoje alpinistične poti in največjih mejnikov na njej. Vajeniška

Zemljevide PZS si naložite na pametni telefon!

Skupaj s številnimi drugimi zemljevidi večine držav sveta so dostopni prek priročne aplikacije za navigacijo na terenu.

NOVO

www.locusmap.eu

doba je čas, ko Karo alpinizem zajema z majhno žlico in utrjuje podlago. V tistem času med služenjem vojaškega roka po spletu okoliščin spozna Frančka Kneza in nato sledi nora obdobje mušketirjev Knez-Karo-Jeglič, čas srečne generacije, ki ji tehnološki napredek na področju plezalne opreme in športni pristop k alpinizmu omogočita, da *pohodi gas do konca* in v stenah počne neverjetne reči. Fantje se ne šparajo niti pri plezanju niti pri praznovanju svojih uspehov. Z občasnimi vložki opisov tistega, kar se jim je poleg plezanja še dogajalo, Karo odstira zastor v zakulisje, pri tem pa tam ne uzremo le divjih zabav in vsega, kar sodi zraven, ampak tudi vsakodnevne dileme in zagate. Patagonija se kot rdeča nit vije čez celotno knjigo, ki sicer opisuje vzpone na različnih koncih sveta; patagonske stene so Karu pač vtisnile poseben pečat, on pa svojo ga njim in iz njihovih sten vedno odide z velikimi zgodbami, menja se le slog: od dolgotrajnih vzponov v nemogočih razmerah do hitrostnih maratonov v najslavnejših stenah pod južnim križem. Včasih pa gostobesednemu pripovedovalcu vseeno zmanjka besed; taka izkušnja je bilo plezanje v zadnjem delu stene Bhagirathija III: "To doživiš, preživiš, pa si raje tiho."

Po štiridesetih letih popotovanj po stenah Karo s pričujočo knjigo opravi alpinistično inventuro in razkrije marsikatero podrobnost o sebi. Taka iskrenost je v alpinistični literaturi prava redkost. Brez dlake na jeziku opiše tudi svoje alpinistične zgodbe, dejanja ali odločitve nekaterih znanih akterjev na naši alpinistični sceni, pa tudi duha časa, v katerem je niral svoje vzpone. Če pisca ne bi poznali, bi nas na koncu pripovedi lahko zavedel, da gre za alpinista veterana, ki s tresočo roko niza spomine in pogled z nostalgijo upira v stene svoje mladosti. A dlje od resnice ne bi mogli biti. Alpinistični upokojenec, kot se Karo označi med vrsticami, pač ni navaden alpinistični smrtnik, saj pri skoraj šestih križih še vedno pleza resne in napete prvenstvene smeri v spomin na preminule plezalne prijatelje. Glede na to, da knjiga premore zajetno število

strani, je morda vendarle odkril, da zna tudi kaj napisati (določeni segmenti na koncu knjige nakazujejo na to, da bi mu nemara šlo od rok tudi kaj več od realizma) in nas morda v prihodnosti preseneti s spomini na še kakšno plezalno desetletko. Zaenkrat pa smo torej lahko hvaležni njegovemu zmahanemu angelu varuhu, da je zdržal do konca vrhunske alpinistične poti in varovancu omogočil pisanje teh spominov. Tako je Silvo Karo končno tudi po starodobnih merilih (glej str. 142 in 241) postal – pravi Alpinist.

Mateja Pate

Najlepših štirideset. Zbornik Alpinističnega odseka Rašica 2007–2016. Uredili Nina Turnšek in Tina Leskošek. Planinsko društvo Rašica, 2017. 60 str.

Da alpinisti poleg plezanja in gorski reševalci poleg reševanja počnemo še kaj drugega, dokazujejo mnogi zborniki ob pomembnih jubilejih, ki jih proslavljajo naša društva. Lanske jeseni mi je v ob priložnostni slovesnosti, na katero sem bil povabljen in ki so jo člani odseka, kot se za plezalce spodobi, tudi dostojno proslavili, v roke prišla zgornja, po obsegu sicer skromna, a vseeno doživljajsko in podatkovno pestra publikacija. Verjetno je vsem jasno, da je v alpinističnih kolektivih primarna dejavnost plezanje samo in da vse ostalo ni kaj prida vredno, pa vseeno imajo zapisane misli in doživetja poleg arhivske vrednosti še kakšno drugo, na primer vzgojno ali promocijsko. Alpinisti se radi postavljamo s svojo pripadnostjo, čeprav smo v bistvu vsi ena velika plezalska družina, ki se med sabo bolj ko ne tudi poznamo. Štirideset let odseka pa je že svojevrsten dosežek, ki ga je bilo vredno

proslaviti tudi s posebno izdajo. Preprostemu naslovu *Najlepših štirideset* res ni kaj dodati in v tem stilu sledi nadaljevanje. Posebej mi je všeč tale misel iz uvoda načelnika Aleša Bardorferja: "Pa so te številke res tako pomembne? (ob omembi ocen smeri, op. a.). Osebnostno menim, da ne. Namesto tega v vsem tem času druženja z vami na drugem začetku vrvi veliko bolj cenim to, da prostovoljstvo še ni izumrlo, da je socialna nota v društvu na zavidljivi ravni in da je dobičkonosna podjetniška linija za nas čista mimobežnica, česar ne bi mogel trditi za marsikatero podobno organizacijo."

Nadalje Nina Turnšek piše o Valičevem (Miha Valič, 1978–2008) projektu 82 x 4000, spomine nanj objuja tudi Gregor Sluga. Nina objavlja še prispevek o spletnem Alpinističnem priročniku – *Alpiročniku*, ki je postal glavno predpisano izobraževalno gradivo za program alpinist in alpinistični inštruktor. Marko Bekeš piše o Rašiskem *outdoor* festivalu, plezalnem taboru, ki so ga prvič uspešno izvedli leta 2016, Blaž Grapar pa o zadnjem Mihovem memorialu in odpravi v Kirgizijo. Janez Toni, načelnik med leti 2007/2008 in 2011 se zaveda težavnosti vodenja odseka, pri čemer zaradi Valičeve nesreče priznava tudi zastoj družabne plati odseka: "Ko se kot mlad človek sreča s smrtjo vrstnika, te to precej zaznamuje. To so dogodki, ki nas vse prizadenejo, na nas vplivajo. V nekem trenutku se morda zdi, da smo se zaradi takšnih in podobnih drugih dogodkov odtujili, da *ferajni* ni več to, kar je bil. Pa vendarle, to je del *ferajnovskega* življenja." Janez Kekec se razpiše o odpravi v Albanijo, Tina Leskošek pa se je pogovarjala z zdravnico Alenko Klemenčič, ki deluje tudi kot gorska reševalka. Poseben sklop velja ženskemu alpinizmu, o čemer razmišljajo Nina Turnšek, Urša Erman in Alenka Jamnik; slednja je ena prvih plezalk odseka, ki se spominja svojih začetkov, med drugim tudi skupnega plezanja z Marijo Frantar - Maričo. Zanimive so izjave rašičanov ali haikuji po rašiško, npr. tale: "Sem pa že rajši cel dan v plezalkah kot v visokih petah!" (Mima Suhadolc Jenko). Za zapisom

spominov na pokojno Sabino Lamprecht (Blaž Modic) je nanizana vrsta podatkov o aktivnostih članov, nazivih, preplezanih smereh itn. Naj zaključimo z lepo mislijo Alenke Jamnik: "Včasih, ko priletijo kave na vrh gore k meni po drobtinice, se mi zazdi, kot da so prileteli prijatelji. Svobodni kot ptice. Navda me upanje. Življenju moramo dati smisel in narediti, kar nam je namenjeno. Morda je treba napisati zgodbe, ki zdaj žive le še globoko zakopane v nas, za naše prijatelje, za prihodnje rodove." Le dajte jih, je vredno.

Vladimir Habjan

80 let delovanja Gorske reševalne službe v Trziču. Zbornik Društva GRS Trzič 2007–2017. Zbral in uredil Matija Perko; Blaž Belhar et al. Društvo GRS Trzič, 2017. 128 str.

Z nekaj zamika obeležujemo izid zbornika Društva GRS Trzič ob 80-letnici delovanja tržiške GRS

postaje, ki je bila lani spomladi. Visoko obletnico so tržiški reševalci proslavili z lično broširano izdajo, ki jo je zbral in uredil Matija Perko. Gre že za četrto publikacijo ob obletnicah. Prva je izšla leta 1987 (50-letnica), druga 1997. (60) in tretja 2007. leta (70). Takoj za platnico je na dveh straneh skupinska slika članov GRS Trzič iz decembra 2016. V uvodnem nagovoru je predsednik društva Blaž Belhar zapisal, da je zbornik spomenik vsem gorskim reševalcem, ki so delovali v društvu; spomenik so tudi zgodbe, ki so jih doživljali skozi zgodovino s svojimi pogumnimi dejanji. Besedi urednika sledi prispevek o zgodovini GRS Trzič, v katerem Klemen Belhar piše, da gre za službo, ki je zelo proaktivna, saj večino dela predstavljajo usposabljanja, preventiva, organizacija, sestanki in še mnoge aktivnosti, ki niso samo reševanje. Med drugim tudi piše, da je težko soditi o motivih za delo gorskega reševalca, a vsakdo, ki se šteje mednje, trdi, da to počne z veseljem in s posebnim osebnim poslanstvom. Kot je moč prebrati, deluje društvo profesionalno, med večje naloge pa sodi ureditev društvenih prostorov. Pregled dela s statističnimi podatki v zadnjih desetih letih sta podala zadnja predsednika Slavko Rožič in Blaž Belhar. Sledi fotogalerija vseh aktivnih, zaslužnih in ostalih članov društva z osnovnimi

podatki. O delu inštruktorjev piše Janez Primožič, pri čemer poudarja, da inštruktorji GRS niso več le učitelji novih reševalnih tehnik, temveč vse bolj postajajo organizatorji, vodje in nadzorniki reševanj ter izobraževanj. O delu vodnikov lavinskih psov piše Matija Perko, o skupnih turah, kjer so se med drugim povzpeli tudi na Elbrus in mnoge alpske vrhove, pa Milan Meglič. Tudi takšno, bolj sproščeno druženje v gorah, brez hitenja in obveznosti, je po mnenju avtorja potrebno za dobro delovanje članov. Aktivnosti veteranov – to so skupni izleti, v zadnjih desetih letih popisuje Jože Rožič; Matija Perko pa v svojem prispevku piše o tem, da bomo vsi enkrat "ta stari" in da se v vsakem reševalcu skriva življenjska zgodba. Od leta 2008 tržiški reševalci organizirajo preventivna usposabljanja za obiskovalce gora, nekatera tudi v sodelovanju z alpinističnim odsekom Trzič. Inštruktor Primož Štamcar piše o začetnih zapletih, ko so doživeli obisk tržiškega inšpektorja, pa do več uspešno izvedenih in množično obiskanih tečajih. Trzičani so med drugim prvi v Sloveniji postavili kontrolno točko za preverjanje delovanja plazovnih žoln (eno na Ljubelju, drugo na Kofciah). O primerih oživljanja v gorah piše zdravnik Iztok Tomazin, v drugem prispevku pa opisuje reševanje jadrlnih padalcev, med katere sodi

"Tehnično najbolj dovršeni nahrbtniki"

Smučarski nahrbtniki.

Pripravljene na avanturo.

Na voljo v:

Trgovine Kibuba (Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica),

Trgovine Iglu Šport (Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin),

Trgovina Annapurna (Ljubljana), Trgovina Outdoor Galaxy (Bovec),

Trgovina Elan (Begunje), Trgovina Pod skalco, (Bohinj)

www.factorystore.si

tudi sam. O delu z mladimi poroča Joža Godnov; zdravnik Tomaž Goslar spregovori o delu zdravnika in svojih odpravah, medtem ko Matjaž Kos opisuje delo z reševalnim psom. Peter Rožič piše o prezrti vlogi radijskih zvez, Aljaž Anderle pa o vplivu razvoja opreme, komunikacij in prevoza na reševanje. Nekaj zgodb z reševanj so prispevali reševalci sami, pet zgodb, kar je posebnost tega zbornika, pa tudi rešenci. Svoj prispevek je dodal tudi oskrbnik koč na Kofcah. V zadnjem delu zbornika so objavljene do zdaj neznane fotografije o plazu pod Storžičem leta 1937, ki je bil neposreden povod za ustanovitev postaje. Besedila popestrijo izjave otrok iz Vrtača Tržič, enota Križe, npr. tale: "Gorski reševalci so najbolj pogumni človeki, ker upajo v helikopter pa na visoke gore." (Ela, 5 let). Ob vseh bogatih in hvalevrednih aktivnostih, ki jih je moč spoznati v zborniku, zaslužijo tržiški gorski reševalci ob svojem jubileju vse čestitke.

Vladimir Habjan

Franc Vidic: Pot med zvezde Zgodba o uspehu škofjeloških ljubiteljev vertikale. Samozaložba, Škofja Loka, 2017. 167 str., 30 EUR.

Nekateri kar naprej ponavljajo mantro, da je Slovenija majhna, in to dajo vedeti tudi tujcem: "Slovenia is a small country." Na srečo Slovenija na raznih področjih in dejavnostih premore dovolj posameznikov in posameznic, ki to ozkogledno trditev postavljajo na črvice temelje. To so dekleta in fantje, ki so se odločili, da se bodo, prosto po Otonu Župančiču, mimo zadnjih gnezd dvignili do prvih zvezd, se pomešali mednje in tam gori tudi ostali. Sicer pa je velikost oz. majhnost stvar širine in perspektive.

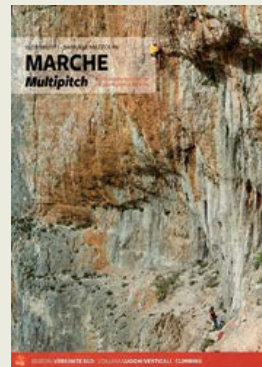
Franc Vidic, alpinist, gorski reševalec in inštruktor v obeh dejavnostih, soustanovitelj alpinističnega odseka PD Škofja Loka in ustanovni član GRS v Škofji Loki, je napisal monografijo o alpinizmu in športnem plezanju na Škofjeloškem. Naj se vrnem na začetek – če je Slovenija majhna, kaj pa je potem Škofja Loka? Makovo zrno? Meni se zdi boljša primerjava s toplozračnim balonom, iz katerega se rojevajo junaki, zlasti junakinje, vertikale, zvezde po domače. Za tako "majhen" košček slovenske zemlje so dosegli neverjetno veliko, tudi v primerjavi s precej večjimi državami. Iz tega bazena talentov so z neutrudnim delom in vztrajnim treningom vzniknili imena Maja Vidmar, Natalija Gros, Lucija Franko, Katja Vidmar, Uroš Rupar, Boštjan Kekec, Blaž Rant, Roman Krajnik (eden naših najboljših trenerjev športnega plezanja); to so le nekatera imena, ki najbolj izstopajo iz povprečja.

Med dosežki škofjeloških plezalcev in plezalk je kar nekaj prvih. Franc Langerholc je kar s časopisnim oglasom leta 1980 poiskal soplezalca, Idričana Zlatka Gantarja. V El Capitanu sta kot prva Slovenca v štirih dneh preplezala znamenito smer Nos. Betka Galičič je s Ksenijo Lenarčič leta 1988 preplezala smer Salathé v El Capitanu. To je bila prva slovenska ženska ponovitev. Poleg plezanja je Betka opremila okoli 800 smeri v naših plezališčih. V dvorani Poden so postavili prvo plezalno steno v Jugoslaviji. Franc Jensterle je bil prvi Slovenec, ki je na pogled preplezal smer z oceno 8a, Oktoberfest v Mišji peči, leta 1998. Natalija Gros je prva Slovenka, ki je preplezala smer z oceno 8c+, in sicer Histerijo v Mišji peči leta 2008. Maja Vidmar je leta 2010 v Oliani v Španiji preplezala najtežjo slovensko žensko smer na pogled, Humildes pa casa, 8b+.

Kronološko zasnovana monografija je tudi po oblikovalski strani všečen izdelek. Izstopajo dvostranske fotografije z gorskim motivom in s kosom plezalne opreme v prvem planu, ki uvajajo novo poglavje, in pregledno kazalo. S številnimi fotografijami opremljena knjiga je zanimiva tudi kot zakladnica podatkov.

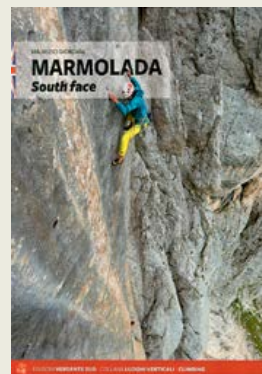
Mire Steinbuch

Igor Brutti, Samuele Mazzolini: Marche. Multipitch. Vie classiche e moderne tra San Marino e Teramo. Edizioni Versante Sud, Milano, 2017. 356 str., 32 EUR.

To je plezalni vodnik klasičnih in modernih plezalnih smeri z območja San Marina in Terama. Za vsako plezališče je navedenih sedem uporabnih simbolov in pregledna skica, za posamezne smeri so na voljo ali vriski na skicah ali na fotografijah. Vodnik je napisan v italijanščini.

Maurizio Giordani: Marmolada. South face. Edizioni Versante Sud, Milano, 2017. 320 str., 32 EUR.

To je plezalni vodnik južne stene Marmolade. Za uvodom in predstavitvijo avtorja so navedeni tehnični podatki (dostop, sezona, reševanje, oprema smeri ...), seznam koč in bivakov ter pregledna skica. V poglavju o zgodovini alpinizma južne stene so nanizani podatki o smereh z odločilnimi posamezniki, kjer najdemo tudi sliko našega Slavca Svetičiča (Slavco Svetičič), med podatki o smereh pa poleg njega med prvenstvenimi plezalci še Frančka Kneza z vrsto preplezanimi smerni. V najvišjem vrhu Punta Penia je tudi smer Slovena, ki sta jo leta 1974 prva preplezala Janez Gradišar in Igor Hercog. Podatki o smereh so podobni kot pri slovenskih

vodnikov (višina smeri, težavnost, čas). Linije smeri so vrisane na fotografijah. Med opisi lahko preberemo tudi zanimive zgodbe, ki so se dogajale v tej imponantni steni. Na notranji strani zadnje platnice je tristranska barvna fotografija ostenja. Gre za uporaben vodnik območja, kjer pogosto plezajo tudi slovenski alpinisti. Napisan je v angleščini.

Marco Tomassini: Finale climbing. Sports climbing and multi-pitches routes. Edizioni Versante Sud, Milano, 2017. 808 str., 36 EUR.

Kot je že iz naslova razvidno, gre za obsežen vodnik športno-plezalnih in večraztežajnih smeri z območja obmorskega kraja Varigotti (v bližini Genove v Italiji), v katerem je opisanih kar 192 plezališč. Za vsako plezališče je navedenih trinajst uporabnih simbolov, pregledna skica in diagram težavnosti smeri. Pri posameznih smereh so ponekod linije vrisane na fotografijah ali na skicah, kar uporabniku omogoča hitro orientacijo. Vodnik je v angleščini.

Carlos Simes: Rock climbs on the western tip of Europe. Edizioni Versante Sud, Milano, 2017. 448 str., 34 EUR.

Kot pove že sam naslov, gre za obsežen vodnik športno-plezalnih in

večraztežajnih smeri na Portugalskem. Za pregledno skico in uvodom so splošna poglavja o kronologiji in zgodovinskih dejstvih, geologiji in geomorfologiji, portugalski klimi in opozorilih pri plezanju v plezališčih ob morju, razlaga simbolov in tabele mednarodnih ocenjevalnih lestvic. Za vsako plezališče je navedenih kar štirinajst uporabnih simbolov in pregledna skica, posamezne smeri so vrisane na skicah. Vodnik je v angleščini.

Vladimir Habjan

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Na skupščini in letu 2017 so se predstavniki društev, klubov in ostalih organizacij članic PZS soglasno odločili za prodajo poslovne stavbe Planinske zveze Slovenije na Dvorakovi 9 in posledično za nakup novih poslovnih prostorov. PZS je v začetku decembra 2017 uradno postala lastnica novih prostorov v poslovni stavbi SA-TURN na naslovu Ob železnici 30a, Ljubljana. Selitev v nove poslovne prostore je potekala med 16. in 24. januarjem 2018, zato je bilo delo strokovne službe PZS in Planinske trgovine prekinjeno. Nove prostore so si lahko obiskovalci, planinci in vsi ostali lahko ogledali 5. februarja na dnevu odprtih vrat.

Devetnajsta seja Upravnega odbora (UO) PZS je potekala 25. januarja v novih prostorih PZS. V uvodu so predstavili GIZ pohodništvo in kolesarjenje ter svečano podpisali dogovor o sodelovanju. Obravnavali pa so še zapisnik minule seje, podrobni vsebinski in finančni načrt za letošnje leto, poročilo volilne komisije PZS, postopke sprememb in dopolnitev Statuta PZS, Planinsko učno središče Bavšica, prošnje novih društev za včlanitev PZS, informacijo o obiskih planinskih koč v obdobju od leta 2012 do 2017, predstavili in imenovali so nova selektorja za obe reprezentanci v športnem plezanju, poročala je delovna skupina za analiziranje

Zaprte planinske poti na dan 28. 1. 2018

Stanje zaprtih planinskih poti se nahaja na spletni strani <http://stanje-poti.pzs.si/>. Informacije stanju poti na podlagi obvestil društev, skrbnikov poti, zbira in objavlja PZS. Hoja po planinskih poteh je na lastno odgovornost. Mire Steinbuch

predlogov alternativnih virov financiranja društvene dejavnosti, odgovorni urednik *Planinskega vestnika* Vladimir Habjan pa je predstavil delo in uresničevanje smernic. Do 18. decembra je bil rok za oddajo kandidatur za predsednika in podpredsednike PZS. Na skupščini PZS 16. aprila letos bodo delegati tako glasovali za enega kandidata za predsednika s štirimi kandidati za podpredsednike (kar je tudi maksimalno s statutom določeno število podpredsednikov). Kandidat za predsednika PZS je Jože Rován (PD Ljubljana - Matica), kandidati za podpredsednike PZS pa dosedanja podpredsednika Miro Eržen (PD Dovje - Mojstrana) in Roman Ponebšek (PD Litija) ter Irena Mrak (PD Križe) in Martin Šolar (PD Bohinjska Bistrica).

PZS je 17. januarja v Kamniku organizirala delavnico o informacijskem sistemu Naveza in posredovala javni poziv k predlogu kandidatov za nagrado oz. priznanja na področju prostovoljstva za leto 2017.

Fundacija za šport je objavila javni razpis za sofinanciranje športnih programov, razvojne dejavnosti v športu, športnih prireditvev in promocije športa ter družbene in okoljske odgovornosti v športu, ter ločeno javni razpis za sofinanciranje gradnje športnih objektov.

Mladinska komisija je glavne moči v januarju usmerila v 29. državno tekmovanje Mladina in gore (več o tem v posebnem prispevku). Posredovali pa so tudi dva razpisa za mlade, in sicer januarsko usposabljanje za menedžerje v mladinskih organizacijah v organizaciji Mladinskega sveta Slovenije; CIPRA pa je iskala mlade prostovoljce za delo na projektih nevladne okoljevarstvene organizacije.

Odšla je Miss Elizabeth Hawley

Gospodične Hawley, legendarne himalajske kronistke, ni več. Umrla je 26. januarja 2018 v 95. letu starosti. Rojena v Chicagu leta 1923, ZDA, se je preselila v Nepal, v Katmandu, ki je postal njen drugi dom. Bila je zelo natančna pri popisovanju vzponov in smeri na vrhove. Veljalo je, da nisi dosegel vrha, dokler Miss Hawley ni rekla, da si ga. O njej bomo več pisali v eni od prihodnjih števil.

in smeri na vrhove. Veljalo je, da nisi dosegel vrha, dokler Miss Hawley ni rekla, da si ga. O njej bomo več pisali v eni od prihodnjih števil.

Vodniška komisija je s polnimi krili začela s snežnimi izpopolnjevanji, ki potekajo vsako leto na različnih lokacijah po Sloveniji.

Gospodarska komisija je posredovala razpise za oskrbovanje oz. delo v Aljaževem domu v Vratih, Poštarskem domu na Vršiču, Domu Zorka Jelinčiča na Črni prsti in v Koči v Krnici. Sedma konferenca o planinskem gospodarstvu je potekala 3. februarja na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, po konferenci pa je sledil še zbor gospodarjev. Več o obeh bomo poročali v naslednji številki *Planinskega vestnika*.

Komisija za planinske poti je pozvala k oddaji poročil o delu markacistov PZS za leto 2017. Planinskim društvom, skrbnikom planinskih poti, ki izpolnjujejo zakonske pogoje in so oddala poročilo o vzdrževanju planinskih poti za leto 2017, so skladno s finančnim načrtom razdelili okoli dvajset tisoč evrov sredstev v obliki donacije. Zaradi vetroloma je na Gorenjskem in Dolenjskem še vedno zaprtih več planinskih poti (več na spletni strani www.stanje-poti.pzs.si). PD Železničar Ljubljana je obvestilo, da so na območju Vogarja in Pršivca nad Bohinjskim jezerom zaprte naslednje poti: Kosijev dom na Vogarju–planina Viševnik, Kosijev dom na Vogarju–Pršivec in Kosijev dom na Vogarju–planina Vodični vrh–planina Jezero.

PD Postojna je obvestilo planince, da so ukinili naslednje njihove odseke planinskih poti: Mahneče–Sveta Trojica, Kalec–Pr Cunarju in Markova Ravan–Lipovka.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGJN) je pred vstopom v novo leto opozorila na mirno preživljanje praznikov in silvestrovega brez uporabe pirotehničnih sredstev v Triglavskem narodnem parku in v naravi na sploh. Licenčno izpopolnjevanje za varuhe gorske narave bo 10. marca v Novem mestu, rok za prijave je 20. februar.

Komisija za alpinizem (KA) je poročala o afriški izkušnji slovenske mladinske alpinistične reprezentance s plezanjem v Maroku in o poteku alpinistične odprave Rolwaling 2017. Objavili so več razpisov, in sicer za vodjo odprave KA za mlade perspektivne alpiniste brez odprarskih izkušenj v stenah in na vrhovih med 5500 in 7000 metri ter razpis za udeležbo na zimskem taboru Zimske Alpe Slovenija 2018 za mlade perspektivne alpiniste. Kot vsako leto je KA tudi letos pozvala alpiniste, alpinistične pripravnike in alpinistične kolektive k registraciji.

Povabili pa so tudi na dve zanimivi predavanji. Viki Grošelj in Stope Božič, himalajska sopotnika, sta predavala v Cankarjevem domu, Nives Meroi in Roman Benet pa na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani v okviru Alpinistično–plezalnega večera, kjer so podelili priznanja najuspešnejšim v alpinizmu, športnem in lednem plezanju ter turnem smučanju; priznanje za življenjsko delo v alpinizmu pa sta letos prejela Rado Kočvar in France Zupan. Več o dogodku v naslednjem *Vestniku*.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je prav tako povabila na Alpinistično–plezalni večer 2018 ter pozvala društva in klube pri KŠP k registraciji.

Komisija za gorske športe je povabila 21. memorial Luke Karničarja in Rada Markiča, na tekmovanje v turnem smučanju za slovenskih pokal na Jezersko.

V začetku leta se je v avstrijskem Kötschach-Mauthnu odvijalo tradicionalno odprto avstrijsko prvenstvo v lednem plezanju. Šlo je že za 18. tovrstno prireditev, odlično sta nastopila slovenska tekmovalca Maja Šuštar (PD Domžale) in Nace Grgorinič (PD Kranj), Maja je zmagala, Nace pa je bil drugi. Med 11. in 13. januarjem se je v francoskem

Champagny-en-Vanoise odvijala tretja tekma karavane novonastalega evropskega pokala v lednem plezanju, na kateri je v močni svetovni konkurenci nastopila tudi slovenska trojica, Maja Šuštar in Jaka Hrast, ki sta se uvrstila na 13. mesto, ter Edvin Nepužlan, ki si je priplezal 22. mesto. Saas Fee v Švici je bil 19. in 20. januarja prizorišče uvodne tekme svetovnega pokala 2018 v lednem plezanju. Maja Šuštar je bila edina slovenska predstavnica, dosegla je 17. mesto.

Komisija za turno kolesarstvo je povabila v Škofjo Loko na predavanje Jožeta Rovana, idejnega očeta Slovenske turnokolesarske poti s predstavitev te poti in vseh njenih zanimivih skrivnosti.

Na spletni strani je KTK objavila stališče Združenja planinskih organizacij alpskega loka (CAA) do električnih koles in koles z električno podporo. Stališče je CAA odobrila na generalni skupščini 16. septembra 2017 v Malbunu v Lihtenštajnu.

Na preventivnem področju je PZS opozarjala na nevarnost proženja snežnih plazov in previdnost pri udejstvovanju v gorah.

Sejem turizma Natour Alpe-Adria, ki je potekal od 31. januarja do 3. februarja, je vabil po navdih za aktivni oddih. Letos je PZS razstavnici prostor zasnovala kot tromejno sodelovanje planinskih organizacij Slovenije, Avstrije in Italije s predstavitev planinskih koč, gorskih reševalcev, planinskega muzeja in s plezanjem na plezalnem stolpu, Planinska trgovina pa je pripravila nekaj sejmskih ugodnosti.

Zdenka Mihelič

11. BOFF končan

V Bovcu se je končal tridnevni *outdoor* filmski festival, na katerem je gostovalo tudi nekaj zanimivih predavateljev. Občinstvo si je lahko ogledalo 26 filmov. Po izbiri gledalcev je naziv najboljšega tujega filma osvojil francoski film *In Gora* avtorja Andyja Colleta. To je pripoved

sodobnem nomadskem paru, ki je v svoj predelani ameriški šolski avtobus povabil skupino poklicnih smučarjev in deskarjev, da so se preko Avstrije in Slovenije odpravili na popotovanje po Balkanu do Bolgarije, Makedonije in Črne Gore.

Izmed štirih domačih filmov je največ glasov zbral *Proti horizontu – Grenlandija*, prikaz prečenja Grenlandije, ki sta ga izvedla avtor Miha Podgornik in nekdanji hrvaški smučarski tekmovalec Ivica Kostelič. Gledalci so se lahko tudi pogovorili z obema protagonistoma.

V sklopu filmov s športnicami v glavnih vlogah se je po projekciji francoskega plezalskega filma *Po žensko* Natalija Gros v videu prenosu pogovarjala s protagonistko filma, svojo plezalsko kolegico Martino Čufar-Potard.

Med predavatelji so bili Danilo Ceditnik - Den, avstrijski alpinist David Lama, švicarski ilustrator in smučar Simon Charrière in smučarski avanturist Aljaž Verdev.

Mire Steinbuch

12. festival gorniškega filma v Ljubljani

Tudi letošnji 12. festival gorniškega filma (FGF) pomeni teden dni navdihujočih in dih jemajočih zgodb iz vertikale in življenja v naravi. Med 26. februarjem in 4. marcem bo v Cankarjevem domu v Ljubljani, Mestnem kinu Domžale, Mestnem kinu Metropol v Celju in Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani na ogled petintrideset filmov o alpinizmu in plezanju, gorah, športu in avanturi ter gorski naravi in kulturi, ki so se uvrstili v ožji izbor. Številni med njimi so že prejeli *grand prix* na podobnih festivalih po svetu. Festival bosta popestrili fotografska razstava in gorniška literatura.

Med izbranimi filmi bo šest slovenskih. V italijanski produkciji je izdelek novinarka slovenske redakcije RAI Vide Valenčič o Nives Meroi in Romanu Benetu kot prvem zakonskem paru, ki je osvojil vse glavne osemtisočake z naslovom *14 + 1. Proti horizontu* je avanturističen podvig Mihe Podgornika in Ivica Kosteliča o prečkanju Grenlandije. *Zadnji ledeni lovci* so delo Rožleta Bregarja in

pokojnega režiserja Jureta Brecljnika; *Odčarani kino* Eve Pivač in Matjaža Pinterja nas popelje v tri oddaljene gorske vasi na zahodu Nepala, kjer je konec sedemdesetih let nastal slavni etnografski film *Šamani slepe dežele*. Videli bomo tudi *Po stezi pastirjev in tekačev* Petra Vrčkovnika ter kratek alpinističen film Monike Novak *Mogoče*.

Letos bodo v Ljubljani predavali italijansko-slovenska naveza Nives Meroi in Roman Benet, nemška vrhunska alpinistka in ledna plezalka Ines Papert, ki je z Luko Lindičem preplezala tri odmevne smeri, in slovenska

alpinistična legenda, direktor festivala Silvo Karo, ki bo ob 40-letnici ukvarjanja z alpinizmom predstavil pravkar izdano avtobiografijo *Alpinist*.

Filme bo ocenjevala tričlanska žirija, ki jo sestavljajo poljski režiser Paweł Wyszczarński, dobitnik številnih nagrad po svetu, s filmom *Jurek* zmagovalec 10. FGF; direktorica Festivala gorniškega filma v Južni Koreji Billy Choi, diplomantka filmskih študij in gostja številnih filmskih festivalov po svetu, in izvrstni slovenski plezalec Andrej Grmovšek.

Po sporočilu za medije povzel
Mire Steinbuch.

www.gorniski.si

26. februar—4. marec 2018

Cankarjev dom, Ljubljana
Mestni kino Domžale, Domžale
Mestni kino Metropol, Celje
Slovenski planinski muzej, Mojstrana

35 filmov
3 predavanja

Nives Meroi & Roman Benet: *Na vrhu. Skupaj*
Ines Papert: *Med viharjem in tišino*
Silvo Karo: *40 let Alpinist*

gorniška literatura

12. FESTIVAL GORNISKEGA FILMA

Vrh Half Dome, dolina Yosemite, ZDA, 1996. © Silvo Karo | oblikovanje: Rok Pezdirc, a.n. | uredba: Društvo za gorsko kulturo | Ljubljana, Slovenija, 2018

240 let prvega vzpona na Triglav

Naš očak Triglav ima posebno mesto v zgodovini in sodobnem vsakdanjiku slovenskega naroda. Prav posebno mesto ima v tej zgodovini Bohinj. Ni presenečenje, da bo tekem leta ravno v Bohinju, pod okriljem Občine in Turizma Bohinj, potekalo največ aktivnosti. Pomemben dogodek bo tudi junija v Mojstrani, v Slovenskem planinskem muzeju. Zgornjesavski muzej Jesenice in ZRC SAZU v sodelovanju s partnerji pripravljata strokovni simpozij namenjen obeležjenju 240-letnice prvega vzpona. Javni zavod Triglavski narodni park bo prav tako pripravil sklop dogodkov, katerih rdeča nit bo mitski Triglav kot vrednota in hkrati oblegani Triglav kot osrednji izziv današnjega časa deležnikom, ki sodelujemo pri upravljanju obiska tega enkratnega dela gorskega sveta. Na info mestih TNP - v Trenti, Bohinju, Mojstrani, Kobaridu in na Bledu, bomo pripravili pogovorne večere, pri čemer bodo sodelovali: Janez Bizjak, dr. Irena Mrak, dr. Peter Mikša, Dušan Škodič, Jože Mihelič in drugi. Blejski večer bo v februarju, bohinjski v marcu, kobariški v aprilu, trentarski in mojstranski pa v jesenskem času. Več aktivnosti bo namenjenih tudi najmlajšim, tako na gorenjski kot na primorski strani TNP. V sodelovanju z občino Kranjska Gora in TD Mojstrana bomo prenovili parkovno infrastrukturo na Poti Triglavske Bistrice (dolina Vrata), na povabilo organizatorja pa bomo fenomen Triglava predstavili na Mednarodni konferenci o današnji vlogi gora ter o vplivih podnebnih sprememb in človekovih

Triglav

Foto: Boštjan Odar

dejavnostih na gorski svet. Konferenca bo potekala v Chamonixu (Francija), organizira jo Mednarodno združenje planinskih organizacij (UIAA). Več o dogodkih spremljajte na www.tnp.si.

Majda Odar

U SPOMIN

Ciril Velkovrh (1935–2017)

Neutrudna delavnost in neuklonljiva volja sta morali naposled priznati premoč hudi boleznin in tako se je 15. decembra 2017 za vedno poslovil Ciril Velkovrh, med planinci znan po svojih fotografijah in pisanju o slovenskih gorah.

Rodil se je 24. julija 1935 na Vrhovcih. Osnovno in srednjo šolo je obiskoval na Viču ter leta 1959 na ljubljanski univerzi diplomiral iz matematike. Štiri leta je poučeval na srednji ekonomski šoli v Trbovljah, nato pa skoraj četrto stoletja vodil matematično knjižnico na Fakulteti za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani.

Za Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije je med drugim uredil spominsko sobo prvemu rektorju ljubljanske univerze prof. dr. Josipu Plemlju v njegovi hiši na Bledu in pripravil za natis skoraj tisoč strokovnih

publikacij. Za uspešno društveno delo je leta 1974 prejel red dela z zlatim vencem, leta 1989 pa red republike s srebrnim vencem.

Po upokojitvi leta 1992 se je posvetil predvsem planinstvu in fotografiji. Izdal je okrog šeststo razglednic z motivi ob Slovenski planinski poti (SPP) in ob drugih poteh, deset stenskih kalendarjev, knjige fotografij in z razstavami povezanih besedil *Glej, kako lep je ta naš svet* (Družina, 2007), *Gore in spomini ostajajo* (samozaložba, 2008) in *Od štajerskih gor do strme tržaške obale* (samozaložba, 2012) ter knjige *Stare hše v Polhograjski dolini* (samozaložba, 2016), *Znamenja in spomini ob Aljaževi planinski poti Od doma do doma*, (Salve, 2016), *Cerkve in kapele v Sloveniji, posvečene svetima bratoma Cirilu in Metodu*, (samozaložba 2014), ... Za promocijo Slovenske planinske poti in planinstva na splošno s fotografskimi razstavami mu je Planinska zveza Slovenije leta 2013 podelila zlati častni znak PZS.

SSP je prehodil dvakrat – prvič je fotografiral gore in cvetje, drugič pa verska znamenja ob njej. V Sloveniji in tujini se je predstavil na približno šeststo fotografskih razstavah. Najbolj je bil ponosen na panoramsko fotografijo slovenskih Alp od Velike planine do Triglava, katere največji (devetmetrski) izvod si je mogoče ogledati na Šmarni gori.

V časopisih in revijah je objavljala ocene knjig in drugih izdaj s to tematiko, v letih 1993–2015 pa je sestavljal sezname slovenske pohodniške, planinske, gorniške in alpinistične literature, izdane v posameznem letu. Sezname so sprva izhajali v Planinskem vestniku, kasneje tudi v Alpinističnih razgledih, Grifu, Geodetskem zborniku in na spletnem mestu Gore-ljudje ter končno v Obvestilih PZS. Nedavno je napovedal še kumulativni seznam za vsa leta skupaj in si zamislil knjižico s fotografijami nekaterih izdaj. Pri urejanju in odpravljanju pomanjkljivosti pa ga je najprej upočasnila in nato nepreklicno ustavila bolezen.

Načrti in delovna vnema so kar vreli v njem prav do konca. Knjige *Evropska kulturna pot svetih bratov Cirila in Metoda po Sloveniji* (samozaložba) žal ni dočakal (je v tisku). Ostala pa bo nam, prav kakor druga njegova dela.

Mojca Luštrek, Franci Savenc

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko celega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

125 let planinske organizacije, kočje na rapalskem
ozemlju, markacisti, nacionalni parki

INTERJU

Andreja Jagodic, Mojca Koligar

Z NAMI NA POT

Sekstenski Dolomiti, Pomurje

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

radio ognjišče <http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

DOBRODOŠLI V DOBRI DRUŽBI!

KAKO LEPO JE TAM GOR V DRUŽBI VESELIH, PRIJAZNIH LJUDI, KI RADI V DOLINI PUSTIMO SKRBI.

Vzpetina, kucelj, grič, hrib, planina, gora ... vseeno, kje se sprehajate in kaj vse še imate v načrtu: imejte ob tem tudi dober občutek in varnejši korak! Včlanite se v eno od več kot 280 društev, povezanih v najbolj množično zvezo društev v Sloveniji, humanitarno organizacijo, ki deluje v javnem interesu in ki že več kot stoletje druži nas, ki radi hodimo tja gor. Slovenci smo planinski narod: kot člani planinskih društev imejte tudi vi popust pri prenočevanju v planinskih kočah doma in na tujem s 24 urno asistenco, nezgodno ter druga zavarovanja doma in na tujem, možnost izobraževanja, usposabljanja in druženja ter kopico drugih ugodnosti in popustov.

Samota ali družba prijaznih ljudi – vseeno, kaj iščete v planinah. V neprijaznih časih, ko se vse bolj odtujujemo drug od drugega, člani Planinske zveze Slovenije v neokrnjenem gorskem okolju na svežem zraku zagotovo dobimo tisto, po kar smo prišli. In če bi se kaj zgodilo, je občutek boljši, ko veš, da s PZS v gorah nikoli nisi sam. Zato dobrodošli med članicami in člani PZS, med vrstniki in somišljeniki, ki gremo radi v naravo in radi naredimo kaj – zanjo in predvsem zase!

www.pzs.si

